Digitized by Google

MENTEM ALIT ET EXCOLIT

K.K. HOFBIBLIOTHEK
ÖSTERR. NATIONALBIBLIOTHEK

78.D.57

78 D 57

DE DONATIONE CONSTANTINI quid ueri habeat, eruditorum quorundam iudicium, ut in uerſa pagella uidebis.

Hoc in libello hæc continentur.

Donationis, quæ Conſtantini dicitur priuilegium, Bartholomeo Pincerno de monte arduo ad Iulium.II.Pont.Max. interprete.

Laurentij Vallenſis patritij Romani contra ipſum, ut falſo creditũ & ementitum priuilegiũ declamatio, cũ Vdalrici Hutteni equitis Germani ad Leonem.X.Pont.Max. pręfatione.

Nicolaus de Cuſa Tit. ſancti Petri ad uincula de donatione Conſtantini.

Antoninus archiepiſcopus Florentinus de eadem re.

KAISERLICHE KOENIGLICHE HOFBIBLIOTHEK
WIEN

Bartholomei Picerni de Monte arduo ad Iulium.II. Pontificem maximum præfatio edicti ſiue donationis diui Conſtantini, quam e græco in latinum ſe aſſe uerat conuertiſſe.

Vm inter legendum in hac tua celeberrima bibliotheca, beatiſſime pater, occurriſſet mihi libellus quidã græcus, qui donationem Conſtantini continebat, æquum mihi uiſum eſt illum e græco in latinum conuertere, & eum tibi ſanctiſſime pater inſcribere debere, qui uicarius Chriſti, & Petri, ac Siluestri ſucceſſor exiſtis. Quippe cũ multi ſint, qui falſam Conſtantini donationem eſſe aſſeruerint, inter quos eſt Laurentius Vallenſis, uir haud ſane inerudiſus, qui librum de falſa donatione Conſtantini ſcribere auſus ſit. Cuius opinionibus optime refragatur Reuerẽ. Cardinalis Alexandrinus Iuris utriuſq; conſultiſſimus, & illius obiecta diligentiſſime confutat. Exiſtimabat uir ille fortaſſe, ut quod ipſe non legerat, non poſſet apud alios reperiri. Nec mirum, cum tantę mordacitatis extiterit, ut Ariſtotelem philoſophorum principem carpere nõ dubitarit, & omnes linguæ latinæ autores ita taxare, ut nemini, perceperit. Sed ne longior ſim, Conſtantinũ ipſum audiamus.

Edictum Imperiale ſcriptum & datum ſacræ & ſanctę catholicæ & apoſtolicæ Ro. eccleſię a beato Conſtantino, primo inter Imperatores chriſtiano.

N nomine ſanctæ & indiuiduæ trinitatis patris uidelicet & filij & ſpiritusſancti. Imperator Cæſar flauius Conſtantinus in Chriſto Ieſu unico eiuſdem Trinitatis ſaluatore domino & deo noſtro, fidelis, mitis, beneficus, alemanicus, gothicus, ſarmaticus, germanicus, bri-

tannicus, hunnicus, pius, felix, uictor, triumphator ſemper Auguſtus. Sanctiſſimo & beatiſſimo patri patrum Silueſtro epiſcopo & papæ magnæ urbis Romæ, & omnibus pontificibus ſucceſſoribus eius in cathedra beati Petri uſq; ad conſummationem ſæculi ſedentibus. Item omnibus reuerendiſſimis & religioſis catholicis epiſcopis huic ſacræ & ſanctæ Ro. eccleſiæ per hanc noſtram Imperialem conſtitutionem ſubiectis. Gratia, pax, amor, lætitia, magnanimitas, miſericordia ab omnipotente deo, & patre, & Ieſu Chriſto filio eius, & ſpirituſancto omnibus nobiſcum. Quæ a redemptore & ſaluatore noſtro domino Ieſu Chriſto, qui eſt filius altiſſimi patri, per ſanctos apoſtolos eius Petrũ & Paulum, mediante patre noſtro Silueſtro ſummo pontifice & catholico papa admirabiliter circa nos miſerationibus illius facta ſunt, manifeſta narratione per hãc imperialem noſtram ſcripturam, deinceps omnibus ſtuduimus tradere ad cognitionem, omniũ qui ſunt in orbe terrarũ populorum. Mãſuetiſſime enim noſtræ apparitionis ab intus, & ab ipſo corde procedit confeſſio. Primũ quidem noſtram fidem præ ſe fert, quam a prædicto beatiſſimo patre & interceſſore noſtro Silueſtro catholico hierarcha didicimus ad documentum intelligentiæ omniũ noſtrum. Deinde & effuſam ſuper nos dei miſericordiam omnibus nunciat. Scire enim uos omnes uolumus ſicut per prædictã noſtram Pragmaticam conſtitutionem uobis declarauimus nos ab Idolorũ cultu, quæ muta & ſurda & manu facta ſunt, diaboliciſq; fictionibus, & ab omni ſatanæ pompa deſilijſſe, & ad integram chriſtianorũ fidem, quæ lux uera eſt & uita eterna deſcendiſſe, ſicut nos ipſe excelſus & ſummus pater noſter & magiſter Silueſter admonuit, in deum patrem omnipotentem, factorem cœli & terræ uiſibiliũ omniũ & inuiſibiliũ. Et in Ieſum chriſtum filiũ eius unigenitũ dñm noſtrũ, per quem omnia facta ſunt. Et in ſpiritumſanctũ dominum & uiuificantem omnem creationem præcipiens credere. Nos patrem, filium, & ſpiritũſanctũ ſic confitemur, tanq; in per-

ſecta trinitate,& perfectionem diuinitatis eſſe,& unitatem potētiæ,deus pater,deus filius,deus ſpiritusſanctus, & tres unū ſunt.tres igitur formæ,ſed una potentia. Perfectis igitur cœleſtibus uirtutibus & omnibus terrenis materijs miſericordi nutu ipſius ſapientiæ,primo ex limo terræ hominem formans ſcd'm imaginem & ſimilitudinem ſuijpſius in paradiſo hunc poſuit deliciarū,cui inuidens ſerpens,antiquus inimicus & diabolus amariſſimo guſtu inexperti ligni exulem fecit lætitiæ illius. Illumq; cū expuliſſet nō ceſſat ſuijpſius mortiferis ſagittis multis modis alios ſagittare, ut abſtrahens humanum genus a uia ueritatis Idolorum cultui,id eſt creationis,ſed non creatoris ſeruire omnes perſuadeat,ut quos poſſibilis fuit ſuijpſius machinationibus colligare,hos æterno ſupplitio tradat puniēdos.Sed deus proprie formationis miſerationem capiens, miſit ſanctos eius prophetas,& per hos uitæ lucem aduentum uidelicet filij eius,domini autem noſtri,& ſaluatoris dei Ieſu Chriſti annuncians. Nouiſſime aūt miſit & unigenitū eius filium,& uerbum ſapientiæ, qui a cœlis deſcendit propter noſtram ſalutem, & genitus eſt ex ſpiritu ſancto & Maria uirgine. Verbum caro factū eſt,& habitauit in nobis, nō deponens quod fuit,ſed incipiens eſſe quod nō fuit, deus perfectus, & homo perfectus,tanq; deus miracula perficiēs, & tanq; homo humanas paſſiones ferens,ſic uerbum hominem,& deum uerbū intelligimus. Doctrinis noſtri patris Silueſtri ſummi pontificis tanq; deum uerū,& hominem uerū eundem eſſe nequaq; eſt ambigendum.Eligens igitur duodecim apoſtolos, hoſq; innumerabiles populos antea ſuper naturalibus miraculis illuſtrauit. Confitemur ipſum dnm noſtrum Ieſum Chriſtū adimpleuiſſe leges & prophetas, paſſum & crucifixum eſſe ſcd'm ſcripturas, tertia die a mortuis reſurrexiſſe,aſſumptum eſſe in cœlos,ſedere a dextris patris, illinc uenturum iudicare uiuos & mortuos, cuius regni non erit finis. Hæc eſt noſtra orthodoxa fides a beatiſſimo patre noſtro Silueſtro nobis antea lata. Admone-

mus igitur omnem populũ, & diuerſa gentiũ genera hanc fidem detinere, colere, prædicare, & in ſanctæ Trinitatis nomine baptiſmatis gratiam aſſequi, & dominũ noſtrũ & ſaluatorem Ieſum Chriſtum, qui cum patre & ſpiritu ſancto in infinita ſęcula regnat reuerẽti corde adorare, quem beatiſſimus pater noſter Silueſter catholicus hierarcha prædicat. Ipſe enim dñs noſter mei peccatoris miſertus, miſit ſanctos apoſtolos eius nos uiſitaturos, & luce ſplendoris eius nos illuſtrauit, & tenebras attrahens ad ueritatis cognitionem me peruenire dignatus eſt. Quoniã grauis turpitudo lepræ omni mei corporis carni inſilijt, multiſq; conuenientibus medicis cura mihi adhibita eſt, & horum nullius ſtudio ſanitatẽ aſſequi potui. Ad hæc, acceſſerunt mihi & ſacerdotes Capitolij oportere dicentes ciſternã in Capitolio fieri, & hanc innocenti ſanguine & calido impleri, illicq; lauari, ſic mundationẽ aſſequi poſſe. Scd'm documẽta igitur ipſoꝝ cũ multi innocentes infantes cõgregati eſſent, & uellent impij & ſacrilegi ſacerdotes ipſos iugilare, & illoꝝ ſanguine ciſternã implere, lachrymis matrũ illoꝝ noſtra ſerenitas intendens, ſtatim rem nephandam exhorruit. Illaſq; tũc ego miſeratus, matribus tradi filios iuſſi, uehiculaq; exhibens, & dona cõcedens, gaudẽtes ad propria remiſi. Hic dies cũ præterijſſet, & nocturna quies ſuccederet, & ad ſomnũ opportunitas inuitaret, adſunt ſancti apoſtoli Petrus & Paulus mihi dicentes, quoniã ad peccata procedere nõ permiſiſti, & innocentis ſanguinis effuſionem es abominatus, a Chriſto domino & deo noſtro miſſi ſumus, dantes tibi conſilium per quod ſanitatem reſumes. Audi igitur noſtrum mandatũ, & fac quod te admonemus. Huius urbis epiſcopus Silueſter tuas perſecutiones fugiens, in cauernis lapidũ cũ proprijs clericis occultatur in monte Soratte. Hunc ad teipſum accerſens demonſtrante illo uerã religionis ciſternam addiſces, in qua cum tertio immerſus fueris, omnis uis lepræ te derelinquet. Quo facto hanc retributionem econtra metire ſaluatori tuo, ut tuis mandatis omnes

in orbe terrarū ecclesias renoues, & tu in hac parte te ipsum purga, ut oēm Idolorū infelicitatem relinquens, solū uiuentem & uerum deum, qui solus est uerus deus colas & adores, & illius uoluntatem adimpleas. Expergefactus igitur scd'm quæ ordinata fuerant ab apostolis operatus sum, accersensq; præcipuū & præclarū patrem Siluestrum catholicum papam qui nos illuminauit, omnia ipsi a sanctis apostolis mandata mihi uerba declaraui, quæsiuiq; ab ipso qui dij essent Petrus & Paulus qui appellātur. Dixitq; ille. Nō uere deos hos appellari, apostolos aūt saluatoris nostri & domini Iesu Christi esse asseuerauit. Rursus incepi interrogare beatissimū papam, si quæ manifeste horū apostolorū essent imagines, ut ex pictura igitur possimus cognoscere, si possibile est, illos esse quos a reuelatione didicimus. Tūc ille omni reuerentia dignus pater, diuinorū horū apostolorum imagines per propriū diaconū afferri iussit, quas aspiciens & aspectus illorū quos in somnis uideram in imaginibus perdiscens magna uoce coram meis satrapis confessus sum, hos illos esse in somnis mihi uisos. Ad hæc beatissimus hic pater noster Siluester urbis Romæ episcopus, tempus nobis pœnitentię terminauit in uno cilicio, intra nostrū Lateranense palatiū, ut omnia quæ a nobis impie operata sunt, & iniuste perpetrata, Ieiunijs, uigilijs, lachrymis, & orationibus apud dn̄m deum & saluatorem nostrū placaremus. Deinde clericis imponentibus mihi manus usq; ad ipsum pontificem perueni. Illic aūt renuncians sathanæ pompas, & opera eius & omnia Idola manufacta, credere in unū deum patrem omnipotentem factorem cœli & terræ, uisibilium omniū & inuisibiliū, & in unum dn̄m Iesum Christum filiū dei unigenitū dominū nostrum, qui genitus est ex spiritu sancto, & Maria uirgine spontanea uoluntate coram omni populo confessus sum. Benedicto aūt lauacro illic mensurabili demersione salutarem aquam mundauit. In sinu aūt lauacri positus manū tangentem me a cœlo proprijs oculis aspexi, sub qua mundus resurgens ab omni

lepræ turpitudine,me ipſum mūdatū eſſe cognoui,abla-
tum aūt me a uenerando lauacro albis pallijs induerunt, ſe
ptiformeq; ſpirituſſancti ſignaculū præbuit beati criſmatis
unctione, & ſignū ſanctæ crucis meæ fronti ſignauit dicēs.
Sigillat te deus fidei eius ſignaculo.In nomine patris & filij
& ſpirituſſancti,omniſq; clerus reſpondit Amen. Et addi-
dit pontifex,Pax tibi.Primo igitur die poſtq; cœpi miniſte
rium diuini baptiſmatis,& poſt medelā mei corporis a le-
pra,cognoui non eſſe alium deum præter patrem,& filiū,
& ſpiritumſanctū,quem beatiſſimus pater Silueſter prædi-
cat,trinitatem in unitate,unitatem in trinitate, omnes enim
dij gentiū quos ſuperius colui dęmonia opera manuū ho-
minum manifeſte demonſtrantur. Ad hæc quantam pote-
ſtatem ipſe ſaluator noſter proprio apoſtolo beato Petro
præbuit in cœlo & in terra,manifeſte nobis ipſe uenerādus
pater expoſuit,quando illū fidelem inueniens in interroga
tione dixit. Tu es Petrus,& ſuper hanc petrā ædificabo ec-
cleſiam meā,& portæ inferi nō prǫualebunt aduerſus eam.
Conſyderate potentes, & auribus cordis attendite, quid
bonus magiſter & dn̄s proprio diſcipulo adiunxit, dicens.
Et dabo tibi claues regni cœloꝝ, & quodcūq; ligaueris ſu-
per terram,erit ligatū & in cœlis.Admirabile uerbū & glo
rioſum & ſuper terrā ligare & ſoluere, & in cœlis ligatum
eſſe & ſolutū. Hæc igitur beato Silueſtro docente cogno-
ſcens,& beneficentijs ipſius beati Petri integerrime ſanita-
tem ſentiens corpori redeuntem,dignū iudicauimus cū oī-
bus noſtris ſatrapis, & uniuerſo ſenatu & optimatibus,&
cuncto Romani imperij ſubiacenti populo,ut ſicut beatus
Petrus uicarius apparet conſtitutus in terra a filio dei,ſic a
nobis & a noſtro regno locū tenentes principis apoſtoloꝝ
ſuſcipiant,datū ipſis poteſtatis principatū maiorem, quam
noſtra in terra ſerenitas & regnum ab omnibus habere co
gnoſcitur. Elegimus enim ipſum apoſtolorū principem &
eius ſucceſſores proprios nobiſipſis ad deū eſſe patronos;
& ſicut noſtram in terra imperialem poteſtatem ſic & illius

ſacram

ſacram & ſanctam eccleſiam Ro. decreuimus colere cū reuerentia, & ſacratiſſimā cathedram beati Petri magis q̄ noſtrum regnum & terrenam ſedem exaltare, tradentes ipſi poteſtatem, & gloriæ dignitatem, vigorem & efficaciam, & honorificentiam imperialem. Atq; decernentes ſancimus principatū habere ſuper quatuor præcipuas ſedes, Anthiochiæ, Alexandriæ, Conſtantinopoleos, & Hieroſolymorū. Item ſuper omnes in uniuerſo orbe terrarum dei eccleſias, & pontificem pro temporibus exiſtentē ipſius ſacræ & ſanctæ Ro. eccleſiæ excelſiorem eſſe, & principem omnium ſacerdotū, qui ſunt in uniuerſo orbe terrarū, Et omnia quorum curam habere oportet ad diuinū cultū uel robur Chriſtianorum fidei, huius iudicio gubernari. Iuſtū enim eſt caput principatus ſanctam habere legem, ubi ſanctarū legū legiſlator ſaluator noſter beatum Petrum mandauit apſtatus habere cathedram, ubi crucis lignum, & ipſe ſuſtinens beatæ mortis piaculum bibit, Imitator proprij magiſtri & domini factus. Illic uſque ad finem & cōtinue magiſtrum quærant, ubi ſanctū magiſtri corpus quieſcit. Illic gentes ꝓ confeſſione nominis Chriſti colla inclinent, ubi horū magiſter beatus Paulus apoſtolus ꝓ Chriſto collū extendens corona martyrij coronatus eſt. Illic ſupini & humiliati cœleſtis regis & dei & ſaluatoris noſtri Ieſu Chriſti officio ſeruiant, ubi ſuperbę terreni regis poteſtati ſeruiebant. Quorum gratia ſcire uolumus omnes in orbe terrarū gentium populos, q nos intra Lateranenſe noſtrū palatiū templum ereximus ipſi ſaluatori noſtro & deo & domino Ieſu Chriſto ab ipſis fundamentis cum baptiſterio. Sciatiſq; & duodecim cophinos terræ illinc nos ꝓprijs humeris extuliſſe, æquales numero duodecim apoſtolis, edificauimuſq; eccleſias & beatis Petro & Paulo primis apoſtolis, quas argento & auro decentes & ornatas conſtituimus, ubi & ſacratiſſima ipſorum corpora ſepelientes magna cum reuerētia thecas ipſis ex electro, cuius nulla elemēti potentia eſt for-

B

tior,cōſtruximus; crucemq; auri puriſſimi & ex margari
tis precioſis factam,per utranque thecam impoſuimus,au
reis clauis affigentes,quibus eccleſijs pro cōtinuatione lu
minariorum poſſeſſiones & agros contulimus , & noſtro
imperiali & diuino mandato in oriente & occidēte,ſepten
trionali & meridionali climate, In Iudæa uidelicet,Aſia ,
Thratia, Græcia, Aphrica, Italia, & in diuerſis inſulis no
ſtram ipſis libertatem conceſſimus,ſic uidelicet,ut per ma
nus beatiſſimi patris noſtri pontificis Syluestri & eius ſuc
ceſſores omnia diſponantur. Exultet igitur nobiſcum om
nis populus,omnia in orbe terrarum gentium genera ad
monemus,ut nobiſcū & ſaluatori noſtro Ieſu Chriſto infi
nitas gratias confiteatur,quoniam ipſe deus in cœlo ſupe
rius,& in terra inferius,per ſanctos apoſtolos cum nos ui
ſitaſſet,ſanctum myſterium baptiſmatis & corporis ſanita
tem nos dignos fecit ſuſcipere. Pro quibus etiā præbemus
ipſis ſanctis Apoſtolis, & dominis meis beatiſſimis Petro
& Paulo, & per hos beatos Syluestro noſtro patri & ſum
mo pontifici,& catholico urbis Romæ Papæ,& omnibus
pontificibus ſucceſſoribus eius uſque ad conſumationem
mundi in cathedra beati Petri ſedentibus,& in præſentiarū
tradimus, primum quidem Lateranenſe noſtri regni pala
tium,quod omnibus in orbe terrarum palatijs præfertur,
& eminet.Deinceps diadema, id eſt, coronam capitis no
ſtri. Similiter autem & phrygium,id eſt,mitram,necnō ſu
perhumerale uidelicet lorum , quod imperiale collum cir
cūdare cōſueuit.Item purpuream chlamydem & coccine
am tunicam,& imperialia omnia indumenta,& imperialiū
præſidentiū equitū dignitatē,conferētes ei imperialia ſce
ptra,ſimulq; cuncta ſigna atque bāna,& diuerſa ornamen
ta imperialia,& omnem in proceſſionibus imperialis cul
minis gloriam & poteſtatem. Reuerendiſſimis autem ui
ris clericis ſecundum diuerſos ordines huic ſacræ & ſan
ctæ Romanæ eccleſiæ ſeruientibus, illam circūſpectionem

& proprietatem potentiæ & præexcellentiæ habere ſanci-
mus, cuius ampliſſimus ſenatus noſter uideť gloria ador-
nari, id eſt patricios & conſules ipſos effici, necnon & cæ-
teris dignitatibus imperialibus eos promulgamus decora
ri, & ſicut imperialem exercitũ, ſic & clerũ ſanctę Romanæ
eccleſiæ adornari decreuimus. Et quemadmodũ imperia-
lis potentia diuerſis officijs cubiculariorum, hoſtiariorum
& excubitorum decoratur, ita & ſanctam Romanam eccle
ſiam decorari uolumus. & ut ampliſſime pontificale decus
præfulgeat decernimus, & ut clerici eiuſdem ſanctę Ro. ec
cleſiæ mappulis & linteaminibus, id eſt, candidiſſimo co-
lore decoratos equos equitent. & ſicut noſter ſenatus cal-
ciamentis utitur cum udonibus, id eſt candidiſſimo lintea-
mine illuſtrẽtur, & ita cœleſtia ſicut terrena, ad laudem dei
decorentur. Præ omnibus autem licentiam tribuimus ipſi
ſanctiſſimo patri noſtro Syluestro, urbis Romæ Epiſcopo
papæ, & omnibus poſt ipſum in eius ſucceſſionem uentu
ris per ſuperuenientia ſecula beatiſſimis pontificibus, pro
honore & gloria domini noſtri Ieſu Chriſti in magna hac
catholica poteſtate, ſi aliquem circunſpecti noſtri ſenatus
uoluerit inter religioſos clericos connumerare, nullũ eo-
rum, qui ad hoc uocantur, propter ſuperbiam ordinẽ hunc
excuſare. Sancimus etiam hoc omni reuerentia dignũ, pa-
trem Syluestrum ſummum pontificem, & omnes ponti-
fices ſucceſſores eius, diademate, uidelicet corona quam ex
capite noſtro ipſi prębemus, ex auro puriſſimo & lapidibus
precioſis & margaritis conſtructam, uti debere, & in capi-
te geſtare ad gloriam dei pro beati Petri reuerentia. Quo-
niam autem ipſe beatiſſimus papa in corona clericatus, in
tonſura capitis, quã pro reuerẽtia beati Petri habet, nõ ue-
recundatus eſt ex auro uti corona, nos phrygium in hoc
candidiſſimo colore ſplendidam domini reſurrectionem ſi-
gnantes, ſacratiſſimo eius vertici proprijs manibus impo-

ſuimus, & frena equi huius detinentes pro reuerentia bea ti Petri, ſtratoris officium illi exhibuimus, ſtatuentes eo dem Phrygio omnes eius ſucceſſores ſingulariter uti in proceſſionibus ad imitationem imperij noſtri. Vnde ne pontificalis apex uileſcat, ſed magis quàm terrenum regnũ ipſe dignus & gloria & potentia decoretur, Ecce palatium noſtrum (ut ante dictum eſt) & urbem Romam, & totius Italiæ & occidentalium regionum prouincias, loca, ciuitates, ſæpenumero prędicto beatiſſimo patri noſtro Syluestro catholico Papę tradentes, & cedentes huius & ſucceſſoribus eius pontificibus poteſtati & iudicio, & per diuinum noſtrum pragmaticum edictum decreuimus diſponenda, atq; iuri ſanctæ Romanæ eccleſiæ concedimus permanenda. Vnde congruum iudicauimus noſtrum regnum & huius gloriam ad orientales regiones transferre, & in urbe Bizantio optimo loco in noſtro nomine urbem ædificantes, illic noſtrum imperium conſtituere, ubi ſacerdotum principatus & Chriſtianæ religionis caput a cœleſti rege eſt cõſtitutum, non eſſe iuſtum illic poteſtatem habere terrenũ regem. Hæc igitur per hanc noſtram ſacram ſcripturam, & alia diualia decreta determinata & roborata uſque ad mundi conſummationẽ illibata & inconcuſſa permanere decreuimus. Vnde coram uiuente deo, qui nos regnare præcepit, & coram terribili eius iudicio obteſtamur omnes noſtros ſucceſſores imperatores uel cunctos optimates ſatrapas, etiam ampliſſimum ſenatum & uniuerſum populum in toto orbe terrarum, nunc & in poſterum nulli eorũ quoquomodo licere, aut confringere uel in quoquam cõuelli. Si quis autem (quod non credimus) in hoc temerator aut contemptor extiterit, æternis condẽnationibus ſubiaceat innodatus, ſentiatq; ſibiipſi contrarios ſanctos dei & principes apoſtolorum Petrum & Paulum in infimo inferno cruciandus, Deficiatq; cum diabolo & omnibus impijs. Huius autem imperialis decreti paginam proprijs mani-

bus roborantes, ſuper uenerandum corpus principis Apo
ſtolorum beati Petri manibus proprijs impoſuimus. Illic
dei Apoſtolo promittentes illibata nos hæc omnia conſer-
uare, & noſtris ſucceſſoribus & Imperatoribus per noſtra
mandata conſeruanda relinquere, & beato patri no-
ſtro Syluestro, & catholico Papæ, & per ipſum
omnibus eius ſucceſſoribus pontificibus, do
mino & deo & ſaluatore noſtro Ieſu Chri
ſto placide annuēte, ęterne & feliciter his
hæc in poſſeſſionem futura, imperiali
ſubſcriptione, diuinitas uos conſer
uet in multis annis ſanctiſſimi
& beatiſſimi patres. Datum
Romæ tertio Calend.
Aprilis, domino no
ſtro Flauio Con
ſtantino Auguſto & Galli-
cano uiris conſuli-
bus & clariſ-
ſimis.

VLRICHI HVTTENI IN LIBELLVM LAVRENTII contra effictam & ementitam Conſtantini donationem, Ad Leonem. X. Pontificem Maximum, Præfatio.

TAndem eorum, qui à diuulgando Laurentij Vallæ in Conſtantini donationem libello deterrebant opinionem, tua peruicit ſplēdida & conſolationis plena promiſſio, pontificatus tui initio, iubēte te, expreſſa, pater beatiſſime. Poſtq̃ tu ſemel enim, conticeſcente iam bellica Iulij ſecundi tuba, ueluti pacis percuſſo cymbalo, orbem Chriſtianum ad ſpem libertatis erexiſti, omnia omnes quæ licere ſciunt, uſurpanda ſibi putant. Ego uero etſi ante perſuaſus eram, ſi te contingeret ſummæ rerum præeſſe, quandoquidem ſic coluiſti optima ſemper ſtudia, ut tuus in ijs profectus, cum eruditiſſimorum hoc tempore uirorum doctrina æquari facile mereatur, non paſſurum, ut ex ueterū monumentis quicq̃ te pontifice depereat, tamen ubi illam legi, publice in Italia propoſitam inſcriptionem, LEONI DECIMO PONTIFICI MAXIMO RESTAVRATORI PACIS, exilui repente quodam concitatus mirifice inopinato gaudio, mihiq́ꝫ redditus, ex diuturna prius animi commotione, quod uiderem indigna multa ſub tyrannis pontificibus perpeti nationem hāc. Itaque huic gratulor ætati, quæ te auſpicatiſſimo pacis ſuborto ſydere, ex diuturna tyrannidis caligine, ad nouam libertatis lucem reſpicit. Te uere pontificem autem, qui pacem adfers, quam qui non habuerunt anteceſſores tui, pontifices non fuerunt. Neque enim ſequebantur Chriſtum, qui pacem ſuis dedit, eandemq́ꝫ hæreditariam reliquit, Pacem in-

quiens meam do uobis,pacem meam relinquo uobis. Igi-
tur & uicarij eius non fuerunt,cuius uicem non tenuerũt.
Dei enim regnare,eſt pacem tenere,immo alieniſſimi fue-
runt à Chriſto,cuius adſpernati ſtudia, diuerſum uitæ ge-
nus ſecuti ſunt.Illius pax eſt enim, hi bella ſequebantur.
Ille ſeruare docendo homines ſtuduit, hi perdere armis ſa-
tagebant. Ille ſuum cœleſte regnum eſſe oſtẽdit, hi primo
loco mundi imperia quæſiuerunt. Ergo nec beati fuerunt,
quia pacifici non fuerunt. Nec filij dei fuerunt, quia bea-
ti, Chriſtus inquit, pacifici, quoniam uocabuntur filij dei.
En per te reſtauratam pacem igitur, quæ iſtorum peruer-
ſitate collapſa ferebatur. Atque hanc literati imprimis ho-
mines magno acceperunt exhibente te gaudio. Deinde ij
quoque,à quibus iniuſte ablata per fraudẽ multa fuerant,
cupidiſſime complexi ſunt. Venit enim cum pace una, re-
ſtituente te,iuſtitia,quoniam iuxta prophetæ uerbum,hoc
potiſſimum tempore iuſtitia & pax oſculatæ ſunt. Venit
& fides,& illa uenit tẽporis filia Veritas, Ac regiæ abun-
de uirtutes,clementia & mãſuetudo.Vides quot ſimul bo
norum author fueris Leo decime? Tu pacem adferens,pa
cis ſimul,hoc eſt optimarũ artium inuexiſti ſtudia.Et iuſti-
tiam reddidiſti,quia in pace leges ſunt,ex legibus uero iu-
ſtitia eſt. Et libertatem reduxiſti,quã comitata ueritas,ma
gno & ipſa temporũ tuorum hominibus emolumẽto fuit.
Pax etenim eſſe in tyrãnide nulla poteſt, quia fides nõ eſt,
Nec iuſtitia eſſe poteſt,quia ſuum cuiq; non eſt. & quia le
ges opprimunt tyranni,necuerum dicere licet, quia liber-
tas non eſt.At nunc uere liberi ſumus, quia pacem habe-
mus,quã habentes,pacis quoq; adhibebimus ſtudia, Qđ
ſub Iulio igitur bellorum authore non licuit, ut eſſet hæc
tranquillitas, id ſub te pacis reſtauratore uſurpabimus,
ut in literis conquieſcamus. Proinde in lucem prodeat, ſi
quid diu latuit,& eo maiori cum fiducia prodeat, quanto
quidq; uerius,quantoq; ſyncere magis ſcriptum eſt. Qua-

lis hic eſt liber, quem alij idcirco non tulerunt pontifices,
quia uerum audire noluerunt, tu idcirco amabis, quia ue-
ritatis iam ante poculū nobis propinaſti. Nā ad te melio-
re conſcientia pontificem quid pertinet, quod cōtra Eccle-
ſiaſtici ſtatus dignitatē ſcriptus ab illis ferebatur? Aut qđ
in Pontifices maledicum eſſe dicebant? Profecto enim ne
que fuerunt pontifices illi, qui finxerunt Cōſtantini dona-
tionem, quia paſtores nō fuerunt. Neq; eccleſia fuit quę eū
accepit, quia Chriſtifidelium cōuentus non fuit. Si fuiſſent
paſtores enim, pauiſſent oues Chriſti, nō deuorando inua-
ſiſſent. Et ſi eccleſia fuiſſet, utiq; uocaſſet ad uitam & liber
tatem gentes, nō ſub iugum traxiſſet Imperia & nationes.
Sic illa enim loquitur, Venite ad me omnes, qui concupiſci
tis me, & à generationibus meis adimplemini. Certe im-
plet quos accepit hæc, ille malignantiū cōuentus inanibat
& exhauriebat. Tū paſtores eſſe bonos uicarios ſuos iuſſit
Chriſtus, non uoraces lupos. Sic Petro dixit enim, Petre a-
mas me, paſce oues meas. Paſce dixit oues meas, non deuo
ra plebem meam, ſicut eſcam panis. Et in apoſtolatum uo-
cans, faciam uos, inquit, piſcatores hominū, hoc eſt, faciam
ut prædicando, & bona exempla edendo, alliciatis ad ueri-
tatem errantes à fide. Quod quia tu ſequeris, ad officium
redijſſe hunc ordinem, te id efficiente, te pacē, te libertatē,
te iuſtitiam, & ueritatem reuocante gaudemus & exulta-
mus. Quæ lætior nanq; audiri uox potuit? Quod ſuauius
uerbū? Itaq; paruo negotio, puta uno propoſito uerbulo.
magnam ſuſtuliſti è medio hominū ueſtrorū indignationē
uehementeis compoſuiſti animorū motus, exitia interuer
tiſti, tumultus compeſcuiſti. Quod futurū igitur fuit, ſi in
malū aliquem pontificem incidiſſent hæ hominū cogitatio
nes, ut ui & uiolentia eriperemus ab iniuſtis poſſeſſoribus
multa, hoc per te factum eſt, ut citra turbā quieſcendo con
ſequamur omnia. Vides quale tuum factū interpretor ue-
re pontifex Leo? Quod armis perſequendum erat, id be-

neficentiæ acceptum tuæ referre licet. Quapropter deſinant quidã metuere ne tu ægre feras, ſi edatur hic denuo liber, quod illi ante præpoſteri põtifices, ne haberetur in manibus, uetuerunt. Nihil eſt tibi enim commune cum illis, quia nihil fuit ipſis cum Chriſto. Nam illi ſub fraudis fuco ſecularia ad ſe imperia traxerũt, tu in ſyncero ueritatis ſplẽdore cœleſtem dominationem, id eſt pacis regnum aperuiſti. Per te illa igitur Chriſtiana reuiuiſcit ueritas, quæ cum oppreſſa diu fuerit, nunc ſe colligit, & captiua iamprid ẽ ab illo reducta obſcuritatis carcere lucem reuidere meretur. Qua fiducia elatus, audet ab inferis exurgens Valla, in hominum aures atq; oculos recipere ſeſe, ob id magis etiã qđ fuit tuis olim maioribus charus, à quibus ut hãc ueluti hæreditariam accepiſti uirtutẽ, ita in alijs minime degeneras. Nam ſicut eruditiõe illum magiſtrũ tuum Politianum refers, ita moribus ab atauo Coſmo alienus minime uideris. cuius queẽadmodũ prima laus fuit, qđ in ſua ciuitate unus oĩa potuit, non oĩa uoluit, ita tuũ quoq; encomion eſto, ꝙ cũ regnare ut Imperator poſſes, cuſtodire ut paſtor mauis. Sed in Coſmo fuit hoc imprimis admirãdũ, qđ ineruditus ipſe coluit eruditos, undiq; ad ſeſe accerſens, & ope atq; opibus iuuans, Laurentius uero pater & coluit doctos, & fuit ipſe doctrina inter primos ſuę ætatis commemorandus. Felicem hanc igitur domum, quæ iuuandis inſtituta eſt literis. Cui alteri enim debentur ſeculi huius dotes? Cuius alterius benficio reuocatæ ab interitu græcæ pariter ac latinæ ſunt literæ? Vt ſoli ſint in Italia Florentini, quos tanto accepto cõmodo, tyrannorũ pœnitere non debeat. Scilicet charus fuit maioribus tuis Valla, cum uiueret, tibi ob illorum reuerẽtiam, ne mortuus quidẽ negligendus eſt. Vbi ſunt illi itaq; metuendũ qui putabant, ut ferres tu operis huius diuulgationem? Quaſi uero unq; ab animo tuo recepta ſit fraus eorum, qui ſcelerate mentiti ſint de Cõſtantino, aut non is ſit libellus hic, qui legi ab oĩbus nõ poſſit

tantū, ſed neceſſario debeat etiam, cū permagnus ſit ex eo
fructus, dum ueritas pernoſcitnr. At maledicus eſt, immo
uero idcirco bonus, quia in malos acerbus eſt. At in ponti
fices impius eſt, imò in tyrānos eius. Nam ſi præmia debē
tur apud Græciæ ciuitates tyrannicidis, quid ijs dabimus,
qui tyrannidem quoq; ipſam impugnāt? Aut ſi pietas eſt
amare patriā, quō impie agit qui hoſtem illius odit? An nō
fuerunt Chriſtianorum hoſtes illi pontifices, qui omnium
ad ſe opes traxerūt, oībus liberis ſeruitutem moliti ſunt?
Qui imperio reges, pecunia ciues diſpoliabāt? Qui pallia
tos nobis ab urbe tanto patrimoniorū noſtrorū diſpendio
ēpos mittebant? Aut uicarij fuerūt Chriſti, qui illius uicē
nō geſſerūt, quo de ſcriptū eſt, In pace factus eſt locus eius?
Vel ſi tyranni ſunt qui in liberos imperium ſibi deſumūt
quis hoc magis facit, ꝙ is, q libertatis cōſeruatorē, hoc eſt
Romanorū principem in ſeruitutem adſerit? Ergo nō ma
ledicit pontificibus Valla, ſed in tyrānos uera dicit, ob idq;
tibi ualde placere putari debet, tibi inquā hoc genere, his
maioribus ædito, hac eruditione, hoc etiā nomine prędito.
Nō debet ex Medicibus uni cōuenire mendaciū. Et in tan
tam doctrinā peruerſitas nō admittitur. Nec fraudis humi
litatem ad ſeſe accipit Leonina magnitudo, quæ hanc uer
ſat in ore Græci poëtæ ſententiam. ψεύδος ἀνελεύθερον, ἀλή
θεια γενναῖον. Præterea hoc in libello, ſi uſquam, oſtendit
Laurentius, qui uir, quanto præditus animo fuerit, qui ma
ximo etiā propoſito, ut illa tempeſtate, periculo, ueritatem
deſerere noluit, quanto rectius & Chriſtiane magis, ꝙ ille
nuper aſinus, qui Iul. ſecundo pulchræ illius donationis
priuilegiū, quod è Græco tranſtuliſſe dicit ſe, cū nos græce
ſcriptū eſſe ignoraremus, nō citra doctiſſimi uiri, & ſe per
oīa melioris contumeliā dedicauit. Adſentebatur ille ēm
ut uni placeret, hic uerū dixit ut multis prodeſſet. Quid ad
Chriſtiani hominis & boni uiri perfectionē deeſt? Quàm
te nō nouerunt igitur, qui metuunt ingratū hunc fore tibi

Vallæ laborē. Si noſſent enim, nō ex prædonū pōtificū mo ribus tuam æſtimarent uitā. A quibus ego multum diſſen tio, & cum tuā prædicari famam audio, & hāc optimæ opi nionis plenā promiſſionē ubi cōſydero. Reſtauras tu enim pacem. At pax eſſe inter raptores, & eos à quibus rapitur, niſi ſuū reddatur, nulla poteſt. Neq; tu, niſi rem ipſam præ ſtare uelles, inania nobis ꝑponeres uerba. Itaq; ſic opinor ualde ſuccenſuiſſes tu mihi, ſi non tam cōtra animi ſenten tiam mei, quàm etiā contra cōmunem omniū ſenſum (quis eſt em̄ qui ita ſentiat) probaſſem apud te piaculare figmen tum, quod de Conſtantino mentiti ſunt illi pſeudoponti fices, qui occidentis imperiū cum urbe Roma gentium do mina, conceſſum ab hoc ſibi contenderunt. Quorū in hoc potiſſimū audaciam miror, quod ueriti nō ſunt id affirma re, quod crediturū neminē ſcirent. Sed Germanis perſua ſuros ſe putabant, utpote quos cerebrum non habere fama eſt, atque igitur ingenio uſi nō ſunt. Quippe ſi fuiſſet cum alijs ſibi gentibus negocium, utiq; non ſic frigida eſſet hæc effictio, & cautius moliti hoc cōmentum eſſent, niſi reperi tur qui oſtendat ex Imperatoribus ulli, antequàm ad Ger manos perueniret imperij nomen, intentatam fuiſſe hanc fraudem. Nimium me ergo, nimium proh Chriſte pœnitet ibi maiorū noſtrorū, qui ſic obtuſi fuerunt, ut eos falleret captio, pueris etiam cognitu facilis. Sed eo maiori fraus il lorum odio digna eſt, quo deterius ſimplicitate abuſi ſunt noſtra. Tuam uero beatiſſime Leo, quis ſatis admirari po teſt felicitatem, in quo iſtā uerti contigit in melius pontifi cum mutationem? Habebit enim meliores ab hoc tempo re Pontifices eccleſia, niſi non ex animo fiat iſta promiſſio, ſed ex animo fit. Atque igitur quædam eſt hæc iniuria tua ab ijs, qui uel dubitant, contra impudentiſſime effi ctam Conſtantini donationem ſcribentes an laturus ſis. In illos uere deteſtandi ſceleris commentores pontifices, omnia acerbiſſima dicta, oīaq; ferociſſima facta cōueniunt.

Quid ni? In depeculatores, in fures, in tyrannos, in latro-
nes. Quis uiolentior enim latro eſt, quam qui ita rapit, ut rapi
endi modũ nullum ſtatuat? Hi fuerũt qui in minimo arre
pta occaſione, ad immenſum progreſſi ſunt diripiẽdi licen
tia, Qui gratias uenũ expoſuerunt, qui cõdonationes, qui
diſpenſationes, & infiniti generis bullas qui uendiderunt
tanto iam tempore. Qui in peccatorũ remiſſione precium
ſtatuerunt, & in pœnis inferorum inuenerũt ſibi lucrum:
Qui ſacerdotia hic, eleemoſynam parentũ noſtrorum paſſi
ſunt ab ſe mercari. Qui Germanis perſuaſerunt epiſcopos
non eſſe, qui ab ſe pallia non emerint, multis aureorũ mi-
libus. Qui cõtenti nõ ſunt exigere extra ordinẽ quotannis
ſemel, ſed mittebant quoties in mentẽ ueniſſet, q colligerẽt
alijs alij de cauſis, nonnulli quaſi bellum apparaturi cõtra
Turcas, Alij ut templũ, quod perfici nõ curant, Romæ di-
uo Petro extruant. Qui cũ hæc omnia facerent, tamen ſa-
lutari ſe uulgo beatiſſimos & ſanctiſſimos uolebãt, nec ali-
quid in ſuos mores dici patiebantur, nedũ fieri. Si quis ue-
ro libertatis meminiſſet, aut ſi quis rapiẽtibus impedimen-
tum, aut moram ſiquis omnino obieciſſet, in eius ſæuiebãt
animã, perdentes actutũ. His talibus iam inſatiandis latro
nibus, tam immitibus tyrãnis, nõne inimicũ tibi ualde pu-
tas, ſi quis te inſerat Leo maxime? Aut non optime de ſta
tu pontificio meritus uidetur, qui te magna uoce, quia ni-
hil cum illis cõmune habeas prædicet, illis contra oĩa quæ
ad ſucceſſionem Petri attinent, detrahat? Vel non benedi
ces illi pacis reſtaurator, qui his maledixerit bellorũ & ſedi
tionum autoribus? Quinimò te noui maledices his ipſe,
ut in quemlibet eorũ conueniat propheticum hoc, Dilexit
maledictionem, & uenit ei, noluit benedictionẽ, & elonga
bitur ab eo. Sic maledicendo perdebãt illi enim animas ho-
minum, quaſi non eſſet deo chara hæc poſſeſſio. Ergo non
fuerunt paſtores, quia non cuſtodiebant animas, ſed perde
bant, & circũeuntibus dominicũ gregem lupis obijciebãt

Chriſti oues. Non paſtores fuerunt illi inquam, ſed lupi. Non cuſtodes,ſed proditores & fures. Quamobrem iure optimo maledicere illis licet,quia deo curæ non ſunt, quibus pax dei curæ non fuit. Tandem igitur pōtifex in eccleſia non fuit,q̃diu pax nō fuit. Quinetiam nec dicere bene, nec facere licebat, q̃diu quidem illi graſſabantur per ouile dei uoraces lupi,illæ deuaſtabant uineam domini ſingulares feræ, Illi dominabantur orbi Chriſtiano incōparabiles tyranni, Quibus de Hieremias dicit, Paſtores multi demoliti ſunt uineam meam,conculcauerunt partem meã. Nam ſi tanto quiſq; peior tyrannus eſt,quanto ex ciuium corporibus plura, ut tutus ipſe graſſetur,necauerit, quid de illis dicendum eſt,qui ut opes haberent, animarũ paſſim cædẽ inſtituebant? Qui ob adſertam ueritatem,non corpora hominum trucidare contenti erant,ſed illam perimebant etiã amicam dei animam,ſponſam dei, illud nobile inferorum ſpolium,illam tãti laboris mercedẽ, illud ſanguine Chriſti quæſitum præmiũ peſſundabant,occidebant, deuorabant. Quibus nos uiciſſim nō inuidebamus,quia potentes erãt, ſed oderamus,quia nocentes. Tui uero amorẽ profundiſſime inſitum iam Chriſtianorũ animis,quæ ſatis erit alacritas beatiſſime Leo,ut oſtendamus? Tu ille orbis amor,illud humani generis deliciũ,reſtaurator pacis,bellorum extinctor,autor ſecuritatis,turbarũ ſedator,pater ſtudiorũ,fomes literarũ, optimarũ artium, felicis ingeniorũ cultus reparator. Quo de ſcriptum eſt per prophetam, Orietur in diebus eius iuſtitia & abundantia pacis. Quanto ſolidiorẽ hæc laudem complectuntur,quàm illa nuper de ſuis bellis ſuis triumphis decantata Iulio. Sunt enim laudabilia pontificis opera. Illa ferociſſima erant tyranni facta, Scilicet pōtifex nemo fuit, qui ſecularia ad ſe regna quomodocunq; etiã pertraxit, nec uicarius Chriſti aut Petri ſucceſſor fuit, quiſquis piacularem Conſtantini donationem,quæ nec facta unq; eſt,nec fieri potuit,adſeruit. Cuius ego improba

tionem, tantum abeſt ut impiam putem, ut uehementer pontificiæ dignitati detrahere eos exiſtimem, qui hãc pro-bent. tibi uero gratiſſimum facere me confidam, qui reie-ctum nuper & damnatum hac de re Vallæ libellum, ueluti ex tenebris in lucem, ab interitu ad uitam reuocem. Quin etiam ipſum tibi illum dedico, ut teſtatum ſit, quàm te pontifice renata libertate, uerũ dicere licuerit omnibus, uerũq; ſcribere. Quod etſi non dubitem, quin ualde tibi placeat, tamen ubi hoc publico aliquo teſtimonio adprobatũ abs te intellexero, dabo operam ut ſæpe aliquid tale inueniam. Interea Chriſtus Opt. Max. ſic bonum te, ſic uerũ pontificem nobis diu incolumem ſeruet. Ex arce Steckelberg, Calen. Decemb. Anno poſt milleſimũ & quingenteſimũ, decimo ſeptimo.

F I N I S.

R. P. D. HIERONYMVS PAV. CAT-
thalanus Canonicus Barcinonenſis, iuris utri-
uſque doctor, ac Cubicularius Alexandri
VI. Pontificis Max. uir fide digniſs. in
libello quem uocant Practicam
Cancellariæ Apoſtoli-
cæ, ſic ſcribit.

QVod donatio Conſtantini etiam de facto non fuerit; lege Laurentium Vallam, & Papam Pium in dialogo. nec de tali donatione quicquàm legi apud probatum hiſtoricum, præſertim eos qui ſcripſerint illa ætate, uel illi proxima. nam nec Euſebius, qui fuit diligentiſſimus ſcrutator & narrator rerum Chriſtianarum meminit, quod tamen nullo modo uidebatur obmittẽdum. nec Hieronymus, Auguſtinus, Ambroſius, Baſilius, Ioannes Chryſoſtomus, nec Ammianus, nec hiſtoria tripertita, nec ipſemet Damaſus Papa in ſua Chronica, nec Beda, nec Oroſius meminerunt. Et conſtat per plures quàm C C C. annos poſſe Conſtantinũ, Imperatores tenuiſſe gubernacula urbis & Italiæ per duces, præſides, & exarchos, & urbis Romanæ, uſque ad tempora Innocentij. II. ut patet aperte in Chronicis & hiſtorijs, & de Iuſtiniano patet. l. 1. & 2. de offi. præfe. prætor. africe. & in procemio Inſtit. & in epiſtola, inter claras. ibi, noſtrum firmat imperium. & in. l. fin. C. de uet. iur. enucl. & in. l. bene à Zenone. & in aut. ut etiam Romana eccleſia. ibi, ad eccleſias noſtras, & uſque ad Oceani receſſus, & in aut. ut proprio nomine Imperato. Et in uita Phocæ Imperatoris legitur impetraſſe Pantheon Bonifacium Papam ab eo. Vnde ergo habuerit terras Eccleſia,

Pa. Pius dialogũ ſcripſit cõtra donationẽ Cõſtãtini.

Argumentum forte.

Car.M.&Pipinus,ſpoliatis ueris Imperatoribus eccl'iam Ro. ditarunt.

Dialogus Pij contra. d. C. B.Platyna.

Renus eps.

uide geſta Caroli magni, & Pipini, & Pium in dicto dialogo, & collecta nouiſſime per dominum Bartholomeum de Platyna bibliothecarium, qui omnia inſtrumenta pertinentia ad ſtatum eccleſię in temporalibus, præſertim circa acquiſitionem terrarũ, & aliorum iurium & cenſuum, collegit in ualde magno uolumine, ad cuius collectionem etiã operam noſtram præbuimus in reuidendo. Et de dicta donatione & curatione lepræ Conſtantini, lege quæ late ſcribit Renus epiſcopus Paduanus in hiſtoria ſua de uitis Pontificum.

F I N I S.

Hæc libuit præmittere, quo lector ceu argumento inſtructus, ad legendũ Laurentium paratior ueniat.

LAVRENTII VALLENSIS PATRItij Romani de falſo credita & ementita Conſtantini donatione declamatio.

PLures a me libri compluresq; emiſſi ſunt in omni fere doctrinarum genere. In quibus qđ a nonnullis magnisq; & longo iam æuo probatis autoribus diſſentio, cũ ſint qui indigne ferant, meq; ut temerarium ſacrilegũq; criminentur. Quid tandem nunc facturi quidam putandi ſunt? quantopere in me debacchaturi? & ſi facultas datur quam auide me ad ſuppliciũ feſtinanterq; rapturi? qui non tantũ aduerſus mortuos ſcribo, ſed aduerſus etiam uiuos. nec in unum alterumue, ſed in plurimos. nec contra priuatos modo, uerumetiam cõtra magiſtratus. At quos magiſtratus? nempe ſummũ Pontificem, qui non temporali ſolũ armatus eſt gladio, regum ac principum more, ſed eccleſiaſtico quoq;, ut ab eo neq; ſubter ipſum, ut ſic loquar, clipeum alicuius principum protegere te poſſis, quo minus excõmunicatione, anathemate, execratione feriare. Quod ſi prudenter ut dixit, ſic feciſſe exiſtimatus eſt, qui inquit. Nolo ſcribere in eos, qui poſſunt proſcribere, quãto mihi magis idẽ faciendum eſſe uidetur in eum qui ne proſcriptioni quidẽ reliquerit locũ, quiq; inuiſibilibus me poteſtatis ſuę iaculis perſequatur, ut iure poſſim dicere quo ibo a ſpiritu tuo, & quo a tua fugiã facie? Niſi forte putemus, patientius hæc eſſe laturum ſummũ ſacerdotem, q̃ cæteri facerent. Nihil minus ſiquidem Paulo quod bona ſe conſcientia conuerſatum eſſe diceret, Ananias princeps ſacerdotum coram tribuno qui iudex ſedebat iuſſit obuerberari, & Phaſſur eadẽ preditus dignitate Hieremiam ob loquendi libertatem cõiecit in carcerem. Sed illum tribunus ac præſes, hunc rex aduerſus iniuriam pontificis tutari & potuit & uoluit. Me uero quis tribunus, quis præſes, quis rex e manibus ſum-

mi ſacerdotis,ſi me rapuerit ille,etiam ut uelit, eripere poterit? Verum nō eſt cauſa cur me duplex hic periculi terror conturbet, arceatq; a propoſito. Nam neq; contra ius phaſq; ſummo pont. licet aut ligare quippiā aut ſoluere & in defendenda ueritate atq; iuſtitia profundere animā ſummæ uirtutis,ſummæ laudis,ſūmi prēmij eſt. An uero multi ob terreſtrem patriam defendendam mortis adiere diſcrimen,ego ob cœleſtem patriam aſſequendam (aſſequuntur aūt eam qui deo placent,nō qui hominibus) mortis diſcrimine deterrebor? Faceſſat igitur trepidatio,procul abeant metus,timores excidāt. Forti animo magna fiducia,bona ſpe,defendenda eſt cauſa ueritatis,cauſa iuſtitiæ, cauſa dei. Neq; enim is uerus habendus eſt orator,qui bene ſcit dicere,niſi & dicere audeat. Audeamus igitur accuſare,quicūque digna committit accuſatione. Et qui in omnes peccat, unius pro omniū uoce carpatur. At non debeo palam obiurgare fratrem,ſed inter me & ipſum. Immo publice peccans,& qui priuatum conſilium non admitteret,publice arguendus eſt,ut cæteri timorem habeāt. An non Paulus,cuius uerbis modo ſum uſus,in os Petrum coram eccleſia reprehendit,quia reprehenſibilis erat? & hoc ad noſtram doctrinam ſcriptum reliquit. At nō ſum Paulus,qui Petrum poſſum reprehendere. Immo Paulus ſum qui Paulū imitor,quemadmodū,quod multo plus eſt,unus cum deo ſpiritus efficior,cum ſtudioſe mandatis illius obtēpero. Neq; aliquem ſua dignitas ab increpationibus, tutū reddit, quæ Petrum non reddidit, multoſq; alios eodem preditos gradu ut Marcellum,quod dijs libaſſet,ut Celeſtinū, quod cū Neſtorio hæretico ſentiret. Vt quoſdam etiam noſtra memoria,quos ab inferioribus. (Quis enim non eſt inferior papa?) reprehenſos ſcimus,ut taceam cōdemnatos. Neq; uero id ago,ut quenpiā cupiā inſectari,& in eū quaſi Philippicas ſcribere. Hoc eē a me facinus procul abſit,ſed ut errorem a mentibus hominū conuellā,ut eos a uicijs ſcele

ribuſq; uel admonendo uel increpando ſummoueam. Nõ auſim dicere, ut alij per me edocti, luxuriantem nimijs ſarmentis papalem ſedem, quæ Chriſti uinea eſt, ferro coerceant, & plenas uuas, non graciles labruſcas ferre compellãt. Quod cum facio. Num quis erit qui aut mihi os, aut ſibi aures uelit occludere, ne dicam ſuppliciũ mortemq; proponere? Hunc ego ſi hoc faciat, etiam ſi papa ſit, quid dicam eſſe? Bonum ne paſtorem? an aſpidem ſurdam, quæ nolit exaudire uocẽ incantantis, uelit eiuſdem membra morſus pſtringere ueneno q;. Scio iamdudũ expectare aures hoĩm quod nam põtificibus Romanis crimen impingam, profecto ingens, ſiue ſupinæ ignorantiæ, ſiue immanis auaritiæ, quæ eſt Idolorũ ſeruitus, ſiue imperãdi uanitatis, cuius crudelitas ſemper eſt comes. Nã aliquot iam ſæculis aut uero intellexerunt donationem Conſtantini cõmentitiã fictãq; eſſe, aut ipſi finxerunt, ſiue poſteriores in maiorum ſuorũ dolis ueſtigia imprimentes, pro uera, quã falſam cognoſcerent, defenderunt. Dedecorantes pontificatus maieſtatem, dedecorãtes ueterum pontificũ memoriam, dedecorantes religionẽ chriſtianã & omnia cædibus minis flagicijſq; miſcentes. Suã eſſe aiunt urbem Romã, ſuũ regnum Siciliæ, Neapolitanũq;. Suã uniuerſam Italiam, Gallias, Hiſpanias, Germanias, Britãnos, ſuũ deniq; occidentẽ. Hæc enim cuncta in ipſa donationis pagina cõtineri. Ergo hæc omnia tua ſunt ſumme pontifex? omnia tibi in animo eſt recuperare. omnes reges ac principes occidentis ſpoliare urbibus, aut cogere ut annua tibi tributa penſitent, ſententia eſt? At ego cõtra exiſtimo, iuſtius licere principibus ſpoliare te imperio omni quod obtines. Nam ut oſtendam, donatio illa unde natũ eſſe ſuũ ius ſummi pont uolũt, Siluestro pariter & Conſtãtino fuit incognita. Verũ anteq; ad cõfutandã donationis paginã uenio, qđ unũ iſtorũ patrociniũ eſt, nõ modo falſum, uerũ etiã ſtolidũ, ordo poſtulat, ut altius repetã. Et primũ dicã, nõ tales fuiſſe Cõſtantinũ Silueſtrũq;, illum

quidem qui donare uellet, qui iuri donare poſſet, qui, ut in manum alteri ea traderet, in ſua haberet poteſtate. Hunc autem qui uellet accipere, quiq; iure accepturus foret. Secundo loco, ſi hæc nō eſſent, quæ ueriſſima atq; clariſſima ſunt, neq; hunc acceptaſſe, neq; illum tradidiſſe poſſeſſionem rerum quæ dicuntur donatæ, ſed eas ſemper in arbitrio & imperio Cæſarum permanſiſſe. Tertio nihil datū Silueſtro a Conſtantino, ſed priori pontifici, ante quem & baptiſmū acceperat, donaq; illa mediocria fuiſſe, quibus papa degere uitam poſſet. Quarto, falſo dici, donatiōis exemplū aut apud decreta reperiri, aut ex hiſtoria Silueſtri eſſe ſumptū, quod neq; in illa neq; in ulla hiſtoria inuenitur. In eo quędam cōtraria, impoſſibilia, ſtulta, barbara, ridicula contineri. Præterea loquar de quorundam aliorum Cæſarum uel ſimulata, uel friuola donatione. Vbi ex abundanti adijciam, ſi Silueſter poſſediſſet, tamen ſiue illo ſiue quouis alio pontifice a poſſeſſione deiecto, poſt tantū temporis intercapedinē, nec diuino nec humano iure poſſe repeti. Poſtremo ea quæ a ſūmo pontifice tenentur nullius temporis longitudine poſſe præſcribi. Atq; quod ad primā partem attinet. (loquamur aūt de Conſtantino prius, deinde de Silueſtro) non eſt cōmittendum, ut publicam quaſi & cæſaream cauſam, nō maiore ꝙ priuatæ ſolent, ore agamus. Itaq; quaſi in contione regum ac principum orans, ut certe facio, nā mea hæc oratio in manus eorum uentura eſt, libet tanꝙ præſentes, & in conſpectu poſitos alloqui. Vos appello reges ac principes. (Difficile eſt enim priuatū hominem animi regij concipere imaginem.) Veſtram mentem inquiro, conſcientiā ſcrutor, teſtimonium poſtulo. Nunquid ueſtrū quiſpiam ſi fuiſſet Conſtantini loco, faciendum ſibi putaſſet, ut urbē Romam, patriam ſuam, caput orbis terrarū, reginam ciuitatū potentiſſimam, nobiliſſimā, ditiſſimam populoꝝ, triumphatricem nationum, & ipſo aſpectu ſacram, liberalitatis gratia donaret alteri, & ſe ad humile oppidū cōferret, deinde By-

zantium? Donaret præterea, una cum Roma, Italiam, non prouintiam ſed prouintiarum uictricem, donaret tres Gallias, donaret duas Hiſpanias, donaret Germanos, donaret Britannos, totum donaret occidentem, & ſe altero ex imperij oculis orbaret? Hoc ego, ut quis faciat compos mentis, adduci non poſſum, ut credam, Quid enim uobis expectatius, quid iocundius, quid gratius contingere ſolet, ꝙ imperijs acceſſionẽ ueſtris uos regniſq; adiungere? & longe lateq; ꝙ maxime proferre ditionem? In hoc, ut uidere uideor, omnis ueſtra cura, omnis cogitatio, omnis labor di eſq; nocteſq; conſumitur. Ex hoc præcipua ſpes glorię, propter hoc uoluptates relinquitis, propter hoc mille pericula aditis, propter hoc cariſſima pignora, propter hoc partẽ corporis æquo animo amittitis. Siquidem neminem ueſtrũ aut audiui aut legi a conatu ampliandi imperij fuiſſe deterritũ ꝙ aut luminis, aut manus, aut cruris, aut alterius membri iacturam feciſſet. Quin ipſe hic ardor, atq; hæc late dominandi cupiditas, ut quiſq; maxime potens eſt, ita eum maxime angit atq; agitat. Alexander non contentus deſerta Lybiæ pedibus peragraſſe, orientẽ ad extremũ uſq; Oceanum uiciſſe, domuiſſe Septetnrionẽ, inter tot uulnera, tot caſus recuſantibus iam deteſtãtibuſq; tam longinquas, tam aſperas expeditiones militibus, ipſe ſibi nihil effeciſſe uidebatur, niſi & occidentem, & omnes nationes, aut ui, aut nominis ſui autoritate, ſibi tributarias reddidiſſet. Parum dico Iam Oceanum tranſire, & ſi quis alius orbis eſſet explorare, ac ſuo ſubijcere arbitrio deſtinauerat. In cœlum tandem ut opinor, tentaſſet aſcendere. Talis fere eſt omnium regũ uoluntas, & ſi non omnium talis audacia. Taceo quãta ſcelera, quot abominanda propter imperium aſſequendũ am pliandumue admiſſa ſunt, ut nec fratres a fratrum, nec filij a parentum, nec parentes a filiorum ſanguine nefarias abſtineant manus. Adeo nuſquã magis, nuſq; atrocius, graſſari ſolet humana temeritas, & quod mirari poſſis, nõ ſegnio

res ad hoc uideas animos ſenum ꝙ iuuenũ, orborũ ꝙ parentum, regum ꝙ tyrannorꝫ. Q; ſi tanto conatu dominatus peti ſolet, quanto maiore neceſſe eſt conſeruetur. Neqꝫ enim tantopere miſerum eſt non ampliari imperium, ꝙ imminuere. Neqꝫ tam deforme, tibi alterius regnum non accedere tuo, ꝙ tuũ accedere alieno. Nam, quod ab rege aliquo aut populo, legimus, nõnullos præpoſitos regno aut urbibus, id factum eſt nõ de prima, nec de maxima, ſed de poſtrema quodammodo ac minima imperij parte. Atqꝫ ea ratione, ut donantem, qui donatus eſt, quaſi dñm, & ſe miniſtrum illius ſemper agnoſceret. Nunc queſo nõne abiecto animo, & minime generoſo uidentur eſſe, qui opinantur Conſtantinum meliorem a ſe imperij alienaſſe partẽ? Nõ dico Romam Italiamqꝫ & cætera, ſed Gallias, ubi ipſe prælia geſſerat, ubi ſolum diu dominatus fuerat, ubi ſuæ gloriæ ſuiqꝫ imperij rudimenta poſuerat. Hominem, qui cupiditate dominãdi nationibus bella intuliſſet. Socios affineſqꝫ bello ciuili perſequutis imperio priuaſſet Cui nondũ perdomitæ ac profligatę reliquię eſſent alterius factionis. Qui cũ multis nationibus bella gerere nõ modo ſoleret ſpe gloriæ imperijqꝫ, ſed & neceſſe haberet, utpote a Barbaris quotidie laceſſitus. Qui filijs, qui coniunctis ſanguine, qui amicis abundaret. Qui Senatũ populũqꝫ Ro. huic facto repugnaturum noſſet. Qui expertus eſſet, inſtabilitatem uictarũ nationũ, & ad oẽm fere Ro. principis mutationẽ rebellantiũ. Qui ſe meminiſſet more aliorũ Cæſarum non electione patrum conſenſuqꝫ plebis, ſed exercitu, armis, bello, dominatum occupaſſe. Quæ tam uehemẽs cauſa & urgens aderat, ut iſta negligere, & tanta liberalitate uti uellet? Aiunt, quia effectus erat Chriſtianus. Ergo ne imperij optima parte ſe abdicaret? Credo, ſcelus erat, flagitium, nephas, iam regnare, nec cum chriſtiana religione cõiungi poterat regnũ. Qui in adulterio ſunt, qui uſuris rem auxerunt, qui aliena poſſident, hi poſt baptiſmũ alienã uxorẽ, alienã pecuniam,

aliena bona reddere ſolent, hanc cogitationem ſi habes Cõ ſtantine,reſtituere urbibus libertatem,nõ mutare dominũ debes.Sed non id in cauſa fuit,tantum in honorem religio nis,ut faceres,adductus es.Quaſi religioſum ſit magis,regnum deponere ꝙ pro tutela religionis illud adminiſtrare. Nã quod ad accipientes attinet , neqꝫ honeſta erit illis neqꝫ utilis iſta donatio.Tu uero ſi chriſtianũ te oſtendere,ſi pieta tem indicare tuã,ſi conſultũ nõ dico Ro.eccleſiæ uis,ſed ec cleſię dei,nunc præcipue,nunc principẽ agas,ut pugnes ꝑ his,qui pugnare nõ poſſunt,nec debent.Vt eos tua auctoritate tutos reddas,qui inſidijs iniurijſqꝫ obnoxij ſunt. Nabuchodonoſor, Cyro, Aſſuero,multiſqꝫ alijs principibus ſacramentũ ueritatis deus aperire uoluit, a nullo tamen eorum exegit,ut imperio cederet , ut partem regni donaret, ſed tantũ libertatẽ Hebræis redderet,eoſqꝫ ab infeſtantibus finitimis ꝓtegeret.Hoc ſatis fuit Iudæis,hoc ſat erit & chriſtianis.Factus es Conſtantine chriſtianus.At indigniſſima res eſt,chriſtianũ te nunc imperatorẽ,minorẽ eſſe principa tu,ꝙ fueras infidelis. Eſt enim principatus præcipuũ quod dam dei munus, ad quem Gentiles etiam principes a deo eligi exiſtimantur.At erat leuatus a lepra,ideo ueroſimile eſt referre gratiam uoluiſſe,& maiore menſura reddere qđ acceperat.Ita ne?Naaman ille Syrus ab Heliſæo curatus, munera tantum offerre uoluit, non dimidium bonorum, Conſtantinus dimidium imperium obtuliſſet? Piget me impulenti fabellæ tanꝙ indubitatæ hiſtoriæ reſpõdere. Sic enim hæc fabula,ex hiſtoria Naaman & Heliſæi, ut altera draconis,ex fabuloſo dracone Beli adumbrata eſt. Sed ut iſta concedã,nunquid in hac hiſtoria de donatione ſit men tio?Minime. Verum de hoc cõmodius poſtea. Leuatus eſt a lepra,cœpit ob id mentẽ chriſtianã,dei timore,dei amore imbutus eſt,illi honorẽ habere uoluit. Nõ tamen ꝑſuaderi poſſum eũ tãta donare uoluiſſe. Quippe cũ uideã nemi nem,aut Gentilẽ in honorẽ deorꝫ,aut fidelẽ in honorẽ dei

uiuentis imperium depoſuiſſe, ſacerdotibuſq; donaſſe. Siquidem ex regibus Iſrael nemo adduci potuit, ut priſtino more ad templum Hieruſalem populos ſacrificaturos ire permitteret, eo uidelicet timore, ne forte ad regem Iudæ a quo defecerant redirent, ſacro illo cultu religionis admoniti ac templi maieſtate. At quanto hoc magis eſt, quod feciſſe dicitur Conſtantinus? Ac ne quid tibi propter curationem lepræ blādiaris, Hieroboam primus a deo in regem Iſrael electus eſt, & quidē ex infima conditione, quod mea ſententia plus eſt, q̄ eſſe lepra lauatum, & tamen is non eſt auſus regnum ſuum deo credere, & tu uis Conſtantinum regnum deo donaſſe, quod ab illo nō accepiſſet? Qui præſertim id quod in Hieroboam nō cadebat offenderet filios deprimeret amicos, negligeret ſuos, lederet patriam, mœrore omnes afficeret, & quaſi in alium hominem uerſus. Certe non defuiſſent qui eū admonerent, & in primis filij, propinqui, amici. Quos quiſquis eſt qui non putet ꝓtinus Imperatorē fuiſſe adituros? Ponite igitͨ illos ante oculos mente Cōſtantini audita, trepidos, feſtinātes, cū gemitu lachrymiſq; ad genua principis procūbentes, & hac uoce utentes

Ita ne pater antehac filiorꝝ amantiſſime, filios priuas, exhæredas, abdicas. Nam q; te optima maximaq; Imperij parte exuere uis nō tam querimur q̄ miramur. Querimur aūt q; eam ad alios defers, cum noſtra & iactura & turpitudine. Quid enim cauſæ eſt, q; liberos tuos expectata ſucceſſione imperij fraudas, qui ipſe una cū patre regnaſti? Quid in te cōmiſimus? qua in te, qua in patriam, qua in nomen Romanum, ac maieſtatē imperij impietate digni uidemur, quos præcipua optimaq; priues principatus portione, qui a patrijs laribus a cōſpectu natalis ſoli, ab aſſueta aura, a uetuſta conſuetudine relegemur? Penates, phana, ſepulchra exules relinquemus, neſcio ubi aut qua terrarū regione uicturi? Quid nos propinqui, quid nos amici, qui tecum toties in acie ſtetimus, qui fratres parentes filios hoſtili mucrone

erone confoſſos,palpitāteſq; conſpeximus,nec aliena morte territi ſumus,& ipſi parati pro te mortem oppetere,nũc abs te uniuerſi deſtituimur? Qui Romę gerimus magiſtratus,qui urbibus Italiæ,qui Gallijs,qui Hiſpanijs,qui cæteris prouīcijs præſumus,aut præfuturi fuimus, omnes ne reuocamur,omnes priuati iubemur eſſe? An iacturã hanc aliunde penſabis? Et quomodo pro merito ac pro dignitate poteris,tanta orbis terrarꝫ parte alteri tradita? Num qui præerat centum populis,eũ tu Cæſar uni præficies? Quomodo tibi iſtud in mentem uenire potuit? quomodo ſubita tuorꝫ te cœpit obliuio,ut nihil te miſereat amicorũ, nihil proximorꝫ,nihil filiorum? Vtinam nos Cæſar ſalua tua dignitate atq; uictoria in bello contigiſſet occumbere potius, q̃ ut iſta cernamus. Et tu quidẽ de imperio tuo ad tuum arbitratum agere potes,atq; etiam de nobis,uno dũtaxat excepto,in quo uel ad mortem uſq; erimus contumaces, ne a cultu deorum immortalium deſiſtamus,magno etiã alijs exemplo,ut ſcias tua iſta largitas quid mereatur de religione chriſtiana. Nam ſi non largiris Silueſtro imperium, tecũ Chriſtiani eſſe uolumus, multis factum noſtrũ imitaturis. Sin largiris,non modo chriſtiani fieri nõ ſuſtinebimus, ſed inuiſum,deteſtabile,execrãdum,nobis hoc nomen efficies. Taleſq; reddes,ut tandem tu & uitæ & mortis noſtræ miſerearis. Nec nos ſed te ipſum duriciæ accuſes. Nonne hac oratione Conſtantinus,niſi extirpatam ab eo uolumus humanitatẽ,ſi ſua ſponte nõ mouebatur,motus fuiſſet? Quid ſi hos audire noluiſſet? Nonne erant qui huic facto & oratione aduerſarentur & manu? An. S. P. Q. R, ſibi tanta in re nihil agendum putaſſet? Nonne oratorem,ut ait Virgilius grauem pietate & meritis aduocaſſet,qui apud Conſtantinum hanc haberet orationem.

Cæſar,ſi tu tuorꝫ immemor es,atq; etiam tui,ut nec filijs hęreditatem,nec propinquis opes,nec amicis honores,nec tibi imperium eſſe integrum uelis. Non tamen S.P.Q.R.

immemor poteſt eſſe ſuſiuris, ſuęq; dignitatis. Etenim quod tibi tantũ pmittis de imperio Ro. qd' nõ tuo ſed noſtro ſanguine partũ eſt? Tu ne unũ corpus in duas ſecabis partes? & ex uno duo efficies regna, duo capita, duas uoluntates? & quaſi duobus fratribus gladios, qui de hęreditate decernant, porriges? Nos ciuitatibus, quæ de hac urbe benemeritæ ſunt, iura ciuitatis damus, ut ciues Ro. ſint. Tu a nobis dimidiũ imperij aufers, ne hanc urbẽ parentẽ ſuã agnoſcat. Et in alueis quidẽ apiũ ſi duo reges nati ſint, alterũ q deterior eſt occidimus. Tu ne in alueo imperij Ro. ubi unus & optimus princeps es, alterũ & hũc deterrimũ, & nõ apem, ſed fucũ collocandũ putas? Prudentiã tuã uehementer deſyderamus Imperator. Nã quid futurũ eſt, ſi uel te uiuo, uel poſt tuã mortẽ, aut huic parti quẽ alienas, aut alteri quã tibi relinquis, bellũ a barbaris nationibus inferatũ? Quo robore militũ, quibus copijs occurremus? Vix nunc totius imperij uiribus poſſumus, tunc poterimus? An perpetuo membrum hoc cũ illo in concordia erit? Vt reor, nec eſſe poterit, quũ Roma dominari uelit, nolit pars illa ſeruire. Quin & te uiuo, breue intra tẽpus, reuocatis ueteribus præſidijs, ſuffectis nouis te in tuum regnum profecto & longe agente hic altero dominante, nonne omnia noua, id eſt diuerſa atq; aduerſa erunt? Regno fere inter duos fratres diuiſo, protinus & populorũ animi diuiduntur, & prius a ſeipſis, q̃ ab externis hoſtibus bellum auſpicantur. Idem euenturum in hoc imperio quis nõ uidet? An ignoras hanc olim imprimis fuiſſe cauſam optimatibus cur dicerent citius ſe in cõſpectu po. Ro. eſſe morituros, q̃ rogationem illam ferri ſinerent, ut pars Senatus ac pars plebis ad incolẽdum Veios mitteretur, duaſq; urbes communes pop. Ro. eſſe? Si enim in una urbe tantũ diſſenſionum eſſet, quid in duabus urbibus futurũ? Ita hoc tẽpore, ſi tantũ diſcordiarũ, in uno imperio, teſtor conſcientiã tuã ac labores, quid in duobus imperijs fiet? Age uero putas ne hinc fore, qui tibi bellis

occupato eſſe auxilio aut uelint, aut ſciant? Ita ab armis atq; ab omni re bellica abhorrentes erunt, qui pficientur militibus atq; urbibus, ut ille qui pficit. Quid? nõne hunc tã imperitũ regnandi, & iniuriæ facilẽ, aut Ro. legiones, aut ipſæ puintiæ ſpoliare tentabunt? Vt quẽ ſperabunt uel nõ repugnaturũ, uel pœnas nõ repetiturũ, Credo me hercule: ne unũ quidẽ mẽſem illos in officio mãſuros, ſed ſtatim, & ad primũ pfectionis tuæ initiũ rebellaturos. Quid facies? Quid cõſilij capies, quũ duplici atq; adeo multiplici bello urgebere? Nationes, quas ſubegimus, cõtinere uix poſſumus, quõ illis accedente ex liberis gentibus bello reſiſtet? Tu Cęſar, qd ad te ſpectet, ipſe uideris, nobis aũt hęc res nõ minus, q̃ tibi, curæ eſſe debet. Tu mortalis es, Imperiũ populi Ro. decet eſſe immortale, & quantũ in nobis eſt, erit: neq; imperium modo, uerum etiam pudor. Scilicet, quorũ religionem contemnimus, eorum accipiemus imperium? & principes orbis terrarum huic contemptiſſimo homini ſeruiemus? Vrbe a Gallis capta, Romani ſenes demulceri ſibi barbam a uictoribus paſſi non ſunt. Nunc ſibi tot ſenatorij ordinis, tot prætorij, tot tribunitij, tot conſulares, triũphaleſq; uiri, eos dominari patientur, quos ipſi tanq̃ ſeruos malos omni cõtumeliarũ genere ſuppliciorũq; affecerunt? Iſti ne homines magiſtratus creabunt? prouintias regent? bella gerent? de nobis ſententias capitis ferent? Sub his nobilitas Romana ſtipẽdia faciet? honores ſperabit? munera aſſequet? Et qd maius, quodq; altius penetret uulnus accipere poſſumus? Nõ ita putes Cæſar Ro. degeneraſſe ſanguinem, ut iſtud paſſurus ſit æquo animo, & nõ quauis ratione deuitandũ exiſtimet, qd mediuſſidius neq; mulieres ſuſtinerent, ſed magis ſe una cum dulcibus liberis, ſacriſq; penatibus concremarent. Vt non Carthaginenſes fœminę fortiores fuerint, q̃ Romanæ. Etenim Cęſar ſi regem te delegiſſemus, haberes tu quidem magnum de imperio Ro. agendi arbitrium, ſed non ita ut uel minimum de ipſius im

minueres maieſtate. Alioquin qui te feciſſemus regem, eadem facultate te regno abdicare iuberemus, nedum poſſes regnum diuidere, nedum tot prouintias alienare, nedum ipſum regni caput peregrino atq; humillimo homini addicere. Canem ouili præfecimus, quē, ſi lupi mauult officio fungi, aut eijcimus, aut occidimus. Nunc tu cum diu canis officio in ouili Romano defendendo ſis functus, ad extremum in lupum nullo exemplo conuerteris? Atq; ut intelligas, quandoquidem nos pro iure noſtro coges aſperius loqui, nullum tibi in populi Ro. imperio ius eſt. Cæſar ui dñatum occupauit, occupauit Auguſtus, & in uitiū ſucceſſit, & aduerſariorum partium profligatione ſe dñm fecit. Tiberius, Gaius, Claudius, Nero, Galba, Otho, Vitellius, Veſpaſianus, cæteriq;, aut eadem aut ſimili uia libertatem noſtram prædati ſunt. Tu quoq;, alijs expulſis, aut interemptis dominus effectus es. Sileo, ꝙ ex matrimonio natus non ſis. Quare ut tibi noſtram mentem teſtificemur Cæſar, ſi non libet tibi Romæ principatum tenere, habes filios, quorum aliquem in locum tuum nobis quoque permittentibus, ac rogantibus naturæ lege ſubſtituas. Sin minus, nobis in animo eſt, publicam amplitudinem, cum priuata dignitate defendere. Neq; enim minor hæc iniuria quiritū, ꝗ olim fuit uiolata Lucretia. Neq; nobis deerit Brutus, qui cōtra Tarquinium ſe ad libertatem recuperandam huic populo præbeat ducem. Et in iſtos primum quos nobis præponis, deinde & in te ferrum ſtringemus. Quod in multos Imperatores, & quidem leuiores ob cauſas, fecimus. Hæc profecto Conſtantiuū, niſi lapidem eum aut truncum exiſtimamus, permouiſſent. Quæ, ſi populis non dixiſſet, tamen dicere apud ſe, & his paſſim uerbis fremere, credibile erat. Eamus nunc, & dicamus Cōnſtantinū gratificari uoluiſſe Silueſtro, quem tot hominum odijs, tot gladijs ſubijceret, ut uix, quantum ſentio, unum Silueſter diem in uita facturus fuiſſet. Nā eo, paucisq; alijs abſumptis, uidetur omnis ſub-

latum ire de pectoribus Romanorum, tam diræ iniuriæ contumeliæq; ſuſpitio. Age porro ſi fieri poteſt concedamus, neq; preces, neq; minas, neq; ullam rationem aliquid profeciſſe, perſtareq; adhuc Cōſtantinum, nec uelle a ſuſcepta ſemel perſuaſione diſcedere. Quis nō ad Silueſtri orationē ſi res uera fuiſſet, unquam commotum aſſentiatur? quæ talis haud dubie fuiſſet.

Oratio Silueſtri ad Conſtantinum.

Princeps optime, ac fili Cęſar. Pietatem quidem tuā tam pronam. tamq; effuſam, non poſſum nō amare atq; amplecti, ueruntamen quod in offerendis deo muneribus, immolandiſq; uictimis nonnihil erres, minime demiror, quippe qui adhuc es in chriſtiana militia Tiro. Vt nō decebat olim a ſacerdote omnem pecudem, feramq;, & ouem ſacrificari, ita non omne ab eodem accipiendum eſt munus. Ego ſacerdos ſum, ac Pontifex, qui diſpicere debeo, quid ad altare patiar offerri. Ne forte, non dico immundū animal offeratur, ſed uipera aut ſerpens. Itaq; ſic habeas. Si foret tui iuris, partem imperij cum regina orbis Roma alteri tradere quam filijs, quod minime ſentio, ſi populus hic, ſi Italia, ſi cæteræ nationes ſuſtinerent, ut quos oderunt, & quorum religionem adhuc reſpuunt, capti illecebris ſæculi, eorū imperio obnoxij eſſe uellent, qđ impoſſibile eſt, tamen ſi quid mihi credendum putas fili amantiſſime, ut tibi aſſentiar, ulla adduci ratione non poſſum, niſi uellem mihijpſi eſſe diſſimilis, & conditionem meam obliuiſci, ac propemodū dominū Ieſum abnegare. Tua enim munera, ſiue ut tu uis, tuę remunerationes, & gloriam, & innocentiā, & ſanctimoniā meam, atq; omnium qui mihi ſucceſſuri ſunt, polluerent, ac prorſus euerterent, uiamq; ijs qui ad cognitionem ueritatis uenturi ſunt, intercluderent. An uero Heliſæus a Naaman Syro, a lepra curato, mercedem accipere noluit, ego te curato accipiam? Ille munera reſpuit, ego regna mihi dari ſinam? Ille perſonam prophetæ maculare noluit, ego per

ſonam Chriſti,quā in me gero,maculare poteró? Cur aũt
ille accipiendis muneribus perſonam prophetæ maculari
putauit? Nempe quod uideri poterat,uendere ſacra,fœne
rare donum dei,indigere præſidijs hominum, eleuare atq;
imminuere beneficij dignitatē.Maluit ergo ſibi principes
ac reges bñficiarios facere,q̃ ipſe beneficiarius illorū eſſe.
Immo ne mutua quidem beneficētia uti. Beatius eſt enim
multo,ut inquit dominus,dare q̃ accipere.Eadē mihi atq;
adeo maior eſt cauſa,cui etiam a domino præcipitur dicen
te,infirmos curate,mortuos ſuſcitate,leproſos mūdate, dæ
mones eijcite,gratis accepiſtis,gratis date. Ego ne tantum
flagitium admittam Cæſar,ut dei præcepta non exequar?
ut gloriam meam polluam? melius eſt, ut inquit Paulus,
mihi mori,q̃ ut gloriam meā quis euacuet. Gloria noſtra
eſt,apud deum honorificare miniſteriū noſtrum, ut idem
inquit,uobis dico gentibus,q̃diu ego quidem ſum gentiū
Apoſtolus,glorificabo miniſterium meum,ego Cęſar alijs
quoq; ſim,& exemplum,& cauſa delinquendi, chriſtianus
homo,ſacerdos dei,pontifex Romanus, uicarius Chriſti?
Iam uero innocentia ſacerdotum quomodo incolumis erit
inter opes,inter magiſtratus,inter adminiſtrationem ſecu
larium negotiorū? Ideo ne terrenis renunciamus,ut eadem
uberiora aſſequamur? Et priuata abiecimus,ut aliena poſſi
deamus,& publica? Noſtræ erunt urbes,noſtra tributa,no
ſtra uectigalia. Et cur clericos,ſi hæc fecerimus, nos uocari
licebit? pars noſtra,ſiue ſors, quæ græce dicitur κλῆρος,do
minatus eſt non terrenus ſed cœleſtis. Leuitę,qui idem cle
rici ſunt,partem cū fratribus non fuere ſortiti,& tu nos iu
bes etiam fratrum ſortiri portionem? Quo mihi diuitias
atq; opes,qui domini uoce iubeor nec de craſtino eſſe ſolli
citus? & cui dictū eſt ab illo,nolite theſaurizare ſuper ter
ram,nolite poſſidere aurū,neq; argentū,neq; pecuniam,in
zonis ueſtris. Et,difficilius eſt diuitē introire in regnū cœ
lorum,q̃ Camelū per foramen acus tranſire.Ideoq; paupē

res ſibi miniſtros elegit,& qui omnia reliquerunt, ut eũ ſe
querentur,& paupertatis ipſe fuit exemplũ. Vſq; adeo diui
tiarum pecuniarũq; tractatio innocẽtiæ inimica eſt,nõ mo
do poſſeſſio illarꝝ atq; dominatus. Vnus Iudas,qui loculos
habebat,& portabat quæ mittebantur,præuaricatus eſt, &
amore pecunię cui aſſueuerat,magiſtrũ,dñm,deũ,& repre
hendit,& prodidit Itaq; uereor Cæſar,ne me ex Petro fa
cias Iudã. Audi etiã quid Paulus dicat. Nihil intulimus in
hunc mundum. haud dubiũ,quod nec auferre quid poſſu
mus,habentes aũt alimenta,& quibus tegamur,his conten
ti ſumus. Nã qui uolunt diuites fieri,incidunt in tentatio
nem,& in laqueũ diaboli,& deſyderia multa,& inutilia, &
nociua,quæ mergũt homines in interitũ & perditionẽ. Ra
dix enim omniũ malorꝝ eſt cupiditas,quã quidem appetẽ
tes,errauerunt a fide, & inſeruerunt ſe doloribus multis.
Tu aũt homo dei hæc fuge,& tu me accipere iubes Cæſar
quæ uelut uenenũ effugere debeo? & quis præterea, pro
tua prudentia Cæſar cõſyderes, quis inter hæc diuinis re
bus faciendis locus? Apoſtoli,quibuſdã indignãtibus qđ
uiduæ ipſorꝝ in miniſterio quotidiano deſpicerent,reſpon
derunt,non eſſe æquum relinquere ſe uerbum dei,& mini
ſtrare menſibus,& tamen uiduis miniſtrare,quanto aliud
eſt q̃ exigere uectigalia? curare ærarium? ſtipendium nu
merare militibus?& mille alijs curis huiuſmodi implicari?
Nemo militãs deo,implicat ſe negotijs ſecularibus, inquit
Paulus. Nunquid Aaron,cum cæteris leuitici generis,ali
ud q̃ domini tabernaculum procurabat? Eius filij, quia
ignem alienum in thuribula ſumpſerant,igni cœleſti cõfla
grauerunt. Et tu iubes nos ignẽ ſeculariũ diuitiarũ,uetitũ,
ac ꝓphanũ,in ſacrata thuribula, id eſt in ſacerdotalia opera
ſumere? Nũ Eleazar, nũ Phinees,nũ cæteri pontifices,mi
niſtriq;,aut tabernaculi,aut tẽpli,quicq̃, niſi quod ad rem
diuinã pertineret,adminiſtrabant? Adminiſtrabãt dico. Im
mo,adminiſtrare poterãt, ſi officio ſuo ſatiſfacere uolebãt?

Quod ſi nolint,audiant execrationẽ domini dicentis.Male dicti qui opus domini faciunt negligenter.Quæ execratio quũ in omnes,tum tn pontifices maxime cadit. O quantum eſt pontificale munus.Quantum eſt caput eſſe eccleſiæ. Quantum eſt præponi paſtorem tanto ouili, e cuius manu uniuſcuiuſq; agni, ouiſq; amiſſæ ſanguis exigitur. Cui dictum eſt, ſi amas me pluſq; alij, ut fateris, paſce agnos meos. Iterum ſi amas me,ut fateris,paſce oues meas. Tertio ſi amas me,paſce oues meas. Et tu iubes Cæſar capras etiam paſcere,& porcos,qui nequeunt ab eodem paſtore cuſtodiri. Quid,quod me regẽ facere uis, aut potius Cæſarem,id eſt regũ principem? dominus Ieſus chriſtus, deus & homo,rex & ſacerdos,quũ ſe regem affirmaret,audi de quo regno locutus eſt.Regnũ meũ inquit non eſt de hoc mundo.Si enim de hoc mundo eſſet regnũ meũ, miniſtri mei utiq; decertarẽt.Et quæ fuit prima uox, ac frequenter clamor prædicationis eius? Nonne hæc? Pœnitentiã agite,appropinquauit enim regnũ celorum. Appropinquauit regnũ dei,cui cõparabitur regnũ celorũ.Nonne cũ hęc dixit,regnũ ſæculare nihil ad ſe pertinere declarauit? Eoq; non modo regnũ huiuſmodi nõ quæſiuit, ſed oblatũ quoque accipere noluit. Nam cũ intelligeret aliquando,populos deſtinaſſe ut eum raperent,regemq; facerent,in montiũ ſolitudines fugit. Quod nobis qui locũ ipſius tenemus,nõ ſolũ exemplo dedit imitandum,ſed etiã præcepto,inquiẽs Principes gentiũ dominantur eorũ. Et qui maiores ſunt, poteſtatem exercent in eos. Non ita erit inter uos,ſed quicunq; uoluerit inter uos maior fieri, ſit ueſter miniſter. Et qui uoluerit primus inter uos eſſe,erit ueſter ſeruus. Sicut filius hominis nõ uenit ut miniſtrerẽ ei, ſed ut miniſtret, & det animam ſuam redemptionem pro multis.Iudices olim deus,ut ſcias Cæſar,conſtituit ſuper Iſrael,nõ reges,populumq; ſibi nomen regium poſtulantem,deteſtatus eſt.Nec aliter ob duritiã cordis illorum regem dedit,q̃ ꝙ repudiũ

permi

permiſerat, qđ in noua lege reuocauit. Et ego regnū accipiā qui uix iudex eſſe permittor? An neſcitis, inquit Paulus, ꝙ ſancti de hoc mundo iudicabunt? Et ſi in uobis iudicabitur mundus, indigni eſtis, qui de minimis iudicetis. Neſcitis quod angelos iudicabimus, quanto magis ſecularia? Secularia igitur iudicia ſi habueritis, contemptibiles qui ſunt in eccleſia, eos conſtituite ad iudicandum. Atqui iudices de rebus controuerſis tantūmodo iudicabant, nō etiā tributa exigebant. Ego exigam, qui ſcio a dño interrogatū Petrum, a quibuſnam reges terræ acciperent tributum, cenſumue, a filijs an ab alienis? Et quum hic reſpondiſſet, ab alienis, ab eodem dictum, ergo liberi ſunt filij. Q̄ ſi omnes filij mei ſunt Cæſar, ut certe ſunt, omnes liberi erunt, nihil quiſꝗ ſoluet. Igitur non eſt opus mihi tua donatione, qua nihil aſſecuturus ſum, præter laborem, quē ut minime debeo, ita minime poſſum ferre. Quid quod neceſſe haberē. poteſtatem exercere ſanguinis, punire ſontes, bella gerere, urbes diripere, regiones ferro igniꝗ uaſtare? Aliter nō eſt quod ſperem, poſſe me tueri, quæ tradidiſſes. Et ſi hæc fecero, ſacerdos, pontifex, Chriſti uicarius ſum? Vt illū in me tonantem audiam, atꝗ dicentem. Domus mea domus orationis uocabitur, omnibus gentibus, & tu feciſti eā ſpeluncam latronum. Non ueni in mundum, inquit dominus, ut iudicem mundum, ſed liberem eum, & ego qui illi ſucceſſi cauſa mortiū ero? Cui in perſona Petri dictum eſt. Cōuerte gladium tuum in locum ſuum. Omnes enim qui acceperint gladium, gladio peribunt. Ne defendere quidem nobis ferro nos licet. Siquidem defendere dñm Petrus uolebat, cum auriculam abſcidit ſeruo, & tu diuitiaꝵ aut cōparandarum aut tuendaꝵ cauſa, uti ferro nos iubes? Noſtra poteſtas eſt poteſtas clauiū, dicente domino. Tibi dabo claues regni cœloꝵ. Quodcunꝗ ligaueris ſuper terram, erit ligatum & in cœlis, & quodcunꝗ ſolueris ſuper terrā, erit ſolutum & in cœlis, & portæ inferi nō præualebunt aduer

E

ſus eas. Nihil ad hanc poteſtatem, nihil ad hanc dignationẽ nihil ad hoc regnum adijci poteſt. Quo qui contentus non eſt, aliud ſibi quoddam a diabolo poſtulat, qui etiam domi no dicere auſus eſt. Tibi dabo omnia regna mundi, ſi cadẽs in terram adoraueris me. Quare Cæſar, cum pace tua di- ctum ſit, Noli mihi diabolus effici, qui Chriſtum, id eſt me regna mundi a te data accipere iubeas. Malo enim illa ſper nere ꝙ poſſidere. Et ut aliquid de infidelibus, ſed ut ſpero, futuris fidelibus loquar, noli me de angelo lucis reddere il lis angelũ tenebrarꝫ, quorꝫ corda ad pietatẽ inducere uolo, nõ ipſorꝫ ceruici iugũ imponere, & gladio qđ eſt uerbũ dei nõ gladio ferri mihi ſubijcere, ne deteriores efficiantur, ne recalcitrent, ne cornu me feriẽt, ne nomen dei meo irritati errore blaphemẽt. Filios mihi chariſſimos uolo reddere, nõ ſeruos. adoptare, nõ emere. generare, nõ manucapere animas eorꝫ offerre ſacrificiũ deo nõ diabolo corpora. Di ſcite a me inquit dñs, qui mitis ſum, & humili corde. Capi te iugũ meũ, & inuenietis requiem animabus ueſtris. Iugũ enim meũ ſuaue, & põdus meũ leue. Cuius ad extremũ, ſinẽ faciã, illã in hac re ſententiã accipe, quã quaſi inter me & te tulit. Reddite quę ſunt Cęſaris Cęſari, & quę ſunt dei deo. Quo ſit, ut nec tu Cæſar tua relinquere, neqꝫ ego quæ Cæſaris ſunt, accipere debeã, quæ uel ſi millies offeras nun quam accipiam. Ad hanc Silueſtri orationem apoſtoli- co uiro dignã, quid eſſet, quod amplius Cõſtantinus poſ- ſet opponere? Quod quũ ita ſit, qui aiunt donationem fa- ctam eſſe, nonne iniurioſi ſunt in Conſtantinũ, quem ſuos priuare, imperiumqꝫ Ro. uoluiſſe conuellere. Iniurioſi in S.P.Q.R. Italiam totumqꝫ occidentem, quem contra ius phaſqꝫ imperiũ mutari permiſiſſe. Iniurioſi in Silueſtrum, quem indignã ſancto uiro donationẽ acceptã habuiſſe, Iniu rioſi in ſummũ pont. cui licere terrenis potiri regnis, & Ro. moderare imperiũ, arbitrantur? Hæc tamen omnia eo per- tinent, ut appareat Conſtantinũ, inter tot impedimẽta, nun

quam fuiſſe facturũ,ut rem romanã Silueſtro ex maxima parte donaret,quod iſti aiunt. Age porro,ut credamus iſtã donationem,de qua facit pagina ueſtra mentionem, debet conſtare etiã de acceptatione Silueſtri. Nunc de illa nõ cõſtat. At credibile eſt dicitis ratam hunc habuiſſe donationẽ, ita credo,nec ratam habuiſſe modo,uerum etiam petiſſe,rogaſſe,,precibus extorſiſſe credibile eſt. Quid uos credibile quod præter opinionem eſt hominũ, dicitis? Nec quia in pagina priuilegij de donatione fit mentio,putandũ eſt fuiſſe acceptatã. Sed econtrario,quia nõ fit mentio de acceptatione,dicendum eſt nõ fuiſſe donatũ. Ita plus cõtra uos facit,hunc donũ reſpuiſſe,ꝙ illum dare uoluiſſe. & beneficiũ in inuitum nõ confertur. Neq; uero tantũ donata reſpuiſſe Silueſtrum ſuſpicari debemus,ſed tacite etiã indicaſſe,nec illum dare iuſte.nec ſe iure accipere poſſe. Sed o cæcã ſemper inconſultamq; auaritiam. Demus,ut tabulas quoq; de aſſenſu Silueſtri proferre poſſitis,ueras, incorruptas,ſynceras,num protinus donata ſunt,quæ in tabulis cõtinentur? Vbi poſſeſſio? Vbi in manus traditio? Nam ſi cartam modo Conſtantinus dat,non gratificari Silueſtro uoluit, ſed illudere. Veriſimile eſt dicitis, qui donat quippiam, eum & poſſeſſionem tradere. Videte quid loquamini,quũ poſſeſſionem nõ eſſe datã conſtet, & an datum ſit ius ambigitur. Veriſimile eſt,qui poſſeſſionẽ nõ dedit, eũ ne ius quidẽ dare uoluiſſe. An nõ cõſtat poſſeſſionẽ nũꝙ traditã fuiſſe, qđ negare impudẽtiſſimũ eſt. Nũquid Silueſtrũ Cõſtantinus in Capitoliũ,quaſi triũphantẽ,inter frequẽtiũ quiritũ ſed infideliũ plauſum duxit? In ſella aurea ſimul aſſiſtẽte uniuerſo Senatu collocauit? Magiſtratus ꝓ ſua quenq; dignitate regẽ ſalutare & adorare iuſſit? Hæc erga nouos principes fieri ſolẽt,nõ tantũ aliquod pallatium uelut Lateranenſe tradi. Nã poſtea per uniuerſam Italiã circũduxit? Adijt cũ illo Gallias? Adijt Hiſpanias? Adijt Germanos,cęterũq; occidẽtem? Aut ſi grauabant̃ ambo tantũ obire terrarꝫ,quibuſnã

tam ingens officium delegarunt? qui & Cæſaris uice tra-
derent poſſeſſionem, & ſiluestri acciperent? Magni hi uiri,
atq; eximiæ autoritatis eſſe debuerũt, & tamen qui fuerint
ignoramus. Noſtra memoria, ut exempla uetuſta omittã,
nunq; aliter factitatum uidimus, quũ quis aut urbis, aut re-
gionis, aut prouintiæ dominus factus eſt, ita demum tradi-
tam exiſtimari poſſeſſionem, ſi magiſtratus priſtini ſummo
ueantur, nouiq; ſubrogentur. Hoc ſi tunc Silueſter fieri nõ
poſtulaſſet, tamen magnificentię Cõſtantini intererat, ut de
clararet non uerbo ſed, ſed re poſſeſſionẽ tradere, ſuos præ-
ſides amouere, alioſq; ab illo ſubſtitui iubere. Non traditur
poſſeſſio, quæ penes eoſdem remanet, qui poſſidebant, &
nouus dominus illos ſummouerẽ non audet. Sed fac iſtud
quoq; non obſtare, & nihilominus putari Silueſtrũ poſſe-
diſſe, atq; omnia præter morem, præterq; naturam tunc eſſe
dicamus adminiſtrata. Poſtq; ille abijt, quos prouintijs ur
bibuſq; rectores Silueſter præpoſuit? quę bella geſſit? quas
nationes ad arma ſpectantes oppreſſit? per quos hæc admi
niſtrauit? Nihil horum ſcimus, reſpondetis. Ita puto, no-
cturno tempore hæc omnia geſta ſunt, & ideo nemo uidit.
Age fuit in poſſeſſione Silueſter? Quis eum de poſſeſſio-
ne deiecit? Nam perpetuo in poſſeſſione non fuit, neq; ſuc
ceſſorum aliquis ſaltem, uſq; ad Gregorium magnũ, qui &
ipſe caruit poſſeſſione. Qui extra poſſeſſionẽ eſt, nec ſe ab
ea deiectum probare poteſt, is profecto nunq; poſſedit, &
ſi ſe poſſediſſe dicat, inſanit. Vides ut te inſanum etiam pro
bo? Alioquin dic quis papam deiecit, ipſe ne Cõſtantinus,
an eius filij, an Iulianus an aliquis alius Cæſar? Profer no-
men expulſoris, ꝓfer tempus, unde primũ, unde ſecũdo, ac
deinceps expulſus eſt. Num per ſeditionem, & cædes, an
ſine his? coniurarunt in eum pariter nationes, an quæ pri-
ma? Quid? nemo omniũ auxilio fuit? Ne illorum quidẽ
qui per Silueſtrũ aliumue papã præpoſiti urbibus ac pro-
uintijs erant? Vno die uniuerſa amiſit? an paulatim & per

partes ? Reſtitit ipſe ſuiq; magiſtratus, an ad primũ tumul tum ſe abdicarunt? Quid? ipſi uictores non in eam fecem hominũ, quam indignam imperio ducebant, ferro graſſati ſunt? In ultionem contumeliæ, in tutelam occupatæ domi nationis, in contemptum religionis noſtræ, in ipſum etiam poſteritatis exemplũ. Omnino eorũ qui uicti ſunt, nemo fugam cœpit? nemo latuit? nemo timuit? O admirabilem caſum. Imperiũ Romanũ tantis laboribus tanto cruore par tum, tã placide tã quiete a chriſtianis ſacerdotibus uel par tum eſt, uel amiſſum, ut nullus cruor, nullũ bellũ, nulla que rela interceſſerit. Et quod non minus admirari debeas, per quos hoc geſtũ ſit, quo tempore, quomodo. quãdiu, prorſus ignotũ. Putes in ſyluis inter arbores regnaſſe Silueſtrũ, non Romæ, & inter homines, & ab hybernis imbribus frigoribuſq;, non ab hominibus eiectum. Quis non habet co gnitum. qui paulo plura lectitarit, quot reges Romę, quot conſules, quot dictatores, quot tribuni plebis, quot cenſores, quot ædiles creati fuerint, nemoq; ex tanta hominũ copia, ex tanta uetuſtate nos fugit. Scimus item quot Athenienſium duces, quot Thebanorũ, quot Lacedemoniorũ extiterint, pugnas eorum terreſtres naualeſq; uniuerſas tene mus. Non ignoramus qui reges Perſarũ, Medorũ, Chaldęorum, Hebræorũ fuerint, aliorũq; plurimorũ. Et quõ horũ quiſq; aut acceperit regnũ, aut tenuerit, aut pdiderit, aut re cuperauerit. Romanũ aũt, ſiue Silueſtrianũ imperiũ, qua ra tione inceperit, aut qua deſierit, quando, per quos, in ipſa quoq; urbe neſcitur. Interrogo enim quos harum rerum teſtes, auctoreſq; proferre poſſitis? nullos reſpondetis. Et nõ pudet uos non tam homines q̃ pecudes dicere ueriſimile eſſe Silueſtrum poſſediſſe? Quod quia uos non poteſtis, ego econtrario docebo, ad ultimũ uſq; diem uitæ Cõſtantinũ, & gradatim deinceps oẽs Cęſares poſſediſſe, ut ne quid habeatis quod hiſcere poſſitis. At perdifficile eſt, & magni ut opinor operis hoc docere. Euoluãtur omnes latinæ græ

eæq; hiſtoriæ, citentur cæteri autores, qui de illis meminere temporibus, at neminem reperies, in hac re ab alio diſcrepare. Vnũ ex mille teſtimonijs ſufficiat. Eutropius, qui Cõſtantinum, qui tres Conſtantini filios a patre relictos, dominos orbis terrarũ uidit, qui de Iuliano filio fratris Conſtantini ita ſcribit. Hic Iulianus qui fuit Diaconus in Ro. ec. Imperatorq; effectus apoſtotauit in Idolorũ cultu, rerũ potitus eſt, ingentiq; apparatu Parthis intulit bellũ. Cui expeditioni ego quoq; interfui. Nec de donatione imperij occidẽtis tacuiſſet, nec paulo poſt de Iouiano, qui ſucceſſit Iuliano, ita dixiſſet. Pacem cũ Sapore neceſſariã quidẽ, ſed ignobilẽ fecit, mutatis finibus, ac nõnulla imperij Ro. parte tradita, qđ ante, ex quo Ro. imperiũ conditum erat, nunq; accidit. Quin etiã legiones noſtrę apud Claudiũ propontũ Teleſtinum, & in Hiſpania apud Numantiam, & in Numidia ſub iugo miſſæ ſunt, ut nihil tñ finiũ traderetur. Hoc loco libet uos q nuperrime defuncti eſtis, cõuenire pon. Ro. & te Eugeni, qui uiuis cũ felicis tamen uenia. Cur donationẽ Cõſtantini magno ore iactitatis, frequẽterq; uos ultores erepti imperij quibuſdã regibus principibuſq; minamini? & confeſſionẽ quandã ſeruitutis a Cæſare, dũ coronandus eſt, & a nonnullis alijs principibus extorquetis? Veluti ab rege Neap. atq; Siciliæ, id qđ nunq; aliquis ueterũ Ro. pont. fecit, nõ Damaſus apud Theodoſiũ, nõ Syrinus apud Archadium, nõ Anaſtaſius apud Honoriũ, nõ Ioãnes apud Iuſtinianum, nõ alij apud alios ſanctiſſimi Papæ apud optimos Cæſares, ſed ſemper illorũ Romã Italiãq; cũ ꝓuintijs quos nominaui fuiſſe profeſſi ſunt. Eoq; numiſmata aurea, ut de alijs monumentis ſileã, tẽpliſq; urbis Ro. circũferuntur, nõ græcis, ſed latinis literis inſcripta, Conſtantini iam chriſtiani, & deinceps cunctorũ ferme Imperatorũ, quorũ multa penes me ſunt, cũ hac plerunq; ſubſcriptione, ſubter imaginẽ crucis, Concordia orbis, qualia infinita reperirẽtur ſummorum pont. ſi unq; Romæ imperaſſetis, quæ nulla reperiun

tur,necꝫ aurea,necꝫ argētea,necꝫ ab aliquo uiſa memorarē tur,& tamē neceſſe erat illo tēpore propriū habere numiſ= ma,quiſquis imperiū Romæ teneret,ſaltē ſub imagine ſal= uatoris aut Petri.Proh imperitiā hominū,nō cernitis ſi do= natio Cōſtantini uera eſt,Cæſari,de latino loquor,nihil re= linqui? En qualis Imperator,qualis rex Ro.erit,cuius re= gnū ſi qs habeat,nec aliud habeat,omnino nil habeat. Q, ſi itaqꝫ palā eſt Siluestrū non poſſediſſe,hoc eſt Conſtantinū nō tradidiſſe poſſeſſionē,haud dubiū erit, ne ius quidem, ut dixi,dediſſe poſſidendi,niſi dicitis. Ius quidem datū,ſed aliqua cauſa poſſeſſionē non traditā. Ita plane dabat,qđ mi nime futurū intelligebat,dabat, qđ tradere non poterat,da bat,quod nō prius uenire in manus eius cui dabatur poſſi= bile erat,ꝙ eſſet extinctū.Dabat donū quod ante quingen tos annos,aut nunꝙ ualiturū foret. Verum hoc loqui aut ſentire inſanum eſt.Sed iam tēpus eſt,ne longior fiam, cau ſæ aduerſariorum iam conciſſæ atqꝫ laceratæ letale uulnus imprimere,& uno eam iugulare ictu . Omnis fere hiſtoria quæ nomen hiſtorię meretur,Conſtantinum a puero cum patre Conſtantio chriſtianum refert multo etiam ante pon tificatum Silueſtri,ut Euſebius eccleſiaſticæ ſcriptor hiſto= riæ,quem Rufinus non in poſtremis doctus,in latinum in= terpretatus,duo uolumina de ęuo ſuo adiecit,quoꝝ uterqꝫ pene Conſtantini tēporibus fuit.Adde huc etiam teſtimo= nium Romani pont. qui his rebus gerendis non interfuit, ſed præfuit,nō teſtis,ſed autor,nō alieni negotij,ſed ſui nar rator.Is eſt Melchiades papa qui proximus fuit ante Silue= ſtrum,qui ita ait? Eccleſia ad hoc uſqꝫ peruenit,ut non ſo= lum gentes,ſed etiam Romani principes, qui totius orbis monarchiā tenebant,ad fidē Chriſti,& ad fidei ſacramenta concurrerent.E quibus uir religioſiſſimus Cōſtan.primus fidē ueritatis patēter adeptus,licentiā dedit per uniuerſum orbē ſub ſuo degentibus imperio, nō ſolum fieri chriſtia= nos,ſed etiā fabricādi eccleſias,& prędia cōſtituit tribuēda,

Denicꝗ præfatus princeps dona immenſa contulit, & fabricam templi primæ ſedis beati Petri inſtituit, adeo ut ſedem imperialē relinqueret, & beato Petro ſuiſcꝗ ſucceſſoribus pro futuram concederet. En nihil Melchiades a Conſtantino donatum ait, niſi palatium Lateranenſe, & prędia, de quibus Gregorius in regiſtro facit ſæpiſſime mentionem. Vbi ſunt qui non in dubium uocari nō ſinunt, donatio Conſtātini ualeat, nec ne, cum illa donatio fuerit & ante Silueſtrum & rerum tantummodo priuatarū? quæ res quancꝗ plana & aperta ſit, tamen de ipſo, quod iſti ſtolidi proferre ſolent, priuilegio diſſerendū eſt. Et ante omnia non modo ille, qui Gratianus uideri uoluit, qui nonnulla ad opus Gratiani adiecit, improbitatis arguendus eſt, uerum etiam inſcitiæ, qui opinantur paginam priuilegij apud Gratianum contineri, quod necꝗ docti uncꝗ putarūt, & in uetuſtiſſimis quibuſcꝗ codicibus decretorū non inuenitur. Et ſi quo in loco huius rei Gratianus meminiſſet, non in hoc ubi iſti collocant, ſeriē ipſam orationis abrumpentes, ſed in eo ubi agit de Ludouici pactione, meminiſſet. Præterea duo milia locoꝝ in decretis ſunt, quæ ab huius loci fide diſſentiant. Quorū unus eſt ubi, quæ ſuperius retuli, Melchiadis uerba ponuntur. Nonnulli eum qui hoc capitulū adiecit, aiunt uocatū paleā uel uero nomine, uel ideo, ꝙ quæ de ſuo adiunxit, ad Gratianum cōparata, inſtar palearum iuxta frumenta exiſtimentur. Vtcuncꝗ ſit, indigniſſimū eſt credere, quæ ad hoc adiecta ſunt, ea decretorū collectorem, aut ignoraſſe, aut magni feciſſe, habuiſſecꝗ pro ueris. Bene habet. ſufficit. uicimus. Primum ꝙ hoc Gratianus non ait, ut iſti mentiebantur, immo adeo ut ex infinitis locis datur intelligi, negat atcꝗ confutat. Deinde, quod unum & ignotum & nullius autoritatis ac nauci hominem afferunt, ita etiam ſtolidum, ut ea Gratiano affinxerit, quæ cum cæteris illius dictis cōgruere nō poſſent. Hunc ergo uos autorē profertis? Huius unius teſtimonio utimini? Huius cartulam, ad tantæ rei confirmationem,

mationem, contra ſex centa probationū genera recitatas? At ego expectaueram, ut aurea ſigilla, marmoratos titulos mille autores oſtenderetis. Sed ipſe (dicitis) palea autorem profert, fontem hiſtoriæ oſtendit, & Gelaſium papā cum multis epiſcopis in teſtimonium citat. Ex geſtis inquit Silueſtri, quæ beatus Gelaſius in concilio .lxx. epiſcoporum a catholicis legi cōmemorat, & pro antiquo uſu multas hoc dicit eccleſias imitari. In quibus legitur Conſtantinus &c. Multo ſuperius, ubi de libris legendis & non legendis agitur, etiā dixerat, actus beati Silueſtri præſulis, licet eius qui ſcripſit nomen ignoramus, a multis tamen in urbe Roma catholicis legi cognouimus, & pro antiquo uſu imitantur eccleſiæ. Mira hæc autoritas, mirum teſtimonium, inexpugnabilis probatio. Dono uobis hoc, Gelaſium dum de concilio .lxx. epiſcoporū loqtur id dixiſſe, Nū id dixit, paginā priuilegij in beatiſſimi Silueſtri geſtis legi, & hoc Romæ, cuius eccleſiæ autoritatē multę aliæ ſequuntur. Quod ego non nego, concedo, fateor. Me quoq; una cum Gelaſio teſtem exhibeo. Verum quid uobis iſta res prodeſt, niſi ut in adducendis teſtibus mentiri uoluiſſe uideamini. Ignoratur nomen eius, qui hoc decretis adſcripſit, & ſolus hoc dicit. Ignoratur nomen eius qui ſcripſit hiſtoriam, & ſolus is & falſo teſtis affertur. Et uos boni uiri atq; prudētes hoc ſatis ſuperq; eſſe ad tantæ rei teſtimoniū exiſtimatis? At uidete, quantū inter meum interſit ueſtrumq; iudicium. Ego ne ſi hoc quidem apud geſta Silueſtri priuilegiū contineretur, pro uero habendum putarem, cum hiſtoria illa non hiſtoria ſit, ſed poetica & impudentiſſima fabula, ut poſterius oſtendam. Nec quiſq; alius, alicuius duntaxat autoritatis, de hoc priuilegio habeat mētionem. Et Iacobus Voraginēſis propenſus in amorem clericorū, ut Archiepiſcopus, tamen in geſtis ſanctoꝝ, de donatione Conſtantini, ut fabuloſa nec digna quæ inter geſta Silueſtri poneretur, ſilentiū egit, lata quodammodo ſententia contra eos, ſi qui hæc li-

teris mandauiſſent. Sed ipſum falſarium, ac uere paleam, non triticum, obtorto collo in iudiciũ trahere uolo. Quid ais Falſarie? Vnde ſit, quod iſtud priuilegiũ inter Silueſtri geſta non legimus? Credo rarus hic liber eſt, difficiliſq; inuentu, nec uulgo habetur. Sed tanq̃ faſti olim a põtificibus aut libri Sibillini, a decem uiris cuſtoditur. Lingua græca, aut Syriaca, aut Chaldaica ſcriptus eſt. Teſtatur Gelaſius a multis catholicis legi, Voraginenſis de eo meminit. Nos quoq; mille & antique ſcripta exemplaria uidimus, & in omni fere cathedrali eccleſia, cũ adeſt Silueſtri natalis dies, lectitantur, & tamen nemo ſe illic legiſſe iſtud ait, quod tu affingis, nemo audiſſe, nemo ſomniaſſe. An alia quædã for taſſis hiſtoria eſt? Et quæ nam iſta erit? Ego aliam neſcio, nec abs te aliam dici interpretor. Quippe de ea tu loqueris quam Gelaſius apud multas eccleſias lectitari refert. In hac aũt tuum priuilegium non inuenimus. Quod ſi iſtud in uita Silueſtri non legitur, quid tu ita legi tradidiſti? Quid in tanta re iocari es auſus? & leuiũ hominũ cupiditatem eludere? Sed ſtultus ſum, qui illius potius inſector audaciã, q̃ iſtorum dementiam qui crediderunt. Si quis apud Græcos, apud Hebræos, apud barbaros diceret, hoc eſſe memoriæ proditum, nonne iuberetis nominare autorem proferri codicem? & locum ab interprete fideli exponi, anteq̃ crederetis? Nũc de lingua ueſtra, de notiſſimo codice ſit mentio, & uos tam incredibile factum, aut non inquiritis, aut cũ ſcriptum non reperiatis, tam prona eſtis credulitate, ut pro ſcripto habeatis, atq; pro uero. Et hoc titulo contenti, terras miſcetis & maria, & quaſi nullum ſubſit dubium, eos qui uobis non credunt, terrore bellorum alijſq; minis proſequimini. Bone Ieſu, quanta uis, quanta diuinitas eſt ueritatis, quæ per ſeſe, ſine magno conatu, ab omnibus dolis ac fallacijs, ſeipſa defendit, ut non immerito, cum eſſet apud Darium regem exorta contentio, quod foret maxime ualidũ, & alius aliud diceret, tributa ſit palma ueritati.

Quia cum ſacerdotibus, non cum ſecularibus mihi res eſt, eccleſiaſtica magis, quam ſecularia ſunt exempla repetenda. Iudas Machabeus, cum dimiſſis Romam legatis, fœdus, amicitiamque a Senatu impetraſſet, curauit uerba fœderis in æs incidenda, Hieroſolymamque portanda. Taceo de lapideis decalogi tabulis, quas deus Moyſi dedit. Iſta uero tam magnifica Conſtantini, & tam inaudita donatio, nullis neque in auro, neque in argento, neque in ære, neque in marmore, neque poſtremo in libris, probari documentis poteſt. Sed tantum, ſi iſti credimus, in charta ſiue membrania. Iobal primus Muſices autor, ut eſt apud Ioſephum, cum eſſet a maioribus tradita per manus opinio, res humanas ſemel aqua, iterum igni delendas, doctrinã ſuam duabus columnis inſcripſit, lateritia contra ignem, lapidea contra aquas. Quæ ad Ioſephi æuum, ut idem ſcribit, permanſit. Vt ſuum in omnes beneficium ſemper extaret. & apud Romanos ruſticanos adhuc, & agreſtes, cum paruæ & raræ literæ eſſent, tamen leges duodecim tabularum in æs fuerunt inciſſæ, quæ in capta atque incenſa a Gallis urbe, incolumes poſtea ſunt repertæ. Adeo duo maxima in rebus humanis, diuturnitatem temporis, & fortunæ uiolentiam, uincit circunſpecta prouidentia. Conſtantinus uero, orbis terrarum donationem, papyro tantũ & atramento ſignauit, cum præſertim machinator fabulæ quiſquis ille fuit, faciat Conſtantinum dicentem, ſe credere, non defore, qui donationem hanc impia auiditate reſcinderẽt. Hoc times Conſtantine, & non caues, ne ij qui Romam Silueſtro eriperent, cartulam quoque ſurriperent? Quid ipſe Silueſter? pro ſe nihil agit? Ita omnia Conſtantino remittit? Ita ſecurus ac ſegnis eſt? In tanto negotio, nihil ſibi, nihil eccleſiæ ſuæ nihil poſteritati proſpicit? En cui imperiũ Ro. adminiſtrandum committis, qui tam magnæ rei, tantoque aut lucro aut periculo indormit. Siquidem ſublata chartula, priuilegij

donatio,utiq; ætate procedente probari non poterit. Paginam priuilegij appellat homo ueſanus priuilegium ne tum libet uelut præſentem inſectari, uocas donationē orbis terrarum,& hoc in pagina uis eſſe ſcriptū,& iſto genere orationis uſum eſſe Conſtantinū. Si titulus abſurdus eſt, qualia cætera exiſtimemus?

Conſtantinus Imp. quarto die ſui baptiſmatis priuilegium Ro. eccleſiæ pontifici contulit,ut in urbe Roma ſacerdotes,ita hunc caput habeant,ſicut iudices regem. Hoc in ipſa Silueſtri hiſtoria continetur. Ex quo dubitari non poteſt,ubi nam ſcriptum ſignificetur priuilegium. Sed more eorū,qui mēdacia machinantur,a uero incepit,ut ſequētibus,quæ falſa ſunt,conciliet fidem. Vt Sinon apud Virg. Cuncta equidem tibi rex fuerint quæcunq; fatebor, uera inquit,nec me argolica de gente negabo. hoc primum,dein de falſa ſubiecit. Ita hoc loco noſter Sinon facit,qui quū a uero incepiſſet, adiecit. In eo priuilegio, ita inter cætera legitur. Vtile iudicauimus una cum omnibus Satrapis noſtris,& uniuerſo Senatu,optimatibus etiam, & cū cuncto populo imperio Romanæ eccleſiæ ſubiacenti,ut ſicut beatus Petrus in terris uicarius dei uidetur eſſe conſtitutus, ita & pōtifices ipſius principis apoſtolorū uicem, principatus poteſtatem,amplius q̄ terrenæ imperialis noſtræ ſerenitatis manſuetudo habere uideretur,cōceſſam a nobis noſtroque imperio obtineant. O ſcelerate atq; malefice, eadē, quam affers in teſtimonium,refert hiſtoria,longo tempore ſenatorij ordinis noluiſſe accipere religionem chriſtianam & Conſtantinum pauperes ſollicitaſſe precio ad baptiſmū. Et tu ais intra primos ſtatim dies, Senatum. optimates,ſatrapas,quaſi iam chriſtianos de honeſtanda eccleſia Ro. cum Cæſare decreuiſſe. Quid q, uis interfuiſſe ſatrapas? O cautes,o ſtipes. Sic loquuntur Cæſares? Sic concipi ſolent decreta Romana? Quis unq; ſatrapas in conſilijs Romanorum nominari audiuit? Non teneo memoria unq; legiſſe

me ullum,non modo Romanũ,ſed ne in Romanorꝫ quidem prouintijs Satrapam nominatum. At hic Imperatoris Satrapas uocat. eoſqꝫ Senatui præponit,quũ omnes honores,etiam qui principi deferuntur,tantum a Senatu decernantur, adiuncto populoqꝫ Romano. Hinc eſt quod in lapidibus uetuſtis,aut tabulis æreis,aut numiſmatis duas literas uidemus. S. C. id eſt Senatus conſulto,uel quatuor. S. P. Q. R. hoc eſt, Senatus populuſqꝫ Romanus. Et,ut Tertulianus meminit,quũ Pontius Pilatus de admirandis chriſti actionibus ad Tiberium Cæſarem,non ad Senatum ſcripſiſſet,ſiquidem magiſtratus ad ſenatum de magnis rebus ſcribere conſueuerant,Senatus hanc rem indigne tulit, Tiberioqꝫ prærogatiuam ferenti,ut Ieſus pro deo coleretur, repugnauit,ob tacitam tantũmodo indignationem,offenſę ſenatoriæ dignitatis. Et ut ſcias quantum ſenatus ualeat autoritas,ne pro deo coleretur obtinuit. Quid,quod ais optimates? quos aut primarios in rep. intelligimus uiros, qui cur nominantur,quũ de cęteris magiſtratibus ſilentium ſit? aut eos qui populares non ſunt, beneuolentiam populi aucupantes,ſed optimi cuiuſqꝫ,& bonarum partium ſtudioſi, ac defenſores, ut Cicero quadã oratione demonſtrat. Ideoque Cæſarem ante oppreſſam remp. popularem fuiſſe dicimus, Catonem ex optimatibus, quorum differentiam Saluſtius explicauit. Neqꝫ hi optimates magis, ꝙ populares, aut cæteri boni uiri, dicuntur in conſilio adhiberi. Sed quid mirum ſi adhibentur optimates, ubi cunctus populus,ſi homini credimus. cum Senatu & Cæſare iudicauit? Et is quidem Ro. eccleſiæ ſubiacens? & quis iſte eſt populus? Romanus ne? Ac cur non dicitur populus Ro. potius ꝙ populus ſubiacens? Quæ noua iſta cõtumelia eſt in quirites, de quibus optimi poetæ elogium eſt, Tu regere imperio populos Romane meměto? Qui regit alios populos, ipſe uocatur populus ſubiacens, quod inauditum eſt. Nam in hoc, ut in multis epiſtolis Gregorius teſtatur, differt Roma

nus pontifex a cæteris,quod ſolus eſt princeps liberi popũ
li. Cæterũ ita ſit,ut uis. Nõne & alij populi ſubiacent? An
alios quoq; ſignificas? Quõ fieri iſtud triduo poterat, ut
oẽs populi ſubiacentes Ro.ec. illi decreto adeſſent? Tã &
ſi nõ oĩs fex populi iudicabat. Quid anteq̃ ſubieciſſet Ro.
pontifici populũ Conſtantinus, ſubiectũ uocaret? Quid, ꝙ
hi qui ſubiacentes uocantur, faciendo dicũtur præfuiſſe de
creto? Quid, ꝙ hoc ipſum dicuntur decreuiſſe, ut ſint ſubia
centes, & ut ille cui ſubiacet hos habeat ſubiacẽtes? Quid
agis aliud infelix, niſi ut iudices te uoluntatẽ fallẽdi habere,
facultatẽ nõ habere? Eligẽtes nobis ipſum principem apo
ſtolorũ, uel eius uicarios, firmos apud deũ eſſe patronos.
Et ſicut noſtra eſt terrena imperialis potentia, ita eius ſacro
ſanctã Ro.ec. decreuimus uenerãter honorare, & amplius
q̃ noſtrũ imperiũ, terrenũq; thronũ, ſedem ſacratiſſimã be-
ati Petri glorioſe exaltare, tribuentes ei poteſtatẽ, & gloriã
& dignitatẽ, atq; uigorẽ, & honorificientiã imperialẽ. Re-
uiuiſce pauliſper firmiane lactanti, reſiſteq; huic aſino tam
uaſte, immaniterq; rudẽti. Ita uerborũ turgentiũ ſtrepitu de
lectatur, ut eadem repetat, & inculcet, quæ modo dixerat.
Hunc ne in modũ æuo tuo loquebãtur Cæſarũ ſcribæ, ne
dicã agaſones? Elegit ſibi illos Cõſtantinus nõ patronos,
ſed eſſe patronos. Interpoſuit illud eſſe, ut numerũ redde
ret cõcinniorẽ. Honeſta ratio, barbare loqui, ut uenuſtius
currat oratio, ſi modo quid in tãta ſcabritia uenuſtũ eſſe po
teſt. Eligentes principẽ apoſtolorũ, uel eius uicarios. Nõ
elegis Petrum, & eius deinceps uicarios, ſed aut hunc, ex-
cluſis illis, aut illos hoc excluſo. Et pontifices Ro. appellat
uicarios Petri, quaſi uel uiuat Petrus, uel minori dignitate
ſint cæteri, q̃ Petrus fuit. Nonne & illud barbarũ eſt, a no
bis noſtroq; imperio? quaſi imperium habeat animũ con
cedendi & poteſtatẽ. Nec fuit contentus dicere, obtineant,
niſi etiã diceret conceſſam, quũ ſatis alterũ eſſet. Et illud, fir
mos patronos, perq̃ elegãs eſt. Scilicet firmos uult, ne pe-

cunia corrumpantur,aut metu labantur. Et illud, terrenā imperialis potētia, duo adiectiua ſine copula,& illud, ueneranter honorare, & illud, noſtræ imperialis ſerenitatis manſuetudo, Lactantianā eloquentiam redolet,quum de potentia agatur imperij,ſerenitatē nominare,& manſuetudinem,non amplitudinem & maieſtatem. Quod etiā tumida ſuperbia inflatum eſt,ut in illo quoq;, glorioſe exaltare per gloriam & poteſtatē & dignitatē & uigorē & honorificentiam imperialem, quod ex Apoc. ſumptū uidetur,ubi dicitur,dignus eſt agnus qui occiſus eſt,accipere uirtutem & dignitatem,& ſapientiā,& fortitudinem, & honorē, & benedictionem.Frequenter, ut poſterius liquebit, titulos dei ſibi arrogare fingitur Conſtantinus,& imitari uelle ſermonem sacrę ſcripturæ,quē nunq; legerat. Atq; decernentes ſancimus,ut principatū teneat,tam ſuper quatuor ſedes, Alexandrinā,Antiochenā,Hieroſolymitanā, Conſtantinopolitanam,q; etiā ſuper oēs,in uniuerſo orbe terrarū,dei eccleſias. Etiam pontifex,qui per tempora ipſius ſacroſanctę Ro.eccleſiæ extiterit,celſior & princeps cunctis ſacerdotibus,& totius mundi exiſtat,& eius iudicio,quæ ad cultum dei,& fidē chriſtianorū, uel ſtabilitatē procurandā fuerint, diſponantˉ.Omitto hic barbariē orationis,q; princeps ſacerdotibus, p ſacerdotū dixit, & q; in eodē loco poſuit,extiterit & exiſtat, & quū dixerit, & in uniuerſo orbe terrarū, iterū addit, totius mūdi, quaſi quiddā diuerſū,aut cœlū, quæ mundi pars eſt,cōplecti uelit,quū bona pars orbis terrarū ſub Roma nō eſſet,& qđ fidē chriſtianorū, uel ſtabilitatem procurandā,tanq; nō poſſint ſimul eſſe,diſtinxerit,& q; decernere & ſancire miſcuit.& ueluti prius cum cæteris Conſtantinus nō iudicaſſet,decernere eū,& tanq; pœnam proponat ſancire,& quidem una cum populo ſancire facit. Quis hoc chriſtianus pati queat,& nō papam,qui hoc patitur,ac libens audit,& recitat,cenſorie ſeuereq; caſtiget, q; quum a chriſtiano primatū acceperit Romana ſedes,& id

Gratiano teſtante,multiſq; Græcorum,octaua ſynodus declararit,accepiſſe dicatur a Conſtantino uix dum chriſtiano,tanq̃ a Chriſto ? Hoc ille modeſtiſſimus princeps,hoc pijſſimus pontifex audire uoluiſſet ? Abſit tam graue ab utroq; eorum nephas. Quid,quod multo eſt abſurdius, capit ne rerum natura,ut quis de Conſtantinopoli loqueretur, tanq̃ una patriarchalium ſedium,quæ nondum eſſet, nec patriarchalis,nec ſedes,nec urbs chriſtiana, nec ſic nominata,nec condita,nec ad cōdendum deſtinata ? Quippe priuilegium cōceſſum eſt triduo,q̃ Conſtantinus eſſet effectus Chriſtianus,quum Byzantium adhuc erat.non Conſtantinopolis. Mentiar,niſi hoc quoq; confiteatur hic ſtolidus. Scribit enim prope calcē priuilegij. Vnde congruū proſpeximus noſtrum imperium,& regiā poteſtatem,orientalibus tranſferri regionibus,& in Bizantinę prouintiæ optimo loco,nomini noſtro ciuitatem ædificari, & illic noſtrū conſtitui imperium. Si ille alio tranſferre uolebat imperium,nondum tranſtulerat. Si illic uolebat conſtituere imperium,nondum conſtituerat. Sic ſi uolebat ędificare urbē, nondum ædificarat. Non ergo feciſſet mentionem,de patriarchali,de una quatuor ſedium,de chriſtiana, de ſic nominata,de condita,de qua condenda,ut hiſtoriæ placet,quam palea in teſtimonium affert,ne cogitarat quidē. Atqui non uidet hæc belua,ſiue is palea ſit,ſiue alius quem alius ſequitur,ſe diſſentire. Vbi Conſtantinus,non ſua ſponte, ſed inter quietem,admonitu dei,non Romæ,ſed Bizantij,nō intra paucos dies,ſed poſt aliquot annos,dicitur decreuiſſe de urbe condenda,nomenq; quod in ſomnis edoctus fuerat indidiſſe. Quis ergo nō uidet,qui priuilegium cōpoſuit eum diu poſt tempora Conſtantini fuiſſe ? & quum uellet adornare mendacium, excidiſſe ſibi ꝙ ante dixiſſet,hæc geſta eſſe Romæ, tertio die,q̃ ille fuiſſet baptizatus, ut in eū decentiſſime cadat,tritum uetuſtate prouerbium, mēdaces memores eſſe oportere. Quid,ꝙ Bizantiū,prouintia haud

quaq;

quaꝗ capax tantæ urbis condendæ? Nanꝗ muris complexa eſt Cõſtantinopolis uetus Bizantium, & hic in eius optimo loco ait urbem eſſe condendam. Quid, quod Thraciam, ubi poſitum erat Bizantium, uult eſſe in oriente, quæ uergit ad Aquilonem? Opinor ignorabat Cõſtantinus locum, quem condendæ urbi delegerat, ſub quo cœlo eſſet, urbſꝗ an prouincia, quanta eius menſura foret. Eccleſijs beatorum apoſtolorũ Petri & Pauli, pro continuatione luminariorum, poſſeſſionũ prædia contulimus, & rebus diuerſis eas ditauimus, & per noſtram imperialem iuſſionem ſacram, tam in oriente, ꝗ in occidente, ꝗ etiam a ſeptentrione & meridionali plaga, uidelicet & in India, Græcia, Aſia Thratia, Affrica, & Italia, uel diuerſis inſulis, noſtra largitate, Et conceſſimus, ea prorſus ratione, ut per manus beatiſſimi patris noſtri Silueſtri, ſummi pont. ſucceſſorũꝗ eius omnia diſponant. O furcifer. Eccleſiæ ne id eſt tẽpla Romæ erãt Petro & Paulo dicatæ? Quis eas extruxerat? quis ædificare auſus fuiſſet, quũ nuſꝗ foret, ut hiſtoria ait, chriſtianis locus, niſi ſecreta & latebræ, aut ſi qua templa Romę fuiſſent, illis dicata apoſtolis, non erant digna in quibus tanta luminaria accenderentur, ediculæ ſacræ, non edes, ſacella non templa oratoria inter priuatos parietes, nõ publica delubra? Non ergo ante cura gerenda erat de luminaribus templorum, ꝗ de ipſis templis Quid ais tu, qui facis Cõſtantinum dicentem Petrum & Paulũ beatos, Sylueſtrũ uero, cum adhuc uiuit, beatiſſimũ, & ſuam, qui paulo ante fuiſſet ethnicus. iuſſionem ſacram? Tanta ne conferenda ſunt pro continuandis luminaribus, ut totus orbis terrarũ fatigetur? At quæ iſta prædia ſunt, præſertim poſſeſſionum? prædiorum poſſeſſiones dicere ſolemus, non poſſeſſionũ prædia. Das prædia, nec quę prædia explicas. Ditaſti diuerſis rebus nec quando nec quibus rebus oſtendis. Vis plagas orbis a Silueſtro diſponi, nec pandis quo genere diſponendi. Cõceſſiſti hæc antea, cur te hodie incepiſſe ſignificas, honorare

ecclesiam Ro. & ei priuilegiũ concedere? Hodie concedis?
Hodie ditas? Cur dicis concessimus, & ditauimus? Quid
loqueris, aut quid sentis bestia? Cũ fabulæ machinatore mi
hi sermo est, non cũ optimo principe Cõstantino. Sed quid
in te ullã prudentiã, ullam doctrinã requiro, qui nullo inge
nio, nulla literatura es præditus? qui ais luminariorꝫ pro
luminariũ. Et orientalibus transferri regionibus pro eo, qđ
est, ad orientales transferri regiones. Quid porro, istæ, ne
sunt quatuor plagæ? quã orientalẽ numeras? Thraciã ne?
An, ut dixi, uergit ad Septentrionẽ, an Iudęã? At magis ad
meridiẽ spectat, utpote uicina Aegypto. Quã item occidẽ
talem? Italiã ne? At hæc in Italia gerebantur, quã nemo il
lic agens occidentalem uocat, quũ Hispanias dicamus esse
in occidente, & Italia hinc ad meridiẽ, illinc ad arcton ma
gis ꝙ ad occidentẽ uergit, quã septentrionalem? An Thra
ciam? At ipse ad orientẽ esse uis, An Asiam? at hæc sola to
tum possidet orientem, , septentrionem uero cõmunem cũ
Europa. Quã meridionalem? Certe Affricã. At cur nõ ali
quam nominatim prouinciã proferebas? Nisi forte Ethio
pes Ro. imperio suberant. Et nihilominus nõ habent locũ
Asia & Affrica, quũ orbem terrarꝫ in quattuor diuidimus
partes, & nominatim regiones singularꝫ referimus. Sed cũ
in tres, Asiam, Africã, Europã. Nisi Asiam pro asiatica pro
prouincia, Affricã pro ea ꝓuincia, quæ prope Getulos est,
appellas. Quæ nõ uideo cur præcipue nominentur. Siccine
loquutus esset Constan. quũ quattuor orbis plagas exequi
tur, ut has regiones nominaret, cæteras nõ nominaret, & a
Iudæa inciperet, quæ pars Syriæ numerat, & quæ amplius
Iudæa nõ erat, euersa Hierosolyma, fugatis, ac prope extin
ctis Iudæis, ita, ut credã uix aliquẽ in sua patria tunc permã
sisse, sed alias habitasse nationes? Vbi tandem erat Iudæa,
quæ nec Iudęa amplius uocabatur, ut hodie uidemus illud
terræ nomen extinctum? Et sicut exterminatis Chananeis
Chananea regio desijt appellari, commutato nomine in Iu

dęam a nouis incolis,ita exterminatis Iudæis, & conuenis gentibus eã incolentibus deſierat Iudęa nominari.Nuncu- pas Iudęã,Thraciã,inſulas,Hiſpanias uero,Gallias,Germa nos,nõ putas nuncupãdos, & cũ de alijs linguis loquaris; Hebręa,Gręca,barbara,de ulla ꝓuinciaꝝ, latino ſermone utentiũ,nõ loqueris.Video,has igiť omiſiſti, ut poſtea in donatione cõplectereris.Et qd nõ tanti erant tot prouincię occidentis,ut cõtinuãdis luminaribus ſuppeditarẽt ſũptus, niſi reliqs orbis adiuuaret?Tranſeo,ꝙ hęc cõcedi ais per lar gitatem.nõ ergo,ut iſti aiunt,ob lepręcuratiõẽ. Alioquin inſolens ſit,quiſquis remunerationẽ loco munerũ ponit.

Btõ Silueſtro, eiuſꝗ uicario,de pſenti tradimus palatiũ imperij noſtri Lateraneñ.deinde diadema,uidelicet coronã capitis noſtri,ſimulꝗ phrygiũ,necnõ ſuperhumerale, uide licet lorũ,qď imperiale circũdare ſolet collũ, uerũetiã chla- mydẽ purpureã, atꝗ tunicã coccineã,& oĩa impialia indu- menta,ſeu etiã dignitatẽ imperialiũ præſidentiũ equitũ,cõ- ferentes ei etiã imperialia ſceptra,ſimulꝗ cuncta ſigna, atꝗ banna,& diuerſa ornamẽta imperialia,& oẽm proceſſionẽ imperialis culminis,& gloriã poteſtatis noſtræ.Viris etiam diuerſi ordinis reuereñ.clericis ſanctæ Ro.ec. ſeruientibus illud culmen ſingularũ potentiæ,& pcellentiæ, habere ſan cimus,cuius ampliſſimus noſter ſenatus uideť gloria ador nari.i.patritios,cõſules,effici.Necnõ in cæteris dignitatibꝰ, impialibus eos ꝓmulgauimus decorari.Et ſicut imperialis extat decorata militia,ita clerũ ſan.Ro.ec.adornari decreui mus.Et queãdmodũ imperialis potẽtia,diuerſis officijs cu biculariorꝫ nẽpe,& hoſtiariorꝫ, atꝗ oĩm cõcubitorꝫ ador- natur,ita &.ſ. Ro. ec. decorari uolumus.Et ut ampliſſime pontificale decus ꝓfulgeat,decreuimus, ut & clerici ſancti, eiuſdẽ. ſ.Ro.ec.mappulis & lintheaminibus,id eſt cãdidiſ- ſimo colore decoratos equos equitẽt.& ſicut noſter ſenatus calciamẽtis utiť cũ udonibus,id eſt cãdido lintheamine illu ſtrenť.& ita cęleſtia,ſicut terreſtria ad laudẽ dei decorentur,

Hie ſchẽckt Keyſer Cõ- ſtãtinꝰ alles das er hat, dẽ bapſt Sil ueſtro, bis uff die bruc

O ſancte Ieſu,ad hunc ſententias uoluentem ſermonibus imperitis,non reſpondebis de turbine? nõ tonabis? nõ in tantam blaſphemiam ultritia fulmina iaculabere? tantum ne probrum in tua familia ſuſtines? Hoc audire, hoc uidere,hoc tandiu cõniuentibus oculis præterire potes? Sed patiens es,& multæ miſericordię. Vereor tamen,ne patientia hæc tua ſit potius ira & condemnatio,qualis in illos fuit, de quibus dixiſti,& dimiſi eos ſecundũ deſyderiũ cordis eorũ; ibunt in adinuentionibus ſuis. Et alibi, Tradidi eos in reprobum ſenſum,ut faciant quæ non conueniunt,quia non probauerunt ſe habere notitiam mei. Iube me quæſo domine, ut exclamem aduerſus eos,& forte conuertentur. O Romani pont. exemplum facinorũ omnium,cæteris pontificibus. O improbiſſimi ſcribę & phariſæi,qui ſedetis ſuper cathedram Moyſi,& opera Dathan & Abyron facitis, ita ne ueſtimenta apparatus,pompa equitatus,omnis deniq; uita Cæſaris,uicariũ Chriſti decebit? Quæ cõmunicatio ſacerdotis ad Cæſarem? Iſta ne Silueſter ueſtimẽta ſibi induit? Eo apparatu inceſſit? Ea celebritate miniſtrantiũ domi uixit,atq; regnauit? Sceleratiſſimi homines, non intelligunt Silueſtro magis ueſtes Aaron,qui ſummus dei ſacerdos fuerat, gentilis principis fuiſſe ſumẽdas. Sed hæc alias erũt exagitanda uehementius. In præſentiarum autem de barbariſmo cũ hoc ſycophanta loquamur,cuius ex ſtultiloquio, impudentiſſimũ eius pateſcit ſua ſponte mendaciũ. Tradimus inquit palatiũ imperij noſtri Lateranẽſe, quaſi male hoc loco inter ornamenta donum palatij poſuiſſet, iterũ poſtea ubi de donis agitur replicauit. Deinde diadema, & quaſi illi nõ uideant,qui adſunt,interpretatur, uidelicet coronam. Verum hic nõ addidit ex auro,ſed poſterius eadem inculcans inquit, ex auro puriſſimo & gemmis precioſis. Ignorauit homo imperitus diadema e panno eſſe, aut forte e ſerico. Vnde ſapiens illud regis dictum celebrari ſolet,quem ferunt traditũ ſibi diadema,priuſ capiti im-

poneret,retentum.diu conſyderaſſe,ac dixiſſe, O nobilem magis ꝙ felicem pānum,quem ſi quis penitus cognoſceret ꝙ multis ſolicitudinibus periculiſqꝫ & miſerijs ſis refertus, ne humi quidem iacentē uellet tollere. Iſte non putat illud niſi ex auro eſſe,cui circulus aureus nunc cum gemmis apponi a regibus ſolet. Verum non erat rex Cōſtantinus,nec regem appellare,nec regio ſe ritu ornare fuiſſet auſus. Imperator Ro. erat,non rex. Vbi rex eſt,ibi reſp. non eſt. At in rep. multi fuerunt etiā uno tempore Imperatores. Nā Cicero frequenter ita ſcribit. M. Cicero Imperator illi uel illi Imperatori ſalutem. Licet poſtea peculiari nomine Romanus princeps,ut ſummus omnium, Imperator appellaretur. Simulqꝫ Phrygium necnon ſuperhumerale, uidelicet lorum,quod imperiale circundare ſolet collum. Quis unqꝫ Phrygiū latine dici audiuit? Tu mihi,dum barbare loqueris,uideri uis Conſtantini aut Lactantij eſſe ſermonē? Plautus in Menechmis Phrygionē ꝓ concinnatore ueſtiū poſuit Plinius Phrygiones appellat ueſtes acu pictas, qđ earū Phryges fuerunt inuētores. Phrygiū uero quid ſignificet. hoc non exponis quod obſcurū,exponis quod eſt clarius,ſuperhumerale ais eſſe lorum,nec quid ſit lorū tenes. Non enim cingulū ex corio factū,quod dicitur lorum, ſentis circundari pro ornamento Cæſaris collo. Hinc eſt ꝙ habenas & uerbera uocamus lora. Qꝫ ſi quando dicantur lora aurea,non niſi de habenis,quæ aurato collo equi aut alterius pecudis circundari aſſolent, intelligi poteſt, quæ te res,ut mea fert opinio fefellit,& quū lorum circundare collo Cæſaris atqꝫ Silueſtri uis,de hoīe,de Imperatore,de ſummo pont. equū aut aſinū, aut canē facis. Verū & chlamydem purpuream,atqꝫ tunicam coccineā. Quia Matthæus ait chlamydem coccineam,& Ioannes ueſtem purpuream; utrunqꝫ uoluit hic eodem loco coniungere. Qꝫ ſi idem color eſt,ut Euangeliſtæ ſignificant,quid tu non fuiſti cōtentus alterum nominaſſe,ut illi contenti fuerunt? Niſi accipis

purpuram, ut nunc imperiti loquuntur; genus panni ſerici colore albo. Eſt autem purpura piſcis, cuius ſanguine lana tingitur. Ideoq; a tinctura datum eſt nomen panno cuius color pro rubro accipi poteſt, licet ſit magis nigricans, & proximus colori ſanguinis concreti, & quaſi uiolaceus. Inde ab Homero atq; Virgilio purpureus dicitur ſanguis, & marmor porphyricum, cuius color eſt ſimillimus amethiſto. Græci enim purpuram porphyram uocant. Coccineum pro rubro accipi forte non ignoras, ſed cur faciat coccineum quum nos dicamus coccum, & chlamys, quod genus ſit ueſtimenti, iurarem te plane neſcire. Atque ut ne ſi longius perſequendo ſingulas ueſtes, mendacem proderet, uno ſemel uerbo complexus eſt, dicens. omnia imperialia indumenta. Quid? Etiã ne illa, quibus in bello, quibus in uenatiõe, quibus in ludis, quibus in cõuiuijs amiciri ſolet? Quid ſtultius q̃ dicere oĩa Cæſaris indumenta conuenire pontifici? Sed q̃ lepide addit. Seu etiã dignitatẽ imperialiũ præſidentiũ equitũ. Seu inquit, diſtinguere duo hæc inuicem uoluit, quaſi multũ inter ſe habeãt ſimilitudinis & de imperatorio habitu ad equeſtrem dignitatem dilabitur neſcio quid loquẽs. Mira quædã effari uult, ſed deprehendi in mẽdacio timet, eoq; inflatis buccis & turgido gutture, dat ſine mente ſonũ. Conferentes ei etiã imperialia ſceptra. Quæ ſtructura orationis? qui nitor? qui ordo? Quæ nã ſunt ſceptra iſta imperialia? unũ eſt ſceptrũ, non plura. Si modo ſceptrũ gerebat Imperator. Nũ & pontifex ſceptrũ manu geſtabit? Cur nõ ei dabimus & enſem, & galeam, & iaculum? Simulq; cuncta ſigna, atq; banna.

Quid tu ſigna accipis? Signa ſunt aut ſtatuę, unde frequenter legimus, ſigna ac tabulas, pro ſculpturis & picturis. Priſci enim nõ in parietibus pingebãt, ſed in tabulis, aut uexilla, unde illud. Signa pares aquilas. A priore ſignificato, ſigilla dicuntur paruæ ſtatuæ atq; ſculpturæ. Num ergo ſtatuas, aut aquilas ſuas Silueſtro dabat Conſtantinus? Quid,

hoc abſurdius ? At banna quid ſibi uelit nõ inuenio. Deus te perdat improbiſſime mortalium, qui ſermonem barbarum attribuis ſeculo erudito. Et diuerſa ornamenta imperialia. Quia dixit banna, ſatis putauit ſignificatum eſſe, & ideo cætera ſub uerbum uniuerſale cõcluſit. Et ꝙ frequenter inculcat imperialia, quaſi propria quędam ſint ornamẽta Imperatoris magis, ꝙ conſulis, ꝙ dictatoris, ꝙ Cæſaris. & oẽm proceſſionem imperialis culminis, & gloriã poteſtatis noſtræ. Proijcit ampullas, & ſexquipedalia uerba, Rex regum Darius, cõſanguineuſq; deorũ, nunꝙ niſi plurali numero loqueris. Quæ eſt iſta ꝓceſſio, imperialis cucumeris, per herbam torti, & creſcentis in uentrem ? Triumphaſſe exiſtimas Cæſarem quoties domo prodibat, ut nunc ſolet papa, præcedentibus albis equis, quos ſtratos, ornatoſq; famuli dextrant ? quo, ut taceam alias ineptias, nihil eſt uanius, nihilq; a pontifice Romano alienius. Quæ etiam iſta gloria eſt ? Gloriam ne, ut hebrææ linguæ mos eſt, pompam, & apparatus illum ſplendorem homo latinus appellaſſet ? Vt illud quoque, militiam pro milites, quod ab Hebræis ſumus mutuati, quorum libros Conſtantinus, aut ipſius ſcribæ nunquam aſpexerant, Verum quanta eſt munificentia tua Imperator, qui nõ ſatis habes ornaſſe ſummum pontificem, niſi ornes & omnẽ clerum ? culmen ſingularis potentiæ & præcellentiæ ais, effici patritios, conſules. Quis audiuit Senatores, alioſue homines effici patritios ? conſules efficiuntur, non patritij, ex domo uel patritia, quæ eadem ſenatoria dicitur, ſiquidem Senatores patres conſcripti ſunt, uel ex equeſtri, uel ex plebeia, Pluſq; eſt Senatorem ꝙ patritium eſſe. Nam ſenator eſt unus e delectis conſiliarijs reipublicæ, patritius uero qui e domo ſenatoria ortum ducit. Ita qui Senator, aut ex patribus conſcriptis, non protinus & patritius eſt. Ridiculeque Romani mei hoc tempore faciunt, qui prætorem ſuum ſenatorem uocant, quũ neq; ſenatus ex uno homine conſtare

poſſit, neceſſeq́ ſit ſenatorē habere collegas, & is, qui ſenator nunc dicitur, fungatur officio prætoris. At dignitas patriciatus in multis libris inuenitur inquies. Audio. Sed in his qui de temporibus poſt Cōſtantinum loquuntur, ergo poſt Conſtantinum priuilegium confectum eſt. Sed nunquid clerici fieri cōſules poſſunt? Coniugio ſibi interdixere latini clerici, & conſules fient? Habitoq́ delectu militum, cum legionibus & auxilijs in prouintias, quas fuerint ſortiti, ſe conferent? Miniſtri ne & ſerui cōſules fiant, aut militaria ornamēta nec bini ut ſolebat ſed centeni & milleni miniſtri qui Ro. eccleſiæ ſeruient, dignitate afficientur imperatoria? Et ego ſtolidus mirabar ꝙ papa effici diceretur. Miniſtri Imperatores erunt, clerici uero milites. Milites ne clerici fient, aut militaria ornamenta geſtabūt niſi imperalia ornamenta uniuerſis clericis impertis. Nā neſcio quid dicas. Et qs non uidet hāc fabulā ab his excogitatā eſſe, qui ſibi oēm ueſtiendi licentiā eſſe uoluerūt. Vt exiſtimem, ſi qua inter dæmones qui aerē incolunt, ludorū genera exercentur, eos exprimēdo clericorū cultu, faſtu, luxu, exerceri, & hoc ſcænici luſus genere maxime delectari. Vtrum magis inſequar? ſententiarꝫ an uerborꝫ ſtoliditatem? Sententiarꝫ audiſtis. Verborꝫ hæc eſt, ut dicat ſenatum uideri adornari, quaſi non utiq́ adornetur, & quidem adornari gloria, & quod ſit, factum eſſe uelit, ut promulgauimus, pro promulgamus. Illo enim modo ſonat iucundius oratio, & eandem rem per præſens & per præteritum enunciet. Velut decernimus, & decreuimus. Et omnia ſint referta his uocibus. Decernimus, decoramus, imperialis, imperatoria, potentia, gloria. Et extat pro eſt poſuerit, quū extare ſit ſuperemineře, uel ſupereſſe, & nempe pro ſcilicet, & concubitores ꝑ contubernales. Concubitores ſunt qui concumbunt, & coeunt, nimirum ſcorta intelligenda ſunt. Addit cum quibus dormiat, ne timeat opinor nocturna phantaſmata. addit cubicularios. addit hoſtiarios. Non otioſum eſt, quare hæc ab

eo-

eo minūta referuntur, pupillū inſtituit, aut adoleſcentem filium, non ſenē, cui omnia quibus neceſſe habet tenera ætas ipſe uelut amantiſſimus pater præparat, ut Dauid Salomoni fecit. Atq; ut per omnes numeros fabula impleatur, dantur clericis equi, ne aſinario illo Chriſti more ſuper aſellos ſedeant, & dantur non operti, ſiue inſtrati, operimentis coloris albi, ſed decorati colore albo. At quibus operimētis? non ſtragulis, nō babilonicis, aut quo alio genere, ſed mappulis, & lintheaminibus. Mappæ ad menſam pertinent, lintheamina ad lectulos, & quaſi dubiū ſit cuius ſint hæc coloris, interpretantur id eſt candidiſſimo colore. Dignus Conſtantino ſermo, digna Lactantio facundia, quum in cæteris, tum uero in illo, equos equitent. Et quū de ueſtitu Senatorum nihil dixerit, non de laticlauo, non de purpura, non de cæteris, de calciamentis ſibi loquendum putauit. Nec lunulas appellauit, ſed udones, ſiue cum udonibus, quos ut ſolet homo ineptus exponit, id eſt cādido lintheamine, qua ſi udones lintheamen ſint. Non occurrit in præſentiarū ubi reperim udones, niſi apud Martialem Valerium, cuius diſtichon, quod inſcribitur udones cilicini, hoc eſt. Nō hos lana dedit, ſed olētis barba mariti, Cyniphio poterit planta latere ſinu. Ergo non linei utiq;, nec candidi ſunt udones, quibus hic bipes aſellus non calceari pedes ſenatorum ait, ſed Senatores illuſtrari, atq; per hoc, ſicut cœleſtia, ita terreſtria ad laudem dei decorentur. Quæ tu cœleſtia uocas? Quæ terrena? Quomodo cœleſtia decorantur? Quæ autem deo laus iſta ſit, tu uideris. Ego, ſi qua fides mihi eſt, nihil puto, nec deo nec cæteris hominibus magis eſſe inuiſum, q̄ tantam clericorū in rebus ſecularibus licentiam. Verum quid ego in ſingula impetum facio, dies me deficiet, ſi uniuerſa non dico amplificare, ſed attingere uelim.

Præ omnibus autem licentiā tribuimus beato Silueſtro & ſucceſſoribus eius, ex noſtro indictu, ut quem placatus proprio conſilio clericare uoluerit, & in religioſo numero

H

religioſorum clericorum connumerare, nullus ex omnibus præſumat ſuperbe agere. Quis eſt hic Melchiſedech, qui patriarcham Abraam benedicit? Conſtantinus ne uix chriſtianus facultatem ei, a quo baptizatus eſt & quem beatum appellat, tribuit clericandi? Quaſi prius nec feciſſet hoc Silueſter, nec facere potuiſſet? Et qua comminatione uetuit, ne quis impedimēto eſſet? Nullus ex omnibus præſumat ſuperbe agere. Qua etiam elegantia? Cōnumerare in numero religioſo religioſorum, clericare clericorum & indictu & placatu. Atq; iterum ad diadema reuertitur. Decreuimus itaq; & hoc, ut ipſe, & ſucceſſores eius diademate, uidelicet corona, quam ex capite noſtro illi conceſſerimus, ex auro puriſſimo, & gemmis precioſis, uti debeant, pro honore beati Petri. Iterum interpretatur diadema. Cū barbaris enim & obliuioſis loquebatur, & adijcit, de auro puriſſimo, ne forte aliquid æris, aut ſcoriæ crederes admixtum. Et gemmas cū dixit addit precioſas, eodem timore, ne uiles forſan ſuſpicareris. Cur tñ non precioſiſſimas, quēadmodum aurum puriſſimum? Plus nanque intereſt inter gemmam & gemmam, q̄ inter aurum & aurū. Et cum dicere debuiſſet diſtinctum gemmis, dixit ex gemmis. Quis non uidet ex eo loco ſumptum, quem princeps gentilis nō legerat, poſuiſti in capite eius coronam de lapide precioſo? Sic loquutus eſt Cæſar uanitate quadā coronæ ſuæ iactandæ, ſi modo Cæſares coronabantur, in ſeipſum cōtumelioſus, qui uereretur, ne opinarentur homines, eum non geſtare coronam ex auro puriſſimo, cū gemmis precioſis, niſi indicaſſet? Accipe cauſam, cur ſic loquatur, pro honore beati Petri. quaſi Chriſtus non ſit ſummus angularis lapis, in quo templum eccleſiæ conſtructū eſt, ſed Petrus, qđ iterum poſtea facit. Quem ſi tantopere uenerari uolebat, cur non templum epiſcopali illi potius, q̄ Ioanni baptiſtæ Romæ dicauit? Quid illa loquendi barbaries, nonne teſtatur non ſeculo Cōſtantini, ſed poſteriori cantilenam hanc eſſe

conſictam? Decreuimus ꝙ uti debeant, pro eo quod eſt decreuimus ut utantur. Sic nunc barbari homines uulgo loquuntur,& ſcribunt,iuſſi ꝙ deberes uenire,pro eo quod eſt iuſſi ut uenires & decreuimus,& conceſſimus,quaſi nõ tunc fiant illa,ſed alio quodam tempore facta ſint.

Ipſe uero beatus papa ſuper coronam clericatus,quam gerit ad gloriam beatiſſimi Petri,ipſa ex auro non eſt paſſus uti corona. O tuam ſingularem ſtultitiam Conſtantine, modo dicebas coronam ſuper caput papæ ad honorem facere beati Petri,nunc ais non facere, quia Silueſter illã recuſat,& quũ factum recuſantis probes ,tamen iubes eum aurea uti corona. Et quod hic non debere ſe agere exiſtimat,id tu ipſius ſucceſſores dicis agere debere. Tranſeo,ꝙ raſuram coronam uocas, & papam pontificem Romanũ, qui nondum peculiariter ſic appellari erat cęptus.

Phrygium uero candidiſſimo nitore ſplendidũ, dñi reſurrectionem deſignãtes,eius ſacratiſſimo uertici manibus noſtris impoſuimus,& tenentes frenum equi,pro reuerentia beati Petri apoſtoli,dextratoris officium illi exhibuimus, ſtatuentes eodem Phrygio omnes eius ſucceſſores ſingulariter uti, in proceſſionibus ad imperij noſtri imitationem. Nonne uidetur hic author fabulæ, nõ per imprudentiam, ſed conſulto & dedita opera præuaricari, & undique anſas ad ſe reprehendendum præbere? In eodem loco ait phrygio & dominicam reſurrectionem repreſentari,& imperij cæſarij eſſe imitationem,quæ duo inter ſe maxime diſcrepant. Deum teſtor,non inuenio quibus uerbis qua uerborum atrocitate confodiam hunc perditiſſimum nebulonem. Ita omnia uerba plena inſaniæ euomit. Conſtantinum non tantum officio ſimilem Moyſi qui ſummũ ſacerdotem iuſſu dei ornauit, ſed ſecreta myſteria facit exponentem, quod difficillimum eſt his, qui diu in ſacris literis ſunt uerſati. Cur non feciſti etiam Conſtantinum pontificem maximum, ut multi Imperatores fuerunt,ut com-

modius ipſius ornamenta in alterum ſummũ pont. tranſſe rentur? Sed neſciſti hiſtorias. Ago itaq; deo etiam hoc nomine gratias, q̨ iſtam nephandiſſimam mentem, nõ niſi in ſtultiſſimum hominem cadere permiſit. Quod etiam poſ e riora declarant. Nanq; Aaron ſedenti in equo, Moyſen inducit, dextratroris exhibuiſſe officium, & non hoc per mediũ Iſrael, ſed per Chananęos atq; Aegyptios· id eſt per infi delem ciuitatem, ubi non tam imperium erat orbis terrarũ q̃ dæmonum, & dæmones colentium populorum.

Vnde ut pontificalis apex non uileſcat, ſed magis q̃ imperij terreni dignitas, gloria, & potentia decoretur, ecce tam palatium noſtrum, q̃q; Romanã urbem & omnes Italię ſi ue occidentalium regionum prouintias, loca, ciuitates, bea tiſſimo põtifici & uniuerſali papæ Siluestro tradimus, atq; relinquimus, & ab eo, & ſucceſſoribus eius per pragmaticum conſtitutum decreuimus diſponendas, atq; iuri ſanctę Ro. eccleſiæ permanendas. De hoc in oratione Romanorum & Siluestri multa diſſeruimus. Huius loci eſt ut dicamus neminem fuiſſe facturũ, ut nationes uno cunctas uer bo donationis inuolueret, & qui minutiſſima quæq; ſuperius eſt executus, lorum, calceos, lintheamina, equorũ orna menta non referret nominatim prouincias, quarũ ſingulæ nõ ſingulos reges nunc aut principes regibus pares habẽt. Sed ignorauit uidelicet hic falſator, q̃ ꝓuincię ſub Cõſtan. erãt, quæ nõ erãt. Nã certe cunctæ ſub eo nõ erant. Alexã dro extincto uidemus ſingulas regiones in ducũ partitione numeratas. A Xenophõte terras, principeſq; nominatos, q uel ultro, uel armis ſub imperio Cyri fuerũt. Ab Homero Græcorũ, Barbarorũq; regũ, nomen, genus, patriã, mores, uires, pulchritudinem, numerũ nauium, & prope numerũ militum, cathalago comprehenſum. Cuius exemplũ quũ multi Græci. tum uero noſtri latini, Ennius, Virgilius, Lucanus, Statius. alijq; nonnulli imitati ſunt. A Ioſue & Moy ſe in diuiſione terrę promiſſionis, uiculos quoq; uniuerſos

ſuiſſe deſcriptos. Et tũ grauaris etiam prouincias recenſere? Occidentales tantum prouincias nominas. Qui ſunt fines occidentis? ubi incipiunt? ubi deſinunt? Num ita certi conſtitutiq; ſunt termini occidẽtis, & orientis, meridieiq; & ſeptentrionis, ut ſunt Aſiæ, Affricæ, Europæ? Neceſſaria uerba ſubtrahis, ingeris ſuperuacua. Dicis prouincias, loca, ciuitates. Nonne & prouinciæ & urbes loca ſunt? & quum dixeris prouincias, ſubiungis ciuitates, quaſi hę ſub illis nõ intelligantur. Sed non eſt mirum, qui tantam orbis terrarũ partem a ſe alienat, eundem urbium prouinciarumq; nomina præterire, & quaſi lethargo oppreſſum, quid loquatur ignorare. Italiæ ſiue occidentalium regionum. Tanq̃ aut hoc aut illud, quũ tamen utrunq; intelligat, appellans prouincias regionum, quũ ſint potius regiones prouintiarũ, & permanendam dicens pro permanſurã. Vnde congruũ proſpeximus, noſtrum imperium, & regiã poteſtatem orientalibus transferri regionibus, & in Byzantiæ prouinciæ optimo loco, nomini nõſtro ciuitatem ædificari, & illic noſtrum conſtitui imperiũ. Taceo q̃ dixit ciuitates ædificari cum urbes ædificentur non ciuitates, & Italiam prouinciã. ſi tu es Conſtantinus, redde cauſam, cur illum potiſſimũ locum condendæ urbis delegeris? Quod enim te alio transferas poſt Romam traditam, non tam congruũ q̃ neceſſarium eſt. Nec te appelles Imperatorem, qui Romam amiſiſti, & de nomine Romano, qđ diſcerpis peſſime meritus es. Nec regem. quod nemo ante te fecit, niſi ideo te regem appelles, quia Romanus eſſe deſiiſti. Sed affers cauſam ſane honeſtam. Quoniam ubi princeps ſacerdotũ & chriſtianæ religionis caput conſtitutum eſt, ab Imperatore cęleſti, iuſtum nõ eſt, ut illic Imperator terrenus habeat poteſtatẽ. O ſtultum Dauid, ſtultum Salomonem, ſtultum Ezechiã, Ioſiamq;, & cæteros reges ſtultos, ac parum religioſos, qui in urbe Hieruſalem cum ſummis ſacerdotibus habitare ſuſtinuerunt, nec tota illis urbe ceſſerunt. Plus ſapit Conſtan-

tinus triduo, quã illi tota uita ſapere potuerunt, & Imperatorem cœleſtem appellas, quia terrenum accepit imperium. niſi deum intelligis, nam ambigue loqueris, a quo terrenũ principatum ſacerdotum, ſuper urbe Romana, cæteriſq; locis, conſtitutum eſſe mentiris. Hæc uero omnia, quæ per hanc imperialem ſacram ſcripturam, & per alia diualia decreta ſtatuimus & firmauimus, uſq; in finem mundi, illibata & inconcuſſa permanere decreuimus. Modo te terrenũ te uocaueras Conſtantine, nunc diuũ, ſacrumq; uocas ad gentilitatem recidis, & pluſq; gentilitatem. Deum te facis, & uerba tua ſacra, & decreta immortalia, nam mundo imperas, ut tua iuſſa conſeruet illibata & inconcuſſa. Non cogitas quis tu es. Modo e ſordidiſſimo impietatis cœno lotus, & uix perlotus. Cur non addebas, iota unum, aut apex unus de priuilegio hoc non peribit, ut non magis pereat cœlum & terra. Regnum Saul adeo electi ad filios non peruenit, regnum Dauid in nepote diſcerptum eſt, & poſtea extinctum. Et tu ad finem uſq; mũdi regnũ, quod tu ſummo deo tradis permanſurum, tua auctoritate decernis. Quis etiam te tam cito docuit mundum eſſe periturum? Nam poetis, qui hoc etiam teſtantur, non puto te hoc tempore fidem habere. Ergo hoc tu nõ dixiſſes, ſed alius tibi affinxit. Cæterum qui tam magnifice ſuperbeq; loquutus eſt, timere incipit, ſibiq; diffidere, eoq; obteſtationibus agit. Vnde coram deo uiuo, qui nos regnare præcepit, & coram terribili eius iudicio obteſtamur, omnes noſtros ſucceſſores Imperatores, & cunctos optimates, ſatrapas etiã, ampliſſimumq; ſenatum, & uniuerſum populum in uniuerſo orbe terrarum, nec non & in poſterum, nullo eorũ quoquomodo licere, hoc aut confringere, uel in quoquo conuelli.

Quam æqua, quã religioſa adiuratio. Non ſecus, ac ſi lupus per innocentiam, & fidem obteſtatur, cæteros lupos, atque paſtores, ne oues quas ſuſtulit, interque filios & amicos partitus eſt, aut illi adimere, aut hi repetere tentent.

Quid tantopere extimeſcis Conſtantine? Si opus tuum ex deo non eſt, diſſoluetur. Sin ex deo, diſſolui nõ poterit. Sed uideo uoluiſti imitari Apocalypſim, ubi dicitur. Conteſtor autem audienti omnia uerba prophetiæ libri huius, ſi quis appoſuerit ad hæc, apponet deus ſuper illum plagas ſcriptas in libro iſto. Et ſi quis diminuerit de uerbis libri ꝓphetiæ huius, auferet deus partem eius de libro uitæ, & de ciuitate ſancta. At tu nunquam legeras Apocalypſim, ergo non ſunt hæc uerba tua.

Si quis autem, quod non credimus, in hoc temerator extiterit, æternis condemnationibus ſubiaceat condemnatus, & ſanctos dei apoſtolos Petrum & Paulum ſibi in præſenti & in futura uita ſentiat contrarios. Atque in inferno inferiori ſcilicet concrematus, cum diabolo & omnibus deficiat impijs.

Hic terror, atꝗ hæc cõminatio non Cæſaris aut ſecularis principis ſolet eſſe, ſed priſcorũ ſacerdotum, ac flaminũ, & nunc eccleſiaſticorum. Itaꝗ non eſt Cõſtantini oratio hæc, ſed alicuius clericuli ſtolidi, nec quid dicat, aut quomodo dicat ſcientis, ſaginati, & craſſi, ac inter crapulam, interque feruorem uini, has ſcientias, & hæc uerba ructantis. Quæ non in alium tranſeunt, ſed in ipſum conuertuntur authorem. Primum ait æternis condemnationibus ſubiaceat. Deinde, quaſi plus addi queat, alia addere uult, & poſt æternitatem pœnarum, adiungit pœnas uitæ præſentis, & cum dei condemnatione nos terreat, adhuc quaſi maius quiddam ſit, terret nos odio Petri, Cui Paulum cur adiungat, aut cur ſolum, neſcio. Iterum ſolito Lethargo ad pœnas æternas redit, ueluti non hoc ante dixiſſet. Quod ſi minæ hæ execrationeſꝗ Conſtantini forent, inuicem execrarer, ut tyrannũ & profligatorem reipub. meæ, & illi me Romano ingenio minarer ultorẽ. Nũc quis exiſtimat execrationẽ auariſſimi hominis, & ritu hiſtrionũ uerba ſimulãtis, ac ſub perſona Conſtantini alios deterrentis, hoc eſt ꝓprie

hypocritam eſſe, ſi græcam uocem exquirimus, ſub aliena perſona abſcondere tuam. Huius uero imperialis decreti paginam proprijs manibus roborantes, ſuper uenerandũ corpus beati Petri poſuimus. Carta ne, an membrana fuit pagina, in qua ſcripta ſunt hæc? Tam & ſi paginam uocauimus alterã faciẽ, ut dicunt, folij, ueluti quinternio habet folia dena, paginas uicenas. O rẽ inauditã & incredibilẽ, cũ eſſem adoleſcentulus, interrogaſſe me quendã memini, quis librũ Iob ſcripſiſſet, cũq; ille reſpondiſſet, ipſe Iob, tũc me ſubiunxiſſe, quo pacto igitur de ſua ipſius morte faceret mentionem? Q;d de multis alijs libris dici poteſt, quoꝝ ratio huic loco non conuenit. Nam quomodo uere narrare poteſt id, quo non dum eſſet adminiſtratũ, & in tabulis contineri id quod poſt tabularũ, ut ſic dicam, ſepulturã factũ eſſe ipſe fateatur. Hoc nihil aliud eſt, ꝙ paginã priuilegij ante fuiſſe mortuã & ſepultã, ꝙ natã. Nec tñ unꝗ a morte atq; ſepultura reuerſam, præſertim anteꝗ conſcripta eſſet, roboratam. Nec id una tantum, ſed utraq; Cæſaris manu, & quid iſtud eſt, roborare illam, chirographo ne Cæſaris, an annulo ſignatorio? Magnum nimirũ robur, maiuſq; multo, ꝙ ſi tabulis æreis mandauiſſet. Sed non eſt opus ſcriptura ærea, cum ſupra corpus beati Petri carta reponatur. Cur hic Paulum retices, qui ſimul iacet cum Petro, & magis cuſtodire poſſent ambo, ꝙ ſi afforet tãtũmodo corpus unius? Videtis artes malitiamq; nequiſſimi Sinonis. Quia donatio Conſtantini doceri non poteſt, ideo nõ in tabulis æreis, ſed charteis priuilegium eſſe, ideo latere illud cũ corpore ſanctiſſimi apoſtoli dixit. Ne aut auderemus e uenerabili ſepulchro inquirere, aut ſi inquireremus, carie abſumptũ putaremus. Sed ubi tunc erat corpus beati Petri? Certe nondum in templo ubi nunc eſt, non in loco ſane munito ac tuto. Ergo non illic Cæſar paginam collocaſſet. An beatiſſimo Silueſtro paginam non credebat, ut parum ſancto, parum cauto, parum diligenti? O Petre, o Silueſter, o ſanctæ

ctæ Romanæ ec. pontifices,quibus oues domini cõmiſſæ ſunt,Cur uobis cõmiſſam paginã nõ cuſtoditis? Cur a ti neis illã rodi,aut cur ſitu tabeſcere paſſi eſtis? Opinor quia corpora quoq; ueſtra contabuerunt. Stulte igitur fecit Cõ ſtantinus.En redacta in puluerem pagina, ius ſimul priui legij in puluerem abijt. Atqui, ut uidemus,paginæ exem plar oſtẽditur. Quis ergo illam de ſinu ſanctiſſimi apoſto li temerarius accepit? Nimirum aliquis antiquorum ſcripto rum debet afferri, nec poſterior Conſtantini temporibus. At is nullus affertur,ſed forte aliquis recens. Vnde hic ha buit? Quiſquis enim de ſuperiori ætate hiſtoriam texit, aut ſpiritu ſancto dictante loquitur,aut ueterum ſcriptorũ, & eorũ quidem,qui de ſua ætate ſcripſerunt, ſequitur au toritatem. Quare quicunq; ueteres non ſequitur, is de illo rum numero erit,quibus ipſa uetuſtas præbet audaciã men tiendi. Q; ſi quo in loco iſta res legitur, non aliter cum anti quitate conſentit,q̃ illa gloſſatoris Accurſij,de legatis Ro. ad leges accipiendas dimiſſis in Græciam, pluſq; ſtulta nar ratio,cũ Tito Liuio,alijſq; præſtantiſſimis ſcriptoribus con uenit. Datũ Romæ tertio Caleñ. Aprilis, Conſtantino Au guſto quarto conſule,& Gallicano quarto conſule. Diem poſuit penultima Martij, ut ſentiremus hoc factũ eſſe,ſub tempus ſanctorũ dierum,qui illo plerunq; tempore ſolent eſſe,Et Conſtantino quartũ conſule, & Gallicano quartũ conſule. Mirum ſi uterq; ter fuerat conſul, & in quarto cõ ſulatu forent collegæ. Sed mirandum magis, Auguſtum le proſum elephantia,qui morbus inter cæteros, ut elephas inter beluas,eminet,uelle etiam accipere conſulatum, cum rex Azarias ſimul ac lepra tactus eſt, in priuato ſe cõtinue rit,procuratione regni ad Ionathan filium relegata, ut fere omnes leproſi fecerunt. Quo uno argumento totum pror ſus priuilegiũ confutatur,profligatur, euertitur, ac nequis ambigat,ante leproſum eſſe debuiſſe,q̃ conſulem, ſciat & ex medicina,paulatim hunc morbum ſuccreſcere, & ex no

titia antiquitatis,conſulatum iniri Ianuario menſe,magiſtra
tumq; eſſe annuum. & hæc Martio proximo geſta referun
tur. Vbi neq; ſilebo,in epiſtolis ſcribi ſolere,datum,non au
tem in cæteris,niſi apud indoctos. Dicuntur enim epiſtolæ
dari,uel illi,uel ad illum. Illi quidem,qui perfert, utputa ta-
bellario,ut reddat,&in manum porrigat homini cui mittũ
tur. Priuilegium aũt,ut aiunt,Conſtantini, quod reddi ali-
cui non debebat,nec dari debuit dici,ut appareat eum, qui
ſic loquutus eſt,mentitum eſſe,nec ſciſſe fingere,quod Cō-
ſtantinum dixiſſe ac feciſſe ueriſimile eſſet. Cuius ſtultitiæ
atq; ueſaniæ affines ſe ac ſocios faciunt,quicunq; hunc ue
ra dixiſſe exiſtimant,atq; defendunt. Licet nihil iam habeãt
quo opinionem ſuam,non dico defendere,ſed honeſte ex-
cuſare poſſint. An honeſta erroris excuſatio eſt,cum patefa
ctam uideas ueritatem,nolle illi acquieſcere,quia nonnulli
magni homines aliter ſenſerunt? Magni inq; dignitate,nō
ſapiẽtia,nec uirtute. Vnde tamen ſcis,an illi,quos tu ſeque-
ris,ſi eadem audiſſent quæ tu,manſuri in ſententia fuerint,
an a ſententia receſſuri? & nihilominus indigniſſimum eſt,
plus homini uelle tribuere q; ueritati,id eſt deo. Ita enim
quidam,omnibus defecti rationibus ſolent reſpōdere, cur
tot ſummi pont. donationem hanc ueram eſſe crediderunt?
Teſtificor uos,me uocatis quo nolo,& inuitum me male-
dicere ſummis pontifi. cogitis, Quos magis in delictis ſuis
operire uellem. Sed pergamus ingenue loqui,quandoqui-
dem aliter agi nequit hæc cauſa. Vt fatear eis ita credidiſſe,
& non malitia feciſſe,quid mirũ ſi iſta crediderunt, ubi tan-
tum lucri blanditur,cum plurima,ubi nullum lucrũ oſten-
ditur,per inſignem imperitiã credant? Nonne apud Aram
cœli,in tam eximio tẽplo,& in loco maxime Auguſto,cer-
nimus pictam fabulam Sibyllæ & Octauiani,ut ferunt, ex
autoritate Innocentij tertij,hæc ſcribentis? Qui etiã de rui-
na templi pacis,ſub natale Saluatoris,hoc eſt in partu uirgi
nis,ſcriptum reliquit. Quæ ad euertendam magis fidem,

quia falſa,ꝗ ad ſtabiliendam,quia miranda ſunt,pertinent.
Mentiri ne ob ſpeciē ueritatis,pietatis, audet uicarius ueri-
tatis,& ſe ſcientē hoc piaculo obſtringere? An nō mentiť?
Immo uero a ſanctiſſimis uiris ſe,cū hoc facit,diſſentire nō
uidet? Tacebo alios. Hiero. Varronis teſtimonio utiť, decē
Sibyllas fuiſſe,quod opus Varro ante Auguſtum cōdidit.
Idē de tēplo pacis ita ſcribit. Veſpaſianus & Titus Romæ
tēplo pacis ędificato,uaſa tēpli,& uniuerſa donaria, in delu
bro illius cōſecrarūt,quæ Græca & Ro.narrat hiſtoria. Et
hic unus indoctus plus uult libello ſuo,etiā barbare ſcripto
credi,ꝗ fideliſſimis ueterū prudentiſſimorꝫ hoīm hiſtorijs.
Quia Hieronymū attigi,nō patiar hāc contumeliā ipſius ta
cite præteriri.Romæ ex autoritate papæ oſtendiť codex Bi
bliæ tanꝗ reliquiæ ſanctorꝫ, luminaribus ſemper accenſis,
quod dicūt ſcriptum chirographo Hieronymi. Quæres ar-
gumentum? Quia multum,ut inquit Virgilius, eſt pictai
ueſtis & auri. Reſꝗ magis Hieronymi manu indicat ſcri-
ptum non eſſe.Illum ego diligentius inſpectum,cōperi ſcri
ptum eſſe iuſſu regis, ut opinor, Roberti,chirographo ho
minis imperiti. Huic ſimile eſt,quanꝗ decem milia huiuſ-
modi Romæ ſunt,quod inter religioſa demonſtratur in ta-
bella effigies Petri & Pauli, quam Silueſter Conſtantino,
ab eiſdem apoſtolis in ſomnis admonito,in confirmationē
uiſionis exhibuit.Non hoc dico, quia negem effigies illas
eſſe apoſtolorum,utinamꝗ tam uera eſſet epiſtola, nomi-
ne Lentuli miſſa de effigie Chriſti,quæ nō minus improbe
ementita eſt,ꝗ priuilegium,quod confutauimus,Sed quia
tabella illa a Silueſtro non fuerit exhibita Conſtantino. In
quo non ſuſtineo admirationem animi mei continere. Di-
ſputabo enim aliquid de fabula Silueſtri. Quia & omnis
in hoc quæſtio uerſatur,& mihi cum ſermo ſit cum pontifi
cibus Ro.de pontifice Romano potiſſimum loqui decebit,
ut ex uno exēplo,facile aliorū cōiectura capiať. Et ex mul-
tis ineptijs quę ibi narrantur,unā tantū de dracone attingā,

ut doceam Conſtantinũ non fuiſſe leproſum. Etenim geſta Silueſtri ab Euſebio quodã græco homine, ut interpres teſtatur, cõpoſita ſunt, quæ natio ad mendacia ſemper ꝓmptiſſima eſt. Vt Iuuenalis Satyrica cenſura ait, Quicquid Græcia mẽdax audet in hiſtoria. Vnde draco ille uenerat? Romæ dracones nõ gignuntur. Vnde etiam illi uenenũ? In africa tantum peſtiferi dracones, ob ardorem regionis, eſſe dicuntur. Vnde præterea tantum ueneni? ut tam ſpacioſam ciuitatem peſte corrũperet, pręſertim cũ in tam alto ſpecu demerſus eſſet, ad quem cẽtum quinquaginta gradibus deſcenderetur? ſerpentes, excepto forſan Baſiliſco, nõ afflatu, ſed morſu uirus inſpirant, atq; interimunt. Nec Cato Cæſarem fugiens, cum tanta hominũ manu, per medias Africæ arenas dum iter faceret, ac dormiret, ullum ſocioꝝ ac comitum ſuorũ, ſerpentis afflatu uidit extinctum. Neq; illi populi ob id aerem ſentiunt peſtilentem. & ſi quid fabulis credimus, & Chimera, & Hydra, & Cerberus, ſine noxa uulgo conſpecti ſunt, ac tacti. Adhuc quin eum Romani potius occidiſſent. Nõ poterant inquis. At multo grandiorem ſerpentem in Africa, ad ripam Bragadæ Regulus occidit. Hunc uero uel obſtructo ore ſpecus facile erat interimere. An nolebant? Ita opinor pro deo colebant, ut Babylonij fecerũt. Cur ergo, ut olim Daniel dicitur occidiſſe, nõ & Silueſter hunc potius occidiſſet? Quin canabaceo filo alligaſſet, & domum illam in æternũ perdidiſſet? Ideo cõmentator fabulæ noluit draconem interimi, ne plane Danielis narratio referri uideretur, quod ſi Hieronymus uir doctiſſimus ac fideliſſimus interpres, Apollinariſq;, & Origenes, atq; Euſebius, & nõnulli alij narrationem Beli fictã eſſe affirmant, ſi eam Iudæi in ueteris inſtrumenti archetypo non agnoſcunt, id eſt, ſi doctiſſimi quiq; latinorum, plæriq; Græcoꝝ, ſinguli Hebræoꝝ, illam ut fabulã damnant, ego non hanc, adumbratam ex illa, damnabo, quæ nullius ſcriptoris autoritate fulcitur, & quæ magiſtram multo ſuperat

ſtultitia? Nam quis beluæ domum ſubterraneam ædifica uerat? Quis illic eã collocauerat, & ne prodiret atq; auolaret (Volant enim dracones, ut quidam aiunt, & ſi alij negant) imperauerat? Quis genus illud cibi excogitauerat? Quis fœminas, eaſq; uirgines, ac ſanctimoniales deſcendere præceperat, nec niſi calẽdis? An tenebat draco quis eſſet dies calendarũ? & tam parco, raroq; erat cibo contentus? Nec uirgines tam altum ſpecum, tam immanem, & eſurientem beluam exhorrebant? Credo blandiebatur eis draco, ut fœminis, ut uirginibus, ut cibaria afferẽtibus. Credo etiã cum illis fabulabatur. Quid ni, honor dicto, etiam coibat? Nam & Alexãder, & Scipio ex draconis ſerpentiſue cum matre cõcubitu geniti dicuntur. Quid de negato poſtea uictu? Non potius aut prodijſſet, aut fuiſſet extinctus? O miram hominum dementiã, qui his anilibus deliramentis fidem habent. Iam uero quàm diu hoc factitatũ eſt? Quando fuit cœptum? Ante aduentum ſaluatoris? An poſtea? nihil horum ſcitur. Pudeat nos, pudeat harum neniarũ, & leuitatis pluſq; inimicæ. Erubeſcat Chriſtianus homo, qui ueritatis ſe ac lucis filium nominat, proloqui, quæ non modo uera non ſunt, ſed nec uériſimilia. At enim inquiunt, hanc dæmones poteſtatem in gentibus obtinebant, ut eas dijs ſeruientes illuderent. Silete impudentiſſimi homines, ne dicam ſceleratiſſimos, qui fabulis ueſtris tale ſemper uelamentũ obtenditis. Non deſyderat ſynceritas chriſtiana patrociniũ falſitatis. Satis per ſe ſuperq; ſua ipſius luce ac ueritate defenditur, ſine iſtis cõmentitijs ac præſtigioſis fabellis, in deum in Chriſtũ, in ſpiritũſanctũ cõtumelioſiſſimis. Siccine deus arbitrio dæmonum tradiderat genus humanũ, ut tam manifeſtis, tam imperioſis miraculis ſeduceretur? ut propemodum poſſet iniuſtitia accuſari, qui oues lupis cõmiſiſſet, & homines magnam errorũ ſuorũ haberent excuſationem. Quod ſi tantum olim licebat dæmonibus, & nunc apud infideles uel magis liceret, quod minime uidemus. Nec ullæ

ab eis huiuſmodi fabulæ proferuntur. Tacebo de alijs populis, dicā de Ro. apud quos pauciſſima miracula ferūtur, eaq; uetuſta atq; incerta. Vale. Max. ait, Hiatū illū terræ in medio foro, cū ſe in eū Curtius armatū adacto equo immiſiſſet, iterū coijſſe, inq; priſtinā formā cōtinuo reuertiſſe. Itē Iunonē monetā cū a quodā milite Ro. captis Veijs ꝑ iocū interrogata eſſet, an Romā migrare uellet, reſpōdiſſe uelle. Quorꝝ neutrū Titus Li. ſentit, & prior autor & grauior. Nā & hiatū ꝑmanſiſſe uult, nec tam fuiſſe ſubitum ꝙ uetuſtum, Et ante conditā urbē, appellatūq; Curtium lacū, ꝙ in eo delituiſſet Curtius Metius Sabinus, Romanorꝝ fugiēs impreſſionē. Et Iunonē annuiſſe, non reſpondiſſe. Adiectū fabulæ poſtea, uocē reddidiſſe. Atq; de nutu quoq; palam eſt illos eſſe mentitos, uel qđ motū ſimulachri, auellebant aūt illud, interpretati ſunt, ſua ſponte eſſe factum, uel qua laſciuia hoſtilem, & uictā, & lapideā deam interrogabant, eadem laſciuia annuiſſe finxerūt. Tā&ſi Liuius inquit nō annuiſſe, ſed milites ꝙ annuiſſet exclamaſſe. Quæ tn̄ boni ſcriptores nō defendūt facta, ſed dicta excuſant. Nam prout idem Liuius ait, datur uenia antiquitati, ut miſcendo humana diuinis, primordia urbiū auguſtiora faciat. & alibi, Sed ī rebus tā antiquis, ſi qua ſimilia ueritati ſunt, pro ueris accipiantur. Satis habeā, hęc ad oſtentationē ſcęnę gaudētis miraculis aptiora, ꝙ ad fidem, neq; affirmare, neq; refellere eſt operepretiū. Terentius Varro his duobus & prior, & doctior, & ut ſentio, grauior autor, ait triplicē hiſtoriā de lacu Curtio a totidē autoribus proditā. Vnā a Proculo, quod is lacus ita ſit appellatus a Curtio, qui ſe in eū deiecit, Alterā a Piſone, qđ a Metio Sabino, Tertiā a Cornelio, cuius rei ſocium addit Luctatiū, qđ a Curtio cōſule, cui collega fuit M. Genutius. Neque uero diſſimulauerim Valeriū nō plane poſſe reprehendi, quod ita loquatur, cum paulo poſt grauiter & ſeuere ſubijciat. Nec me præterit, de motu & uoce deorum immortaliū, humanis oculis auribuſq; percepto,

ꝗ in ancipiti opinione æſtimatio uerſetur. Sed quia nonno
ua dicuntur, ſed tradita repetũtur, fidem autores uendicẽt,
De uoce deoꝝ dixit, propter Iunonem monetã, & propter
ſimulachrum Fortunę, quod bis locutũ fingitur his uerbis.
Rite me matronæ uidiſtis, rite dedicaſtis. At uero noſtri fa
bulatores paſſim inducunt Idola loquentia, quod ipſi genti
les & Idolorum cultores non dicunt, & ſyncerius negant,
ꝗ Chriſtiani affirmãt. Apud iſtos pauciſſima miracula, nõ
fide autorum, ſed ueluti ſacra quadam ac religioſa uetuſta
tis cõmendatione nituntur. Apud iſtos recentiora quædã
narrãtur, quæ illoꝝ hoĩes temporũ neſcierũt. Neq; ego ad-
mirationi ſctõꝝ derogo, nec ipſoꝝ diuina oꝑa abnuo, quũ
ſciã tantũ fidei, quantũ eſt granũ ſinapis, montes etiã poſſe
transferre. Immo defendo illa & tueor, ſed miſceri cũ fabu-
lis nõ ſino. Nec ꝑſuaderi poſſum hos ſcriptores alios fuiſſe
ꝗ aut infideles, qui hoc agerẽt in deriſum Chriſtianoꝝ. ſi
hęc figmẽta, ꝑ doloſos homines in manus imperitoꝝ dela
ta acciperentur pro ueris, aut fideles, habentes ęmulationẽ
dei, ſed nõ ſecundũ ſcientiã, q non modo de geſtis ſctõꝝ,
uerũ etiã dei genitricis, atq; adeo Chriſti improba quædã &
pſeudeuangelia ſcribere nõ reformidarũt, & ſũmus pont.
hos libros appellat apocryphos, Quaſi nihil uitij ſit, qđ eoꝝ
ignoratur author, Quaſi credibilia ſint quæ narrant, Quaſi
ſancta & ad confirmationẽ religionis pertinentia, ut iam nõ
minus culpæ ſit penes hunc q mala probat, ꝗ penes illũ qui
mala excogitauit. Nũmos reprobos diſcernimus, ſeꝑamus
abijcimus, doctrinã reprobã nõ diſcernemus, ſed retinebi-
mus? ſed cũ bona miſcebimus? ſed pro bona defendemus?
Ego uero ingenuam feram ſententiam. Geſta Silueſtri nego
eſſe apocrypha, quia ut dixi, Euſebius quidam fertur autor,
ſed falſa atque indigna quæ legantur exiſtimo, cum in alijs,
tum uero in illo quod narratur de dracone, de thauro, de le
pra, propter quã refutanda tanta repetij. Neq; enim ſi Naa
man leproſus fuit, continuo & Cõſtantinũ leproſum fuiſſe

dicemus, De illo multi autores meminerunt, de hoc princi pe orbis terrarũ nemo, ne ſuorũ quidem ciuiũ ſcripſit, niſi neſcio quis alienigena, cui nõ aliter eſt habenda fides, ꝙ alteri cuidã, de ueſpis intra nares Veſpeſiani nidificantibus, & de rana partu a Nerone emiſſa, unde Lateranũ uocitatũ locum dicunt, quod ibi rana lateat in ſepulchro. Quod nec ueſpæ ipſæ, nec ranæ, ſi loqui poſſent, dixiſſent, niſi ad deos capitolinos hoc referũt, quaſi illi loqui conſueſſent, & hoc fieri iuſſiſſent. Sed quid mirer hæc nõ intelligere pontifices, cũ nomen ignorent ſuum? Cephas enim dicunt uocari Petrum, quia caput apoſtolorũ eſſet, tãꝙ hoc uocabulũ ſit grẹcum ἀπὸ τῆς κεφαλῆς, & nõ hebraicũ, ſed potius ſyriacum, quod Græci κηφὺς ſcribunt, quod apud eos interpretatur Petrus, non caput. Eſt enim Petrus & petra græcum uocabulum, ſtulteꝙ per ethymologiã latinam exponitur petra, quaſi pede trita. Et metropolitanũ ab archiepiſcopo diſtinguũt uoluntꝙ illum a menſura ciuitatis dictum, cum græce dicatur non metropolis, ſed μητρόπολις, id eſt mater ciuitatis ſiue urbis, & patriarcham quaſi patrem patrum, & papam ab intericctione pape dictum, & fidem orthodoxam quaſi recta gloria, & Simonem media correpta, cum legendum ſit media longa, ut Platonem, & Catonem, ita legendum Simonem. Et multa ſimilia, quæ tranſeo, ne culpa aliquorum omnes ſummos pontifices uidear inſectari. Hæc dicta ſint, ut nemo miretur, ſi donationem Conſtantini cõmentitiam fuiſſe, papæ multi non potuerunt deprehẽdere, tam&ſi ab aliquo eorum ortam eſſe hanc fallaciam reor. At dicitis, cur Imperatores, quorũ detrimẽto res iſta cedebat, donationẽ Conſtãtini non negant, ſed fatentur, affirmant, conſeruant? Ingens argumentum, mirifica defenſio. Nam de quo tu loqueris Imperatore? ſi de græco, qui uerus fuit Imperator, negabo confeſſionem. ſin de latino, libenter etiam confitebor. Etenim quis neſcit Imperatorem latinum gratis factũ eſſe a ſummo pont. Vt opinor Stephano, qui græcum Imperatorem,

peratorem, ꝙ auxilium non ferret Italiæ, priuauit, latinisq; fecit, ita ut plura Imperator a papa, ꝙ̄ papa ab Imperatore acciperet. Sane Troianas opes quibuſdā pactionibus ſoli Achilles & Patroclus inter ſe partiti ſunt. Quod etiam mihi uidentur indicare Ludouici uerba, cum ait, Ego Ludouicus Imperator Ro. Auguſtus ſtatuo, & cōcedo, per hoc pactum confirmationis noſtræ, tibi beato Petro principi apoſtolorum, & per te uicario tuo, dn̄o Paſchali ſummo pont. & ſucceſſoribus eius in perpetuum, ſicut a prædeceſſoribus noſtris uſq; nūc in ueſtra poteſtate & ditione tenuiſtis, Romanam ciuitatem, cum ducatu ſuo, & ſuburbanis, atq; uiculis omnibus, & territorijs eius, mōtanis, atq; maritimis littoribus, & portubus, ſeu cunctis ciuitatibus, caſtellis, oppidis, ac uillis, in Thuſciæ partibus. & cętera. Tu ne Ludouice cum Paſchale paciſceris? Si tua, id eſt imperij Ro. ſunt iſta, cur alteri concedis? Si ipſius, & ab ipſo poſſidetur, qd attinet te illa confirmare? Quantulū etiam ex imperio Ro. tuū erit, ſi caput ipſum imperij amiſiſti? A Roma dicitur Romanus Imperator. Quid cætera quæ poſſides, tua ne an Paſcalis ſunt? Credo tua dices. Nihil ergo ualet donatio Conſtantini, ſi ab eo pontifici donata tu poſſides. Si ualet, quo iure tibi Paſchalis cætera remittit, retentis tantū ſibi quę poſſidet? Id ſibi uult tanta, aut tua in illum, aut illius in te de imperio Ro. largitio? Merito igitur pactum appellas, quaſi quandam colluſionem. Sed quid faciam inquies? Repetam armis quę papa occupat? At ipſe iam factus eſt me potentior. Repetam iure? At ius meum tantum eſt, quantum ille eſſe uoluerit. Non enim hæreditario nomine ad imperium ueni, ſed pacto, ut ſi Imperator eſſe uolo, hæc & hæc inuicem papæ promittam. Dicam nihil donaſſe ex imperio Conſtantinum? At iſto modo cauſam agerem græci Imp. & me omni fraudarem imperij dignitate. Hac enim ratione papa ſe dicit facere Imperatorē me, quaſi quendā uicarium & niſi promittam, non facturum, & niſi paream, me abdica

turum. Dũmodo mihi det, omnia fatebor, omnia paciſcar. Mihi tamen crede, ſi Romam ego aut Thuſciã poſſiderem; tantum abeſt, ut facerẽ, quæ facio, ut etiam fruſtra mihi Paſchalis donationis, ſicut reor falſæ, caneret cantilenam. Nũc concedo, quæ nec teneo, nec habiturum me eſſe ſpero. De iure papæ inquirere non ad me pertinet, ſed ad Conſtantinopolitanum Auguſtum. Iam apud me excuſatus es Ludouice, & quiſquis alius Ludouici ſimilis. Quid de aliorũ Imperatorũ cum ſummis pontificibus pactione ſuſpicandum eſt, cum ſciamus quid Sigiſmundus fecerit, princeps alioqui optimus & fortiſſimus, ſed iam affecta ętate minus fortis? Quem per Italiam paucis ſtipatoribus ſeptũ in diem uiuere uidimus, Romæ etiam fame periturum, niſi eũ, ſed non gratis (extorſit enim donationem) Eugenius pauiſſet. Is cum Romam ueniſſet, ut pro Imperatore Romanorum coronaretur, non aliter a papa coronari potuit, ꝙ ut Cõſtantini donationem ratam haberet, eademq; omnia de integro donaret. Quid magis contrarium, ꝙ pro Imperatore coronari, qui Romæ ipſi renũciaſſet? & coronari ab illo, quem & cõfiteatur, & quantũ in ſe eſt, dñm Ro. imperij faciat? ac ratã habere donationem, quæ uera ſi ſit, nihil Imperatori de imperio reliqui fiat? Quod, ut arbitror, nec pueri feciſſent. Quo minus mirum, ſi papa ſibi arrogat Cæſaris coronationem, quę populi Ro. eſſe deberet. Si tu papa, & potes græcum Imperatorem priuare Italia, prouincijſq; occidentis, & latinum Imp. facis, cur pactionibus uteris? Cur bona Cæſaris partiris? Cur in te imperium tranſfers? Quare ſciat quiſquis eſt Imperator Ro. me iudice, ſe non eſſe nec Auguſtum, nec Cæſarem, nec Imperatorem, niſi Romę imperium teneat, & niſi operam det, ut urbem Romam recuperet, plane eſſe periurum. Nam Cęſares illi priores, quorũ fuit primus Conſtantinus, nõ adigebantur iuſiurandũ interponere, quo nunc Cæſares obſtringũtur, ſed quantũ humana ope pręſtari poteſt, nihil imminuturos eſſe de ampli-

tudine imperij Ro. eamq́ ſedulo adaucturos. Non ea re tā
men uocati Auguſti, ꝙ imperium augere deberēt, ut aliqui
ſentiūt, latinæ linguæ imperiti. Eſt enim Auguſtus quaſi ſa
cer, ab auium guſtu dictus, quæ in auſpicijs adhiberi ſole-
bant, græcorumq́ teſtante lingua, apud quos Auguſtus σε
βαςὸς dicitur. Vnde Sebaſtia uocata. Melius ſummus pont.
ab augēdo Auguſtus diceretur, niſi ꝙ dum temporalia au-
get, ſpiritualia minuit. Itaq́ uideas, ut quiſq́ peſſimus eſt
ſummorum pontificū, ita maxime defendendæ huic dona-
tioni incūbere. Qualis Bonifacius octauus, qui Celeſtinū
tubis parieti inſertis decepit. Hic & de donatiōe Cōſtantini
ſcribit, & regem Franciæ priuauit, regnūq́ ipſum, quaſi do
nationem Conſtantini exequi uellet, eccleſiæ Ro. fuiſſe &
eſſe ſubiectū iudicauit. Qđ ſtatim ſucceſſores eius Benedi
ctus & Clemēs, ut improbū iniuſtūq́ reuocarunt. Verū qđ
ſibi uult iſta ueſtra pontifices Ro. ſolicitudo, ꝙ a ſingulis
Imperatoribus donationē Conſtantini exigitis cōfirmari,
niſi quod iuri diffiditis ueſtro? Sed laterē lauatis, ut dicit.
Nam neq́ illa unq́ fuit, & qđ nō eſt, confirmari nō poteſt,
& quicquid donant Cæſares, decepti exemplo Conſtanti-
ni faciunt, & donare imperium nequeūt. Age uero demus
Conſtantinū donaſſe, Silueſtrūq́ aliquando poſſediſſe, ſed
poſtea uel ipſum, uel aliquem ipſorꝝ a poſſeſſione deiectū,
loquor nunc de his, quę papa nō poſſidet, poſtea loquar de
his quæ poſſidet. Quid poſſum uobis magis dare, ꝗ̄ ut ea
quæ nec fuerunt, nec eſſe potuerunt, fuiſſe concedam? Ta-
men dico uos, nec iure diuino, nec iure humano, ad recupe
rationem agere poſſe. In lege ueteri hebræus ſupra ſextum
annū hebræo ſeruire uetabatur, & quinquageſimo quoq́
anno omnia redibant ad priſtinum dominū. Tempore gra
tiæ Chriſtianus a uicario Chriſti, redēptoris noſtræ ſeruitu
tis, premetur ſeruitio ęterno? Quid dicam, reuocabitur ad
ſeruitutem, poſtquam liber factus eſt, diuq́ potitus liber-
tate? Sileo ꝗ̄ ſæuus, ꝗ̄ uehemens, ꝗ̄ barbarus dominatus

frequẽter eſt ſacerdotum. Quod ſi ante ignorabatur, nuper eſt cognitum, ex monſtro illo, atq; portento, Ioanne Vitelesco Cardinale & patriarcha, qui gladiũ Petri quo auriculã Malcho abſcidit, in Chriſtianorum ſanguine laſſauit, quo gladio & ipſe perijt. An uero populis Iſrael a domo Dauid & Salomonis, quos prophetæ a deo miſſi unxerant, tamẽ propter grauiora onera deſciſcere licuit, factũq; eorũ deus probauit, nobis ob tantam tyrannidem deſciſcere non licebit? ab his præſertim qui nec ſunt reges, nec eſſe poſſunt, & qui de paſtoribus ouium, id eſt animarũ facti ſunt fures ac latrones. Et ut ad ius humanũ ueniam, quis ignorat nullũ ius eſſe bellorum? aut ſi quod eſt, tandiu ualere, q̃diu poſſideas, quæ bello paraſti. Nam quũ poſſeſſionem perdis, & ius perdidiſti. Ideoq; captiuos, ſi fugerint, nemo ad iudicẽ repetere ſolet, etiam nec prædas, ſi eas priores domini receperint. Apes & quædã alia uolucrũ genera, ſi e priuato meo longius euolauerint, & in alieno deſederint, repeti nõ queunt. Tu homines non modo liberum animal, ſed dñm cæterorum, ſi ſe in libertatem manu & armis aſſerant, non manu & armis repetes, ſed iure, quaſi tu homo ſis, illi pecudes. Neque eſt qđ dicas, Romani iuſte bella nationibus intulerũt, iuſteq; libertate illas exuerunt. Noli me ad iſtã uocare quęſtionem, ne quid in Romanos meos cogar dicere. Quanq̃ nullum crimen tam graue eſſe potuit, ut æternam mererentur populi ſeruitutem. Cum eo, q; ſæpe culpa principis, magniue alicuius in repu. ciuis bella geſſerunt, & uicti immerita ſeruitutis pœna affecti ſunt. Quorũ exemplis plena ſunt omnia. Neq; uero lege naturę comparatum eſt, ut populus ſibi populum ſubigat. Pręcipere alijs eoſq; exhortari poſſumus, imperare illis ac uim afferre non poſſumus. Niſi relicta humanitate, uelimus ferociores beluas imitari, quę ſanguinariũ in infirmiores imperiũ exercẽt, ut leo in quadrupedes, aquila in uolucres, delphinus in piſces. Verũtamen hæ beluæ nõ in ſuum genus ſibi ius uẽdicant, ſed inferius.

Quod quanto magis faciendum nobis eſt, & homo homini religioni habendus? quum, ut M. Fabius inquit, nulla ſupra terras adeo rabioſa belua, cui non imago ſua ſancta ſit. Itaq; quatuor fere cauſæ ſunt, ob quas bella inferūtur. Aut ob ulciſcendam iniuriam, defendendoſq; amicos. Aut timore accipiendæ poſtea calamitatis, ſi uires aliorum augeri ſinātur. Aut ſpe predæ. Aut gloriæ cupiditate. Quarum prima non nihil honeſta, ſecunda parū, duæ poſteriores nequaquam honeſtæ ſunt. Et Romanis quidem illata fuere frequenter bella, ſed poſtquam ſe defenderant, & illis & alijs ipſi intulerūt, nec ulla gens eſt quæ ditioni eorum ceſſerit, niſi bello uicta, & domita. quā recte, aut qua cauſa, ipſi uiderint. Eos ego nolim nec damnare, tanquam iniuſte pugnauerint, nec abſoluere tanquam iuſte. Tantum dicam, eadem ratione Romanos cæteris bella intuliſſe, qua reliqui populi regeſq;. Atq; ipſis qui bello laceſſiti uictiq; ſunt, licuiſſe deficere a Romanis, ut ab alijs dominis defecerunt. Ne forte, quod nemo diceret, imperia omnia ad uetuſtiſſimos illos, qui primi domini fuere; id eſt, qui primi præripuere aliena, referantur. & tamen melius in uictis bello nationibus populo Ro. quā Cæſaribus remp. opprimentibus ius eſt. Quocirca ſi fas erat gentibus a Conſtantino, & quod plus eſt, a pop. Ro. deſciſcere, profecto & ab eo ius erit, cuicunq; ceſſerit ille ius ſuū. Atq; ut audacius agam, ſi Romanis licebat, Conſtantinū aut exigere ut Tarquinium, aut occidere ut Iulium Cæſarem, multo magis eum, uel Romanis uel prouincijs licebit occidere, qui in locum Conſtantini utcūq; ſucceſſit. Hoc & ſi uerum, tamen ultra cauſam meā eſt, & idcirco me reprimere uolo, nec aliud ex his colligere, quæ dixi, niſi ineptum eſſe, ubi armorum uis eſt, ibi ius quemq; afferre uerborum. Quia quod armis acquiritur, idem rurſus armis amittitur. Eo quidem magis, quod aliæ nouæ gētes, ut de Gothis accepimus, quæ nunquam ſub imperio Ro. fuerunt, fugatis ueteribus incolis; Italiam & multas prouincias occuparunt, quas in ſeruitu-

tem reuocari, in qua nunq̃ fuerunt, quæ tandẽ æquitas eſt? præſertim uictrices, & forte a uictis. Quo tempore, ſi quæ urbes ac nationes, ut factum fuiſſe ſcimus, ab Imperatore deſertæ, ad Barbarorũ aduentum neceſſe habuerunt, deligere ſibi regem, ſub cuius auſpicijs uictoriã reportarunt, nunquid hunc poſtea a principatu deponerent? Aut eius filios, tum cõmendatione patris, tum propria uirtute fauorabiles iuberent eſſe priuatos, ut iterũ ſub Romano principe eſſent maxime cum eorum opera aſſidue indigerent, & nullũ aliunde auxilium ſperarent? Hoc ſi Cæſar ipſe, aut Conſtantinus, ad uitam reuerſus, aut etiam Senatus populuſq; Ro. ad cõmune iudiciũ, quale in Græcia Amphitrionũ fuit, uocaret, prima ſtatim actione repelleretur, q̃ a ſe olim cuſtode deſertos, q̃ tandiu ſub alio principe degentes, q̃ nunq̃ alienigenę regi ſubditos, q̃ deniq; homines libertati natos, & in libertatem robore animi corporiſq; aſſertos, ad famulatum ſeruitiumq; repoſceret. Vt appareat, ſi Cæſar, ſi po. Ro. a repetendo excluſus eſt, multo uehemẽtius papam eſſe excluſum. Et ſi licet alijs nationibus, quæ ſub Roma fuerunt, aut regem ſibi creare, aut remp. tenere, multo magis id licere populo Ro. pręcipue aduerſus nouam papæ tyrannidem. Excluſi a defendenda donatione aduerſarij, quod nec unq̃ fuit, & ſi qua fuiſſet, iam temporũ conditione intercidiſſet, confugiunt ad alterũ genus defenſionis, & uelut relicta urbe, in arcem ſe recipiunt, quam ſtatim deficientibus cibarijs dedere cogentur. Præſcripſit, inquiunt, Romana eccleſia in his quę poſſidet. Cur ergo, quæ maior pars eſt, ea repoſcit in quibus non præſcripſit, & in quibus alij præſcripſerunt? Niſi id non licet alijs in hunc, quod huic licet in alios. Pręſcripſit Romana eccleſia. Cur ergo ab Imperatoribus toties curat ſibi ius confirmandum? Cur donationem confirmationemq; Cæſarum iactat, ſi hoc unum ſatis eſt? Iniuriam ei facis, ſi de altero quoq; iure non ſileas. Cur igitur de altero non ſiles? Nempe quia hoc ſibi

non ſufficit. Præſcripſit Romana eccleſia, & quomodo po⸗
teſt pręſcripſiſſe, ubi de nullo titulo, ſed de malæ fidei poſ⸗
ſeſſione conſtat? Aut ſi malæ fidei poſſeſſionem neges, pro
fecto ſtultæ fidei negare non poſſes. An in tanta re, tamq́ᵒ
aperta excuſata debet eſſe & facti & iuris ignorantia? Facti
quidem, ꝙ Romam prouinciaſq́ᵒ non dedit Conſtantinus,
quod ignorare idiotæ hominis eſt, non ſummi pontificis.
Iuris autem, quod illa nec donari potuere, nec accipi, quod
neſcire uix Chriſtiani eſt. Ita ne ſtulta credulitas dabit tibi
ius in his, quæ ſi prudentior fores, tua nunquam fuiſſent.
Quid? Nonne nunc ſaltem, poſtquam te per ignorantiam
atq́ᵒ ſtultitiam poſſediſſe docui, ius iſtud, ſi quod erat, amit
tes? & quod inſcitia male contulerat tibi, nonne id rurſum
cognitio bene adimet? Mancipiumq́ᵒ ab iniuſto ad iuſtum
dominum reuertetur, fortaſſis etiam cum uſufructu? ꝙ ſi
adhuc poſſidere pergis, iam inſcitia in malitiam, fraudemq́ᵒ
conuerſa eſt, planeq́ᵒ effectus es malæ fidei poſſeſſor. Præ⸗
ſcripſit Romana eccleſia. O imperiti, o diuini iuris ignari.
Nullus quantumuis annorum numerus uerum abolere ti
tulum poteſt. An uero captus ego a Barbaris, credituſque
perijſſe, poſt centum annos quibus captiuus fui, poſtlimi⸗
nio reuerſus, paternæ hęreditatis repetitor excludar? Quid
hac re inhumanius? Atque ut aliquod afferam exemplum,
num Iepthe dux Iſrael repoſcentibus filijs Ammon, terram
a finibus Arnon, uſq́ᵒ in Iabue, atq́ᵒ in Iordanem, reſpondit
præſcripſit Iſrael iam per trecentos annos? An quod nun⸗
quam illorum, ſed Amorreorum fuiſſet terra, quam repo⸗
ſcerent, oſtendit? & hoc argumentum eſſe, ad Ammonitas
illam non pertinere, quod nunquam intra tot annorum cir
culum repopoſciſſent? Præſcripſit Romana eccleſia. Tace
nepharia lingua. Præſcriptionē, quæ fit de rebus mutis at⸗
que irrationabilibus, ad hominem tranſfers, cuius quo diu⸗
turnior in ſeruitute poſſeſſio, eo eſt deteſtabilior. Aues ac
ferę in ſe præſcribi nolunt, ſed quantolibet tempore poſ⸗

ſeſſæ,cum libuerit,& oblata fuerit occaſio,abeunt,homini ab homine poſſeſſo non licet abire? Accipe, unde magis fraus doluſq;,quam ignorantia Romanorũ pont. appareat, utentiũ iudice bello,non iure. Cui ſimile quiddam primos pontifices,in occupanda urbe,cæteriſq; oppidis, credo feciſſe. Parum ante me natum,teſtor eorũ memoriam,qui interfuerunt,per inauditum genus fraudis Roma papale accepit imperiũ,ſeu tyrannidem potius, cum diu libera fuiſſet. Is fuit Bonifacius nonus, octauo in fraude & nomine par,ſi modo Bonifacij dicendi ſunt,qui peſſime faciunt,& cũ Romani deprehenſo dolo apud ſe indignarẽtur, Bonifacius papa, in morem Tarquinij,ſumma quæq; papauera uirga decuſſit. Quod cum poſtea,qui ei ſucceſſit, Innocentius imitari uellet, urbe fugatus eſt. De alijs pontificibus nolo dicere,qui Romam ui ſemper oppreſſam armiſq; tenuerunt,licet quoties potuit rebellauit, ut ſexto abhinc anno,cum pacem ab Eugenio obtinere non poſſet, nec pax eſſet hoſtibus,qui eam obſidebant,& ipſa papam intra ędes obſedit,non permiſſura illum abire,priuſq; aut pacem cum hoſtibus faceret,aut adminiſtrationẽ ciuitatis relegaret ad ciues. At ille maluit urbẽ deſerere, diſſimulato habitu,uno fugæ comite,q̃ ciuibus gratificari,iuſta & æqua petẽtibus. Quibus ſi des electionem, quis ignorat libertatẽ magis q̃ ſeruitiũ electuros? Idem ſuſpicari libet de cæteris urbibus quæ a ſummo pont. in ſeruitute retinentur, per quem a ſeruitute liberari debuiſſent. Longum eſſet recenſere, quot urbes ex hoſtibus captas,populus Rom. liberas fecit,adeo ut T. Flammintus omnem Græciam,quæ ſub Antiocho fuiſſet,liberam eſſe,& ſuis uti legibus iuberet. At papa, ut uidere licet,inſidiatur ſedulo libertati populorum. Ideoq; uiciſſim illi quoq; oblata facultate (ad Bononiã modo reſpice) rebellant. Qui ſiquando ſponte,quod euenire poteſt,aliquo aliunde periculo urgente,in papale imperium conſenſerunt,non ita accipiendum eſt,conſenſiſſe,ut ſeruos ſe facerent,

cerent. Vt nūq; ſubtrahere a iugo colla poſſent. Vt poſtea nati non & ipſi arbitriū ſui habeant. Nam hoc iniquiſſimū foret. Spōte ad te ſumme pont. ut nos gubernes uenimus, ſponte nūc rurſus abs te, ne gubernes diutius, recedimus, ſi qua tibi a nobis debentur, ponatur calculus datoꝝ & acceptorum. At tu gubernare inuitos uis, quaſi pupilli ſimus qui te ipſum forſitan ſapientius gubernare poſſemus. Adde huc iniurias, quę aut abs te, aut a tuis magiſtratibus huic ciuitati frequentiſſime inferuntur. Deum teſtamur, iniuria cogit nos rebellare, ut olim Iſrael a Roboam fecit, Et quæ tanta fuit illa iniuria, quanta portio noſtræ calamitatis, grauiora ſoluere tributa? Quid enim ſi remp. noſtram exhaurias? Exhauſiſti. Si templa ſpolies? Spoliaſti. Si uirginibus matribuſq; familiæ ſtuprū inferas? Intuliſti. Si urbem ſanguine ciuili perfundas? Perfudiſti. Hæc nobis ſuſtinenda ſunt? An potius, cū tu pater nobis eſſe deſieris, nos quoq; filios eſſe obliuiſcemur? Pro patre, ſumme pont. aut ſi hoc te magis iuuat, pro domino hic te populus aduocauit, non pro hoſte atq; carnifice. Patrem agere aut dominū non uis, ſed hoſtem & carnificem. Nos ſæuitiem tuam, impietatēq; & ſi iure offenſę poteramus, tamen quia Chriſtiani ſumus, nō imitabimur. Nec in tuum caput ultorē ſtringemus gladium, ſed te abdicato, atq; ſummoto, alterū patrem dominumue adoptabimus. Filijs a malis parētibus e quibus geniti ſunt, fugere licet, nobis a te, non uero patre, ſed adoptiuo, & peſſime nos tractante, non licebit? Tu uero, quæ ſacerdotij operis ſunt, cura, & noli tibi ponere ſedem ad aquilonem, & illinc tonando fulgurantia fulmina in hunc populum cæteroſq; uibrare. Sed quid plura opus eſt in re apertiſſima dicere? Ego non modo Conſtantinum non donaſſe tanta, non modo non potuiſſe Romanum pontificem in eiſdem præſcribere, ſed etiam ſi utrunq; eſſet, tamen utrūq; ius ſceleribus poſſeſſoꝝ extinctum eſſe contendo, cum uideamus totius Italiæ, multarumq; prouinciarum cladem,

ac uaſtitatem ex hoc uno fonte fluxiſſe. Si fons amarus eſt, & riuus. Si radix immunda, & rami. Si delibatio ſancta nō eſt, nec maſſa. Ita e diuerſo, ſi riuus amarus, fons obſtruendus eſt. ſi rami immundi, e radice uitium uenit. ſi maſſa ſancta non eſt, delibatio quoq; abominanda eſt. An poſſumus principatum potentiæ papalis pro iure proferre, quem tantorum ſcelerum, tantorumq; omnis generis maloꝝ cernimus eſſe cauſam? Quamobrē dico, & exclamo (neq; enim timebo homines, deo fretus) neminē mea ætate in ſummo pōtificatu fuiſſe, aut fidelem diſpenſatorem, aut prudentē; qui tantum abeſt, ut dederit familiæ dei cibū, & eſcam panis. Papa & ipſe bella pacatis populis infert, & inter ciuitates principeſq; diſcordias ſerit. Papa & alienas ſitit opes, & ſuas exſorbet, ut Achilles in Agamemnonē δημοβόρος βασιλεύς. Papa nō modo remp. quod nō Verres, nō Catilina, nō quiſpiam peculator auderet, ſed etiam rem eccleſiaſticā, & ſpiritumſanctū quæſtui habet, quod Simon ille magus deteſtatur. Et cum horum admonetur, & a quibuſdam bonis uiris reprehenditur, non negat, ſed palam fatetur, atque gloriatur, licere enim quauis ratione patrimonium eccleſię, a Cōſtantino donatū, ab occupantibus extorquere. Quaſi eo recuperato, religio Chriſtiana futura ſit beata, & nō magis omnibus flagitijs, luxurijs, libidinibuſq; oppreſſa, ſi modo opprimi magis poteſt, & ullus eſt ſceleri ulterior locus. Vt igitur recuperet cætera mēbra donationis, male ereptas a bonis uiris pecunias peius effundit, militumq; equeſtres pedeſtreſq; copias, quibus omnia infeſtantur, alit, Cū Chriſtus in tot milibus pauperum, fame ac nuditate moriatur. Nec intelligit, o indignū facinus, cum ipſe ſecularibus auferre, quæ ipſoꝝ ſunt, laborat, illos uiciſſim, ſiue peſſimo exemplo induci, ſiue neceſſitate cogi, licet non eſt uera neceſſitas, ad auferenda quæ ſunt eccleſiaſticorū. Nulla itaq; uſquam religio, nulla ſanctitas, nullus dei timor, & quod referens quoque horreſco, omnium ſcelerum impij homi-

nes a papa ſumunt excuſatiõnem. In illo enim comitibus que eius eſt omnis facinoris exemplum, ut cum Eſaia, & Paulo, in papam & papæ proximos dicere poſſumus, Nomen dei per uos blaſphematur inter gentes. Qui alios docetis, uoſipſos non docetis. Qui prædicatis nõ furandum, latrocinamini. Qui abominamini idola, ſacrilegium facitis. Qui in lege & in pontificatu gloriamini, per præuaricationem legis deum uerum pontificẽ inhonoratis. Quod ſi populus Ro. ob nimias opes, ueram illam Romanitatem perdidit, ſi Salomon ob eandem cauſam in idololatriã, amore fœminarũ lapſus eſt, nonne idem putamus fieri in ſummo pont. ac reliquis clericis? Et poſtea putamus deum fuiſſe permiſſurum, ut materiã peccandi Sylueſter acciperet. Nõ patiar hanc iniuriam fieri ſanctiſſimo uiro. Nõ feram hanc contumeliam fieri pontifici optimo, ut dicatur imperia, regna, prouincias accepiſſe, quibus renunciare etiam ſolent qui clerici fieri uolunt. Pauca poſſedit Syluester, pauca cæteriq; ſummi pont. quorũ aſpectus apud hoſtes quoq; erat ſacroſctũs, ueluti illius Leonis, q truceẽ barbari regis animũ terruit, ac fregit, quẽ Romanę uires nec frãgere nec terrere potuerant. Recentes uero ſummi pont, id eſt diuitijs, ac delicijs affluentes, id uidentur laborare, ut quantũ priſci fuere ſapiẽtes & ſancti, tantũ ipſi & impij ſint, & ſtulti, & illorum egregias laudes omnibus probris uincant. Hęc quis Chriſtiani nominis queat ęquo animo ferre? Verum ego in hac prima noſtra oratiõe nolo exhortari principes, ac populos ut papã effrenato curſu uolitantẽ, inhibeant, eũq; intra ſuos fines conſiſtere compellant, ſed tantum admoneãt, qui forſitan iam edoctus ueritatem, ſua ſponte, ab aliena domo in ſuam, & ab inſanis fluctibus, ſæuiſq; tempeſtatibus in portum ſe recipiet. Sin recuſet, tunc ad alteram orationem multo trunculentiorem accingemur. Vtinam, utinam aliquãdo uideam, nec enim mihi quicq; eſt longius, q̃ hoc uidere, & præſertim meo cõſilio effectum, ut papa tantum uicarius

Chriſti ſit,& non etiam Cęſaris. Nec amplius horrēda uox audiatur, partes contra eccleſiam, eccleſia contra Peruſinos pugnat, contra Bononienſes. Non contra Chriſtianos pugnat eccleſia, ſed papa. Illa pugnat contra ſpiritualia nequitiæ in cęleſtibus. Tūc papa & dicetur, & erit pater ſanctus, pater omniū, pater eccleſię, nec bella inter Chriſtianos excitabit, ſed ab alijs excitata, cenſura apoſtolica, & papali maieſtate ſedabit.

Dixi.

NICOLAI DE CVSA CARDINALIS Tit. ſancti Petri ad Vincula, ſententia de donatione Conſtantini, quam ſcripſit ad Concilium Baſilienſe, de concordantia catholica. lib. III. Capite. II.

Vnum præterire nequeo, quoniã pene omniũ ſententia indubitata eſt, Conſtantinum Imperatorem, occidentis imperium Ro pont. Syluestro, ac eius in æuum ſucceſſoribus perpetuo dono tradidiſſe, & ideo etiam ſi ratio de unitate principantis ſcilicet aduerſari bono & recto ordini duo capita fore non concluderet, pateret tamen in occidente Imperatorem nullum, niſi a papa depẽdenter imperium cognoſceret, iuſte eſſe poſſe. Hanc radicem quoadpotui inueſtigaui, præſupponens hoc etiam indubitatum eſſe, Conſtantinum talem donationem facere potuiſſe, quæ tamen quæſtio nec ſoluta eſt hactenus, nec ſoluetur uerisimiliter unq̃. ſed in ueritate ſupra modum admiror, ſi res ita eſt, eo ꝙ in autenticis libris, & in hiſtorijs approbatis non inuenitur. Relegi omnia quæ potui geſta impialia, ac Romanorũ pont. hiſtorias, ſancti Hieronymi, qui ad cuncta colligendũ diligentiſſimus fuit, Auguſtini, Ambroſij, ac aliorum opuſcula peritiſſimorum, reuolui geſta ſacrorum conciliorum quæ poſt Nicenum fuere, & nullam inuenio concordantiam ad ea quæ de illa donatione leguntur. Sanctus Damaſus papa ad inſtantiam beati Hieronymi, actus & geſta prędeceſſorum dicitur annotaſſe, in cuius opere de Sylueſtro papa non ea inueniuntur quæ uulgo dicuntur. Legitur in certis hiſtorijs Conſtantinũ a Sylueſtro baptizatũ, Et ipſum Imperatorem tres illas, ſancti Ioannis, ſanctorum Petri & Pauli eccleſias mirifice ornaſſe, ac annuos multos redditus e diuerſis maſſis terrarum in diuerſis prouincijs & inſulis pro cõtinuando ornatu lampadarum balſami & nardi pi-

ſtici, ac cæterorum donaſſe. De quibus omnibus particu‑
larem mentionem in pontificum libro reperies. Sed de do
natione temporalis dominij, aut imperij occidētis, nihil ibi
penitus continetur. Verum ꝙ poſtq̃ Aſtulfus rex Longo‑
bardorum exarchatum Rauennatem occupauit cum alijs
multis locis, & Stephanus ſecundus natione Romanus ex
patre Conſtantino, multis legatis ad Aſtulfum miſſis roga
ret imperiali ditioni loca reſtitui, & facere non uellet Aſtul
fus, Stephanus Pippinū adiens, eum cum duobus filijs in
reges unxit. Fuit etiam cū eodem Stephano orator miſſus
Imperatoris, & a Pippino impetrarunt, ut Aſtulfum indu
ceret, ꝙ imperio loca reſtitueret. Miſit Pippinus, nec profe‑
cit. Vnde cum non poſſet ſic ab Aſtulfo reſtitutionem im
petrare, promiſit Stephano ſe ui ablaturum ab eo, & ſancto
Petro daturū. Hoc audito reuertitur imperialis miſſus. Pip
pinus quę promiſerat expleuit. Forma uero huius donatio
nis, in geſtis præfati Stephani, cū nominatione particulari
omnium bonorū cōtinetur. Zacharias papa monarchiam
regni Franciæ in Pippinum tranſtulit, Ludouico rege de‑
poſito, de quo legitur. xv. q. vi. alius. & in glo. uenerabilē.
Ex illo puto Pippinū ſedi apoſtolicę fauiſſe. Poſt hoc De‑
ſyderius rex iterum illas ciuitates, aut earū aliquas, tēpore
Adriani ui cępit. Adrianus papa multis miſſis ad eum le‑
gatis, repetijt ius ſancti Petri, impetrare nō potuit. tunc Ca
rolus magnus inuocatus per Adrianum, recuperauit. & ite
rum donauit ſancto Petro ſolenni donatione, quę in geſtis
eiuſdem Adriani papæ continetur. Ex iſtis conſtat Cōſtan
tinum imperium per exarchatum Rauennatem, urbē Ro
mam, & occidentem minime papę dediſſe. Vnde continue
legitur, Imperatores uſq; ad tēpora præfata ſicut prius, ple
no iure Romam, Rauennam, & Marchiam cum alijs locis
poſſediſſe. & probat textus. xcvi. diſtin. bene quidam. ubi
dicit de Patritio præfecto nomine Adoacris regis. & lxiii.
diſtin. Agatho, xcvi. diſt. cum ad uerum. cum ſimilibus. &

Romanos pōtifices legimus Imperatores fateri dominos. Scribit enim Agatho papa ad Imperatorem Conſtantinū, qui ſextam Synodum congregauit,& multis annis ſecutus eſt primum, quomodo urbs Roma ſit ipſius Imperatoris ſeruilis urbs. Et Boniſacius papa ad Honorium, qui dicit, ꝙ eccleſiæ Romanæ ipſe habet regere ſacerdotium, ſed Imperator humanas res. Et in fine dicit Romam eſſe urbem ſuæ manſuetudinis. hic textus habetur. xci. diſt. eccleſiæ. & ut breuiter dicam, nullibi contrarium legi quin uſ ad illa præfata Pippini tempora Imperator remāſerit in poſſeſſione locorum prætactorū. Nec un legi aliquem Romanorum pontificum uſ ad tempora Stephani ſecundi, in illis locis nomine ſancti Petri aliquid iuris præſumpſiſſe habere. Hæc credo uera eſſe, nō obſtante famigera opinione de contrario, quæ in palea habetur Conſtantinus. xcvi. diſtin. quoniā abſ dubio, ſi nō fuiſſet illud dictamē apocryphū, Gratianus in ueteribus codicibus, & canonum collectionibus inueniſſet. & quia nō inuenit, nō poſuit. Vnde quę poſtea addidit, pro palea ita illam confictam ſcripturā poſuit, ſicut multa alia inueniūtur ex apocryphis libris noſtris inſcripta. Ego etiam ad longum hanc ſcripturam in quodam libro inueni, quæ multo plus continet, ꝙ ea quæ in decreto ponitur loco præallegato, & diligenter eam examinans reperi ex ipſamet ſcriptura, argumenta manifeſta confictionis & falſitatis, quæ pro nunc longum & inutile foret his inſerere. Etiam eſt aduertendum, ꝙ tex. Cōſtantinus. xcvi. diſtin. eſt ex legenda ſancti Sylueſtri extractus, & fundat ille qui impoſuit decreto, autoritatem ipſius textus in approbatione Gelaſij in Synodo. Rogo uideat. xv. diſtin. ſancta Romana illa approbatio, & inueniet pauci roboris, quia dicit autorem ignorari, & tamen per catholicos legi, & ea propter legi poſſe, qualis ſit approbatio, quiſ conſyderare poteſt. Multæ enim ſunt hiſtoriæ ſancti Sylueſtri. Vna, in quo hoc non inuenitur, quā ſanctus Damaſus ponit. Alia cuius

autor ignoratur, quam textus nõ dicit ueram, ſed legi poſſe, neq; dicit in illa hoc cõtineri. Etiam antiqua decreta non habent textum, niſi uſq; ad §. Item decreta Romanorum pontificum incluſiue. & ſic non inuenitur in illis libris iſte §. de hiſtoria Syluestri. Quinta etiã uniuerſalis Synodus, quę de approbatis doctorum omnium, & ſcripturarum approbatarum libris mentionem facit, ac etiã ipſa Synodus Martini papæ, quæ fuit contra aſſerentes unam uoluntatem in Chriſto, ſcilicet contra Petrum & Sergium, renouans approbatas ſcripturas, ut egomet uidi, nullam de iſtis hiſtorijs faciunt mentionem, nec quiſq; approbatus, aut nominatus inter ueridicos, quem unquam uidi. Ego legi in Vincentio hiſtoriarum. xxiiij. libro in fine, ſecundum ſanctum Hieronymum, Conſtantinum uxorem Fauſtam, & filium Criſpum crudeliter occidiſſe, & in extremo uitæ ab Euſebio Nichomediæ epiſcopo baptizatum, in Arrianam hæreſim declinaſſe. A quo tempore, inquit Hieronymus, eccleſiarum rapinæ, & totius orbis diſcordia ſecuta eſt uſq; in præſens tempus. Iſta libro de actibus Syluestri, quem Vincentius dicit à quodã, cuius nomen ignorat, e græco tranſlatum, ut eodem libro cap. ix. habetur, manifeſte contradicunt. Quis non crederet potius Hieronymo approbato, q̃ ignoti autoris ſcripturis, quæ apocryphæ dicuntur quando autor ignoratur? Textus etiam qui aſſcribitur Melchiadi papæ, qui habetur. xij. q. i. futurã, qui uidetur huic dicto aliquantulum obſtare, non eſt Melchiadis papæ ſecundum gloſſam quandam, & etiam rei ueritatem, quia Melchiades præceſſit Syluestrũ, ut patet in cathalogo Romanorũ pontificum. Et ſi Conſtantinus fuit baptizatus a Syluestro ſecundum cõmune dictum, tunc patet titulum illius textus falſum, quia loquitur de baptiſmo Conſtantini. Et etiam ſi Melchiadis foret ille textus, adhuc nõ haberetur argumentum ex eo contra præmiſſa, quia nõ dicit aliud q̃ Conſtantinum ſedem Romanã imperialem reliquiſſe, & Petro, &

ſucceſſoribus

ſucceſſoribus conceſſiſſe. hoc eſt, ꝙ ubi fuit ſedes imperialis, ꝙ ibi ſit modo papalis, quod non negatur. Et uerum eſt Conſtantinum imperatorem tempore Melchiadis papæ fuiſſe, & tunc Chriſtianum, ut per Auguſtinū in multis locis hoc habetur, & maxime in epiſtola ad Glorium, & Eluſiū, & quibus hoc gratum eſt, quæ incipit, Dixit quidem apoſtolus, & hoc concordat cum Hieronymo. Vidi etiam decretum Leonis papæ in Synodo Romana cum ſubſcriptione epiſcoporum, & clericorum, & ciuium Romanoꝝ, ubi Leo papa Othoni primo reſtituit omnia loca per Pipinū, & Carolum, & Robertum reges ſancto Petro data. & nominantur in eodem decreto omnia loca, & nullam facit de donatione Conſtantini mentionē. Sunt meo iudicio illa de Conſtantino apocrypha.

ANTONINVS ARCHIEPISCOPVS Florentinus primæ partis hiſtorialis tit. 8. c. 2. §. 8. ſic inquit.

Tertium dubium eſt de donatione facta eccleſiæ a Conſtantino, de qua habetur in decretis diſtin. 96. Conſtantinus. Sed illud cap. non habetur in antiquis decretis. Quid ergo & quantum donauerit, non eſt bene certum, uidetur tamen ſaltem illud quod Ludouicus rex Francorū, & Imperator promittit ſub iureiurando Paſchali Papæ & ſucceſſoribus eius, de quo habetur diſtin. 63. Ego Ludouicus. Et Otto Theutonicorum primus Imperator confirmat. Ioannes papa diſtinctione eadē, Tibi. Sed & quęſtio adhuc agitur inter Canoniſtas & Legiſtas, utrū illa tenuerit donatio, Quod Canoniſtæ omnino firmāt, & Theologi

magis confirmant. Et quia non fuit ſimplex donatio, ſed potius reſtitutio eccleſiæ facta iuris ſui, cũ omnia ſint de Chriſti dominio, cuius papa eſt uicarius in terris, cætera uero dimiſit dominis temporalibus.

RAPHAEL VOLATERRANVS
in uita Conſtantini Magni ſic ſcribit.

De dono Conſtantini, aut conceſſione apud nullos extat autores, præterq̧ in libro decretorum, idq̧ in antiquis uoluminibus minime contineri autor eſt Antoninus præſul Florentinus in Chronicis.

FINIS.

Österreichische Nationalbibliothek
+Z185969709

Digitized by